

Centrum pro ekonomiku a politiku

Benešovy dekrety

**Sborník textů
s rozsáhlou dokumentární přílohou**

*Václav Pavlíček, Jindřich Dejmek,
Jiří Weigl*

č. 17/2002

cep
CENTRUM

PRO EKONOMIKU A POLITIKU

Obsah

Předmluva	7
A. Benešovy dekrety - právní historický, nebo politický problém?	
<i>Václav Pavlíček</i> : Dekrety, demokratické hodnoty a národní zájmy	11
<i>Jindřich Dejmek</i> : Edvard Beneš, sudetští Němci a mezinárodní prosazení transferu minorit	27
<i>Jiří Weigl</i> : Benešovy dekrety a Německo na rozcestí	39
B. Přílohy	
I. Mnichovská dohoda a její následky	
Mnichovská dohoda	47
Výnos říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava	51
Dopis A. Edena popírající legitimitu mnichovské dohody z 25. 8. 1942	55
Dopis de Gaulla o neplatnosti mnichovské dohody z 29. 9. 1942	56
Prohlášení italské vlády o neplatnosti mnichovské dohody z 26. 9. 1944	57
II. Mezinárodní smlouvy o poválečném uspořádání	
Zpráva o třístranné konferenci v Berlíně (vydána 2. 8. 1945 v Postupimi)	59
Dohoda o reparacích od Německa, o zřízení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata publikovaná pod č. 150/1947 Sb.	74

BENEŠOVY DEKRETY. Sborník textů č. 17/2002
Vydává Centrum pro ekonomiku a politiku
Nám. Míru 9, 120 53 Praha 2
tel. a fax: 2-21596451, e-mail: cep@cepin.cz
Editor: Ing. Mgr. Marek Loužek
ISBN 80-86547-11-6
Ekonomie, právo a politika č. 17/2002
ISSN 1213-3299

III. Dekrety prezidenta republiky

Dekret presidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů	93
Dekret presidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a o urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa	101
Ústavní dekret presidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské	108
Dekret presidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy	111
Ústavní zákon č. 57/1946 Sb., ze dne 28. března 1946, kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekrety prezidenta republiky	124

IV. Mezistátní smlouvy po II. světové válce

Smlouva o vzájemných vztazích mezi ČSSR a SRN z 11. prosince 1973	127
Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Rakouskou republikou o vypořádání určitých finančních a majetkoprávních otázek z 19. prosince 1974	130
Smlouva mezi Českou a Slovenskou federativní republikou a SRN o dobrém sousedství a přátelské spolupráci z 27. února 1992	135
Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21. ledna 1997	147
Stanoviska USA, Velké Británie, Ruské federace a Francie k Postupimské dohodě	151

V. Z nálezů Ústavního soudu ČR

Nález Ústavního soudu ČR o platnosti dekretu č. 108/1945 Sb. publikovaný pod č. 55/1995 Sb.	153
---	-----

Sborník č. 17/2002, který Centrum pro ekonomiku a politiku rychle a aktuálně vydává, se zabývá citlivým tématem – Benešovými dekreti. Ujištění komisaře EU pro rozšíření, že Benešovy dekrety nebudou součástí předvstupních jednání, není příliš zajímavé. My potřebujeme daleko více, protože lze stěží očekávat, že Benešovy dekrety přestanou být sporným tématem ve vztazích mezi Českou republikou na jedné straně a Německem a Rakouskem, případně Maďarskem na straně druhé i po vstupu do EU.

Protože v poslední době cítíme v otázce dekretů lehkovážný přístup českých médií (s pár čestnými výjimkami), rozhodli jsme se 10. dubna uspořádat seminář „Benešovy dekrety – právní, historický, nebo politický problém“. Věříme, že věcná diskuse o dekretěch neznamená omezení svobody slova ani názorové plurality, nýbrž naopak skutečné uplatnění svobody myšlení a vyjadřování se.

Profesor **František Pavlíček**, vedoucí katedry ústavního práva Právnické fakulty UK, se zabýval otázkou dekretální normotvorby. Zdůraznil, že žádný z dekretů se nezabýval přímo odsunem, neboť ten vyplýval z norem mezinárodního práva, především Postupimské konference. Zpochybňování dekretů z Rakouska a Německa lze podle něj chápat jako snahu o změnu poválečného uspořádání v Evropě.

Pracovník historického ústavu Akademie věd **Jiří Dejmek**, jehož knihu „Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století“ vydanou CEPem jsme na semináři představili, analyzoval postavení německé menšiny v meziválečné ČSR, působení dr. Edvarda Beneše v exilu a některé jeho výroky, které – vytrhávány z kontextu – mohou sloužit k diskreditaci politiky v poválečné ČSR.

Ředitel Centra pro ekonomiku a politiku **Jiří Weigl** zhodnotil mezinárodní situaci diskuse o dekretěch a historickou úlohu Německa jako

nejsilnější velmoci v Evropě. Zpochybňování Benešových dekretů není podle něj jen česko-německý, případně česko-rakouský problém, nýbrž týká se i Polska a Slovenska. V konečném důsledku může výsledek diskuse o dekretech předjímat budoucí vývoj v celé Evropě.

V diskusi o dekretech se objevuje obava, že otevíráním tohoto tématu jen ožívujeme staré resentimenty a podporujeme nacionalismus. Není to pravda. Toto téma především neotevíráme ze své vůle, ono otevřené je, nesporně ovlivňuje vztahy mezi středoevropskými sousedy a možná i závěrečnou fázi jednání o vstupu do EU. Každý, kdo tvrdí něco jiného, nevnímá realitu kolem sebe dostatečně.

Zcela kategoricky je třeba odmítnout obvinění z nacionalismu. Měli bychom si říci, že existuje problém překladu pojmu „národní zájem“ do cizího jazyka. Zatímco v němčině „nationale Interessen“ zní poměrně tvrdě (kancléř Schröder např. na summitu v Barceloně prosazoval „německé zájmy“, nikoli „německé národní zájmy“), v angličtině působí „national interests“ nevinně a je spíše synonymem pro „státní zájmy“.

Hovoříme-li dnes o českých národních zájmech, máme rozhodně na mysli jejich anglosaské pojetí, nikoli doslovný německý termín „nationale Interessen“. Národní zájmy pro nás znamenají zájmy státu, zájmy občanů České republiky. Odmítáme kmenové či pokrevní pojetí národa, které bylo zdrojem tolika nešťastných konfliktů v dějinách Evropy. Určující je princip občanský, nikoli etnický.

Sborník o Benešových dekretech by byl neúplný, kdybychom do něj nezařadili klíčové historické a právní dokumenty. V části B tak má čtenář možnost prostudovat Mnichovskou dohodu, normy mezinárodního práva po II. světové válce, dekrety presidenta republiky z roku 1945, mezistátní smlouvy mezi ČSSR, SRN a Rakouskem a Česko-německou deklaraci. Za pozornost stojí nálezy Ústavního soudu ČR o platnosti dekretu č. 108/1945 Sb. z roku 1995.

Věřím, že sborník o Benešových dekretech bude užitečný politikům, novinářům, studentům a dalším zájemcům, kteří chtějí znát dějinný kontext polozapomenutého problému, který dnes překvapivě ožil a ovlivňuje politiku ve střední Evropě. Pokud sborník přispěje k vědomí, že dějiny nelze přepisovat a vytrhovat jednotlivé události z jejich souvislostí a následnosti, budu rád.

Václav Klaus
V Praze, 14. dubna 2002

A

Vystoupení na semináři

(10. dubna 2002)

Dekrety, demokratické hodnoty a národní zájmy

Václav Pavlíček, Právnická fakulta Univerzity Karlovy

O dekretch prezidenta republiky bylo již dost napsáno, ale málo přečteno a poznáno. V současné době se staly dekrety opět předmětem aktuálních politických diskusí. O rozruch kolem této problematiky se zasloužily zahraniční subjekty, které chtějí přepsat historii druhé světové války. Často spojují své výroky s úvahami, že bylo osudnou chybou rozhodnutí po první světové válce, jehož důsledkem vzniklo i Československo. Nejde tedy jen o Postupimskou konferenci, dohody a smlouvy po této válce, ale i o smlouvu Versailleskou, Saint-Germainskou a Trianonskou. Uzavřené smlouvy a dohody se zpochybňují a spoléhá se na ztrátu historické paměti, tak jak to ukazují některé výroky politiků z Bavorska, Rakouska i Maďarska, které tak mezinárodní vztahy destabilizují. Zřejmě i proto je nedávno dr. Bednář přirovnal ve svém vystoupení v Berlíně, které vyvolalo i mezinárodní pozornost, k „ose zla“.

Některé z těchto států vynakládají ze svých rozpočtů i nemalé prostředky, aby vůči České republice i uvnitř české společnosti prosadily své politické zájmy. Za finančního přispění bavorské vlády vyšel nedávno první díl zatím téměř tisícistránkové dvojazyčné německo-české publikace nazvané *Odsun, die Vertreibung der Sudetendeutschen, vyhnání sudetských Němců*, vydaný Sudetoněmeckým archivem. Tato rozsáhlá a skvěle vypravená publikace zatím zahrnuje období od roku 1848 (někde zasahuje ještě hlouběji do historie) a končí v roce 1939. V podtitulu knihy se mluví o etnické čistce v letech 1945 až 1946 a v úvodu o tom, že kniha navazuje na výstavu, která byla uspořádána nejdříve v Mnichově v roce 1995, později na jiných místech a také v Evropském parlamentu ve Štrasburku.

Tato soustavná a zkreslující propaganda tak ovlivňuje i poslance Evropského parlamentu a zpracovává veřejné mínění v České republice. Několik let v Evropském parlamentu prosazované rezoluce

ohledně dekretů prezidenta republiky namířené proti České republice ukazují, že tyto vynaložené náklady na dezinformace přinášejí užitek. Je třeba si zodpovědět otázku, jak český stát a zejména jeho vláda čelí těmto soustavným útokům a hájí české národní zájmy. Nikdo jiný to za ně neudělá.

Skupina česky mluvících a píšících publicistů od počátku 90. let se snaží přesvědčit český národ a zejména mladou generaci, že jsou národem zločinců, a českému národu jsou vytýkány akty války po boku spojenců. Příkladem mají být dekrety prezidenta republiky, jejichž obsah se zpravidla nezná, proto je účelově zkreslován. Tito publicisté, z nichž někteří byli neúspěšnými politiky, působí nejen v té části tisku, která je v rukou německých subjektů, ale značně, někdy i dominantně ovlivňují zaměření veřejnoprávních médií. Chtějí rozložit českou národní identitu, diskreditovat vědomí hrdosti na staletí trvající českou státnost a demokratické tradice vyjádřené v I. republice prezidenty Masarykem a Benešem. Tato kontinuita české státnosti pokračující vznikem Československa a nyní České republiky je rovněž napadána.

Na dekrety prezidenta republiky se soustřeďují útoky z důvodů ideově politických i s ohledem na požadavky majetkových restitucí. Z ideově politických důvodů proto, že představují kontinuitu s demokratickými hodnotami I. republiky a obsahují normy, jež upravovaly postavení Československa jako účastníka protinacistické koalice v době války a v poválečném období. V těchto právních normách byla obsažena obdobná opatření, která uplatňovaly i ostatní státy protinacistické koalice proti poraženému nepříteli, který předtím ve jménu ideologie nadčlověka, panské rasy a popření všech principů demokracie a rovnosti lidí způsobil tak hrozné zločiny. Spojenci na ně reagovali takovými opatřeními, aby byly zločiny potrestány a nemohly se znovu opakovat a demokratické hodnoty byly chráněny.

Dekrety prezidenta republiky byly tedy součástí legitimních protinacistických norem demokratického světa a zůstávají jimi dosud.

Druhý důvod spočívá ve snaze získat zpět majetek, který byl konfiskován z důvodu opatření, jež souvisela s reparacemi uvalenými na všechny německé subjekty po válce nejen v Československu, ale i ve všech spojeneckých státech protiněmecké, protinacistické a protijaponské koalice. Česká republika by se tak měla stát prvním státem, který by tato opatření zvrátil.

K tomu cíli vypracoval na objednávku bavorské vlády v roce 1991 rakouský profesor Felix Ermacora, bývalý člen Evropské komise pro lidská práva, v souvislosti s československo-německou smlouvou více než dvěstěstránkovou expertízu, jejímž obsahem je podrobný scénář, jaká opatření je třeba učinit, aby byl tento majetek získán a aby byl na československou vládu činěn efektivní nátlak. Analýzu těchto jeho doporučení a expertiz dalších autorů jsme v roce 1998 uveřejnili ve stati „O některých otázkách majetkových nároků v česko-německých vztazích“. Pro obranu českých národních zájmů však nebyla tato analýza využita.

Na Ermacorovo dobrozdání navazovaly v lednu 1992 vypracované a uveřejněné požadavky Landsmannschaftu na odškodnění, zpracované tehdy pod vedením poslanců Wittmana a Neubauera, kteří prohlašovali, že gesto Václava Havla je nedostačující a je třeba dosáhnout, jak uváděli, „navrácení uloupeného majetku a z toho vyplývající nároky na odškodnění“. Vstřícné kroky některých českých politiků vedly spíše ke stupňování těchto nároků, neboť byly pochopeny jako slabost československé a české vlády.

Ermacora doporučoval mj. označit jednání Čechů za genocidu vůči národní skupině sudetských Němců a konfiskační opatření označit za akt trvalého bezpráví, které bude napraveno teprve tehdy, až bude tento majetek vrácen. Uznat toto údajné bezpráví českou stranou mělo otevřít prostor k jeho „nápravě“ majetkovými restitucemi. Takové pojetí má význam i pro současnou diskusi a úvahy o případném zrušení či distancování se od dekretů prezidenta republiky ex nunc, neboť by to vytvořilo základ pro restituční argumenty navazující na tuto jinak absurdní teorii.

Co tedy byly dekrety prezidenta republiky, kdy a proč byly vydávány?

I. Důvody vydávání dekretů

Československý zahraniční odboj na Západě se od počátku války postavil po bok spojenců a vytvořil vojenské jednotky, které se účastnily ozbrojeného odporu proti německému agresorovi. Zahraničněpolitická reprezentace Československa postupně získávala mezinárodněprávní uznání. Teprve když bylo dosaženo ze strany britské vlády uznání tohoto odboje v červenci 1940 a uznání dr. Beneše jako hlavy tohoto zahraničního odboje, začal vydávat dekrety, které byly

spolupodepisovány členy vlády v čele s jejím předsedou, kterým byl Msgr. Jan Šrámek. Prezident Beneš 21. 7. 1940 dekretem č. 1 zřídil Státní radu. Msgr. Šrámek jako předseda vlády jménem vlády podepisoval i další dekrety prezidenta republiky. Po jmenování britského vyslance 18. 7. 1941 postupně uznaly dr. Beneše jako prezidenta Československa i další velmoci a jiné státy. Jako mezinárodně uznaná československá vláda a dr. Beneš jako mezinárodně uznaný prezident republiky uskutečňovali řízení státních záležitostí těmi právními prostředky, které v době ústavní nouze, v níž československý stát a jeho orgány působily, mohli mít k dispozici. Po celou dobu vydávání dekretální normotvorby úzce souvisely tyto akty s mezinárodním postavením Československa jako člena protinacistické koalice. Válečná i poválečná opatření byla uskutečňována i po konzultaci s ostatními státy této koalice. Nově vytvářené normy mezinárodního práva tyto hodnoty vyjadřovaly a s ohledem na protinacistický postoj Československa získávalo Československo mezinárodní uznání. Za určitý neúspěch zahraniční politiky vlády prezidenta Beneše a Msgr. Šrámka představitelé zahraničního odboje považovali, že se jim nepodařilo získat uznání ze strany Vatikánu, který i nadále dal přednost udržovat diplomatické styky s vládou Msgr. Tisa na Slovensku.

Ústavní dekret č. 2 z 15. 10. 1940 o prozatímním výkonu moci zákonodárné stanovil, že dokud nebude možno provádět ustanovení Ústavní listiny z roku 1920 o moci zákonodárné (tj. dokud nebude možno, aby působilo Národní shromáždění), bude moc zákonodárnou vykonávat za souhlasu vlády prezident formou dekretů prezidenta republiky, a to vždy k návrhu vlády. Dekrety musel spolupodepisovat předseda vlády, případně členové vlády pověřeni výkonem činností, jež dekrety upravovaly.

Vedle prezidenta republiky a vlády republiky se na dekretech podílela Státní rada, která reprezentovala různé politické skupiny zahraničního odboje, a odbornou stránku zabezpečovala Právní rada, v níž významně působili i příslušníci německé menšiny. Z hlediska národnostního se tak na tvorbě dekretů podíleli Češi, Slováci, Němci, Židé i Rusíni.

V zahraničí až do března 1945 bylo vydáno 44 dekretů. Velká jejich část se týkala vedení války – polních soudů a postavení vojáků, včetně žen, v zahraničním vojsku, dále státních rozpočtů, ale i dokončení lékařského studia československých studentů ve Velké

Británii nebo právního postavení organizace spojenecké zahraniční pomoci Československa – tzv. UNRA. Nejvýznamnějším dekretem té doby byl nepochybně ústavní dekret č. 11 z 3. 8. 1944 o obnovení právního pořádku. Stanovil, že jen to je právem, co pocházelo ze svobodné vůle československého lidu. Právem tedy zůstaly československé předpisy vydané do 29. 9. 1948 a předpisy zahraničního odboje, pokud již nebyly zrušeny nebo nebyly vydány na dobu kratší. O další platnosti dekretů mělo rozhodnout později v určené lhůtě Národní shromáždění.

Předpisy vydané na okupovaném území mohly zůstat na přechodnou dobu použitelné, pokud se nepříčily demokratickým zásadám československé ústavy, ale s výjimkou trestních a některých dalších předpisů.

Správní a soudní rozhodnutí, tedy individuální akty, z doby nesvobody, zůstaly v zásadě v platnosti s ohledem na princip právní jistoty. Takové individuální akty mohly být zrušeny jen na návrh stran, pokud byly vydány podle předpisů odporujících principům československé ústavy (např. rozvody z důvodu rasového původu) nebo i z jiných důvodů. Takový návrh však musely strany učinit do dvou let.

Forma dekretů byla v té době užívána i jinými státy protinacistické koalice, zejména pokud měly jejich vlády sídlo v Londýně. Německý člen Právní rady Dr. Schwelb si v lednu 1945, když obsáhle komentoval zmíněný dekret o obnovení právního pořádku, všiml i judikatury britských soudů uznávající dekrety nizozemské královny, která je rovněž vydávala z důvodu ústavní nouze.

K dekretům, které měly připravit již normální ústavní poměry, patřily především dekrety upravující ustanovení a činnost Prozatímního národního shromáždění a dalších orgánů moci. Patřil k nim ústavní dekret z 4. 12. 1944 a ústavní dekret z 25. 2. 1945. Československá vláda ve svých aktech reagovala i na skutečnost, že sudetoněmecké ozbrojené jednotky Freikorpsu již před Mnichovem, od září 1938, z německého území útočily na československý stát, na Čechy, Židy a demokratické Němce, zabíjely je, terorizovaly a uskutečňovaly další akce, které byly charakterizovány jako otevřené akce vzpoury a války.

Druhé období dekretální normotvorby započalo na území Československa v dubnu 1945 a trvalo do 27. 10. 1945. V jeho průběhu bylo vydáno přes sto dalších dekretů. Tyto dekrety již byly vydávány za

změněné státoprávní a vnitropolitické situace. Pokud měly platit i na území Slovenska, musely být vydány se souhlasem Slovenské národní rady. Dále se snížil vliv prezidenta republiky na obsah dekretů. Byla rovněž zrušena Státní rada i Právní rada. Mnohé dekrety vydávané na domácím území byly připravovány již v Londýně.

Dekrety reagovaly na připravovaná a přijatá rozhodnutí spojenců a upravovaly především poválečné poměry ve všech oblastech života státu. Tak byl 19. 6. 1945 znovu vydán dekret o potrestání nacistických zločinců a zrádců a jejich pomahačů, který nahradil obdobný dekret z 1. 2. 1945. V červenci 1945 byl vydán dekret o přísném trestání drancování.

II. Konfiskační opatření

Z dekretů, které jsou předmětem útoků v současné době, se zmíním o několika, které se týkají majetku.

Především jde o dekret prezidenta republiky o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správu majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. Dekret přímo navazoval na ústavní dekret o obnovení právního pořádku a řešil obdobnou problematiku jako dekret č. 2 z roku 1945.

Tento dekret v § 1 stanovil, že jakékoli majetkové převody a jakákoli majetková ujednání, ať se týkají majetku movitého či nemovitého, veřejného či soukromého, jsou neplatná, pokud byla uzavřena po 29. 9. 1938 pod tlakem okupace nebo národní, rasové nebo politické perzekuce. Tímto dekretem byl vrácen veškerý majetek zabavený Němci z důvodu arizace nebo z důvodu konfiskace vůči českým fyzickým a právníckým osobám, včetně majetku těch, kteří byli vystěhováni ze svých domů a obcí, z důvodů germanizačních opatření i majetek těch, kteří jej pozbyli v důsledku vynucených smluv.

Uvedený dekret vyvolal tehdy odpor na Slovensku v souvislosti s tím, že se vztahoval na arizační opatření prováděná slovenskými orgány a Slovenská národní rada nedala k jeho celostátní působnosti souhlas. Přesto, že tento souhlas chybí, konkrétní ustanovení o působnosti na Slovensku obsahoval. Spory o jeho celostátní působnosti trvaly.

Jeden z autorů, který útočí i na tento dekret, jej označuje za nacionalistický a tvrdí, že patřil k těm, které „zbavily tuto početnou etnic-

kou skupinu politických a lidských práv, zbavily ji majetku, občanství a domova a že šlo o etnickou čistku“ (MF Dnes 23. 2. 2002 – Co dnes s Benešovými dekrety). Sotva lze pochopit logiku pisatele, který považuje neplatnost aktů uzavřených pod tlakem okupace, národní, rasové nebo politické perzekuce za zbavení občanských a politických práv skupiny obyvatelů. Tato skupina obyvatelů se totiž zmocnila tohoto majetku jako arizátoři a germanizátoři, kteří využili nacistických zločinů k vlastnímu obohacení. Tento dekret postihl zločince, kteří potlačovali občanská a politická práva národu a ras a likvidovali subjekty těchto práv. Publikované argumenty ukazují zaměření tiskovin a publicistů, kteří šíří nenávist vůči československé státnosti a jejím představitelům a staví historickou pravdu na hlavu.

Ke změně vlastnických vztahů však došlo na základě dekretů prezidenta republiky č. 12 z 21. června 1945, o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Dekret uskutečnil jeden z programových požadavků obsažených v Košickém vládním programu. Jeho smysl byl vyjádřen v jeho preambuli: „Vycházejí vstříc volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném uskutečnění nové pozemkové reformy a veden snahou především jednou provždy vzít českou a slovenskou půdu z rukou cizáckých německých a maďarských statkářů, jakož i z rukou zrádců republiky a dát ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků...“.

Podle tohoto dekretu byl s okamžitou platností a bez náhrady konfiskován pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, jenž byl ve vlastnictví osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost, dále zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti, projevivších toto nepřátelství zejména za krize a války v letech 1938 až 1945, a konečně akciových a jiných společností a korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války a nacistickým účelům.

Označení těchto osob se provádělo veřejnou vyhláškou. Nekonfiskoval se majetek těm Němcům a Maďarům, kteří se aktivně zúčastnili boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky. Interpretace tohoto ustanovení měla odpovídat ústavnímu dekretu o státním občanství těchto osob. Dekret dále specifikoval, koho je třeba považovat za zrádce a nepřitele Československé re-

publiky. O těchto případech rozhodoval na návrh okresního národního výboru zemský národní výbor.

Konfiskace se zpravidla považuje za opatření trestněprávní, jímž dochází k vyvlastnění majetku. Předpokládá zjištění viny. Tato vina a trest byly vysloveny obecnou právní normou. V pochybnostech měly rozhodovat správní orgány. Konfiskace tedy nastávala ex lege, nikoliv individuálním rozhodnutím. Jako opatření tohoto druhu nepřecházelo vlastnictví zápisem do pozemkových knih (intabulační princip). Odchylné stanovisko zaujal Nejvyšší správní soud v nálezu Boh 1918/48. Považoval konfiskaci podle dekretu 108/1945 Sb. za zákonný důsledek skutečností v dekretu uvedených. Na těchto důsledcích ex lege by to nic neměnilo.

Dekret se vztahoval na majetek československých občanů i cizinců. Československými občany tehdy ještě byli ti, kteří občanství pozbyli podle pozdějšího ústavního dekretu o státním občanství.

K tomuto hromadnému vyvlastňovacímu aktu třeba ještě dodat, že ústavní listina z r. 1920 umožňovala v § 109 uskutečnit vyvlastnění na základě zákona i bez náhrady, za předpokladu, že tak bude v zákoně stanoveno.

Tímto dekretem byl vytvořen pozemkový fond, z něhož se měla přidělovat půda do vlastnictví deputátníkům, zemědělským dělníkům, malozemědělcům, mnohočetným zemědělským rodinám, obcím a okresům k veřejným účelům, stavebním, zemědělským a jiným družstvům nebo dělníkům, veřejným a soukromým zaměstnancům a maloživnostníkům. Konfiskovaný majetek měl být využit jak pro zemědělské účely, tak i pro stavbu domků nebo zřízení zahrady. Dekret tak navazoval na první pozemkovou reformu uskutečňovanou po vzniku Československa.

Na tento dekret dále navazoval dekret prezidenta republiky č. 28 z 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci. Tento dekret rozšiřoval okruh osob, kterým se má půda přidělovat a mimo jiné v § 3 stanovil, že přednostní právo na příděl půdy podle tohoto dekretu mají oprávnění uchazeči, kteří se vyznamenali a zasloužili v národně-osvobozovacím boji, zejména vojáci a partyzáni, bývalí političtí vězňové, jejich rodinní příslušníci a zákonní dědicové, jakož i rolníci poškození válkou. Tato ustanovení pamatovala

i na reemigranty, české zemědělce ze Zakarpatské Ukrajiny nebo ze Slovenska. Podle tohoto dekretu podmínkou získání přídělu nebylo státní občanství, ale příslušnost k českému, slovenskému nebo jinému slovanskému národu a státní a národní spolehlivost.

Oba tyto dekryty platily jen v českých zemích. Osídlení se ústředně řídilo podle dekretu prezidenta republiky č. 27 z 11. července 1945 o vnitřním osídlení. Dekret měl povahu organizační a působil celostátně.

Z podobných principů vycházel i dekret č. 108 z 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy. Byl vydán po dohodě se Slovenskou národní radou a měl celostátní platnost.

Pokud nepřátelský majetek nebyl zkonfiskován podle předchozích předpisů, znárodněn zestátněním, nebo zkonfiskován podle rozsudků trestních soudů, propadl konfiskaci dnem 30. října 1945, kdy konfiskační dekret nabyl účinnosti. Konfiskace i v tomto případě nastávala ex lege.

O tom, jsou-li splněny podmínky pro konfiskaci, rozhodoval v prvním stupni zpravidla ONV, jinak zemský národní výbor, na Slovensku příslušný orgán SNR. Konfiskační výměr měl jen povahu rozhodnutí deklaratorního. U fyzických osob německé a maďarské národnosti se dekret nevztahoval na ty, kteří zůstali věrni Československé republice, nikdy se neprovinili proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnili boje za její osvobození, nebo trpěli pod nacistickým nebo fašistickým terorem.

Z konfiskace byl vyjmut majetek, potřebný nevyhnutelně k ukojení životních potřeb nebo k osobnímu vykonávání zaměstnání fyzických osob, a majetek, jehož v době po 29. září 1938 pozbyly pod tlakem okupace nebo v důsledku národní, rasové nebo politické persekuce osoby, jejichž majetek se podle konfiskačního dekretu nekonfiskoval.

Prakticky *všechny evropské státy*, které byly ve válečném stavu s Německem nebo jeho spojenci, uskutečňovaly v době války a po ní konfiskační opatření vůči nepřátelskému majetku. Takovými opatřeními byl postižen majetek států, jejich občanů nebo právnických osob. Nizozemí tak učinilo nařízením exilové vlády z 20. října 1944. Dekret byl uplatněn vůči Německu, Japonsku a dalším nepřátelským státům, které jim byly postaveny na roveň. Konfiskací byli postiženi i všichni

poddaní těchto států. Konfiskační předpisy byly vydávány až do roku 1950. Podobně postupovaly i Belgie a Lucembursko. Řecké konfiskační předpisy se nejprve vztahovaly na Itálii, později byly rozšířeny na Německo a Bulharsko. Řecké předpisy však umožňovaly, aby fyzické osoby mohly u soudu prokázat, aby na ně nebylo pohlíženo jako na nepřátelské osoby. Musely však prokázat současné splnění několika podmínek včetně toho, že nepreferovaly nepřátelskou státní příslušnost a v době války nevykazovaly žádné národu nepřátelské chování, nekolaborovaly s nepřítelem, neposkytovaly nepříteli žádné služby a nepodporovaly v Řecku nebo v jiném státě nepřátelské zájmy. V Rakousku bezprostředně po válce vydávaly takové předpisy vojenské orgány spojenců. Dekret č. 108/1945 byl připravován již v Londýně a v květnu 1944 předložen k připomínkovému řízení. Inspiroval se podobnými akty Spojených států, Velké Británie a Mexika ohledně nepřátelského majetku. V USA byly jenom od března 1942 do června 1943 zabaven nepřátelský majetek v hodnotě 375 mil. dolarů, 41 000 patentů a žádostí o udělení patentů a bylo převzato 318 podniků. V Mexiku byla učiněna podobná opatření zákonem o vlastnictví a obchodech nepřítele z 13. června 1942.

Mezinárodněprávní stvrzení některých důsledků dekretů prezidenta republiky obsahuje např. Pařížská dohoda o reparacích od Německa, o založení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata. Byla uzavřena 21. prosince 1945 a publikována ve Sbírce zákonů pod č. 150/1947 Sb. V části I článek 2 odstavec D se zakládají oprávnění československé vlády »v souvislosti s odsunem bývalých československých příslušníků z Československa do Německa«. („in connection with the movement from Czechoslovakia to Germany of former Czechoslovak nationals“, „en rapport avec le mouvement de Tchécoslovaquie vers l'Allemagne d'anciens ressortissants tchécoslovaques“). Z právního hlediska nic v této smlouvě, právě tak jako v Postupimské dohodě (část XIII), neopravňuje k použití pojmu vyhnání. Signatářské státy protifašistické koalice tím uznaly právní pojetí Československa vyjádřené v dekretch prezidenta republiky ohledně občanství Němců, kteří byli odsunuti již jako bývalí českoslovenští občané. Mezi 18 signatářskými státy byly všechny západní velmoci – USA, Velká Británie a Francie, nebyly však mezi nimi Sovětský svaz ani Polsko. Podle preambule tato dohoda navazovala na Postupimskou dohodu. Postupimskou dohodu uzavřely v r. 1945 vítězné mocnosti po

konzultaci a v zájmu i jiných spojených národů. Západní velmoci, spravující svá okupační pásma, vykonávaly svrchovanost i na území Německa a jednaly tak jeho jménem. V části I článek 6 odstavec A se dále stanovilo, že „každá signatářská vláda si ponechá formou, již si sama zvolí, německý nepřátelský majetek v její pravomoci, nebo bude jím disponovati takovým způsobem, aby se nemohl vrátiti do německého vlastnictví neb pod německou kontrolu, a odečte tento majetek od svého podílu na reparacích (a to čistou hodnotou bez dlužných daní, břemen a správních výloh, jiných věcných břemen vážnoucích na určitých kusech majetku a zákonitých smluvních nároků proti bývalým německým vlastníkům tohoto majetku).“

Tímto majetkem se rozuměl majetek patřící všem německým vlastníkům, tedy německému státu i německým právníkům i fyzickým osobám. Z toho vyplývala povinnost Československa jako signatářského státu ponechat si tento majetek a učinit opatření, aby se nemohl vrátit do německého vlastnictví nebo pod německou kontrolu. Tento závazek není časově omezený a měl zabránit tomu, aby hospodářství signatářských států, jichž se to týkalo, nebylo znovu ovládnuto německým kapitálem.

V důsledku dekretů i provedení odsunu zůstali v Československu žít vedle německých občanů československé státní příslušnosti i Němci, kteří pozbyli československou státní příslušnost. Někteří z nich však považovali (nebo nyní považují) toto státní občanství za vnucené a dožadovali se občanství německého. Naproti tomu některým odsunutým Němcům byl později povolen návrat, a získali československé státní občanství. Postavení těch, kteří pozbyli československé státní občanství, bylo značně horší a definitivně bylo řešeno až zákonem č. 34/1953 Sb. Státní občanství Maďarů bylo vyřešeno zákonem č. 245/1948 Sb. Již dříve bylo možno vrátit československé státní občanství podle § 3 dekretu č. 33/1945 Sb. a vládního nařízení č. 76/1948 Sb., resp. podle vládního nařízení č. 252/1949 Sb.

I ostatní dekry prezidenta republiky, jež se staly zákony nebo ústavními zákony, byly postupně buď zrušeny či nahrazeny jinými předpisy nebo naplnily svou funkci, a tím jejich plnění bylo vyčerpáno. Důsledky těchto dekretů však trvají, stejně jako trvají důsledky jiných zákonů z doby dřívější, např. zákona č. 11 z roku 1918, jímž vzniklo Československo, od něhož odvozuje svůj vznik i Česká republika nebo první pozemková reforma uskutečňovaná po vzniku republiky.

Pokusy o zpětnou revizi dekretů prezidenta republiky jsou snahou o revizi druhé světové války a revizi mezinárodních smluv, které byly tehdy uzavřeny a československá opatření potvrdily. Dotýkají se principu nepromlčitelnosti válečných zločinů. Směřují ale až ke zpochybnění mezinárodního uspořádání po první světové válce, tedy celého versailleského procesu.

Dekrety byly vydávány s ohledem na znění ústavní listiny z roku 1920, jež byla modifikována v důsledku německé agrese proti Československu a dalším státům. Tyto právní normy odpovídaly tehdejší ústavě, nebo ústavní poměry spoluvytvářely. Ústavní řád byl vnitřně jednotný a souladný s mezinárodním právem. Přes možné dílčí výhrady legislativní i věcné stvrzovaly dekrety v československých poměrech porážku nacismu a fašismu, jejich představitelů a spolupracovníků i nacistického práva na československém území.

V té souvislosti je užitečné citovat z nálezu Ústavního soudu České republiky: „To, co přichází z minulosti, musí sice i tvář v tvář přítomnosti v principu hodnotově obstát, toto hodnocení minulého nemůže však být soudem přítomnosti nad minulostí. Jinými slovy, řád minulosti nemůže být postaven před soud řádu přítomnosti, jenž je již poučen dalšími zkušenostmi, z těchto zkušeností čerpá a na mnohé jevy pohlíží a hodnotí je s časovým odstupem.“ Hodnotové kritérium tohoto druhu posunuje problematiku dekretů do obecnější polohy. I ta byla a je diskutována v České republice i v Německu.

V právní oblasti se nastolují otázky nejen příčin a následků historických dějů, tedy jejich kauzálního vztahu. V zápase mezi nacismem a fašismem na straně jedné a jeho odpůrci na straně druhé se v době války řešil problém loajality jednotlivce k řádu demokratickému nebo protidemokratickému. Oba řády se navzájem vylučovaly. Co bylo vlastizradou a zakázané z hlediska jednoho právního řádu, bylo legitimní a požadované z hlediska druhého. U československých občanů, bez ohledu na jejich národnost, mělo toto dilema volby podobu věrnosti, loajality vůči československému státu a právnímu řádu nebo tehdejšímu právnímu řádu německému, nastolenému nacistickým režimem. Důsledky se promítaly i do vztahů vyplývajících ze státního občanství a občanských povinností. Patřilo k nim i plnění branné povinnosti občanů v československé či německé armádě. S tím byla spojena i legitimita odporu proti nacistické státní moci a problém legitimacy rozsudků německých soudů vůči československým občanům atd.

Cíle vyjádřené v dekretch prezidenta republiky byly uskutečňovány i v řadě jiných zemí protifašistické koalice, i když nikoliv vždy identickými prostředky. Dosažená shoda v těchto cílech byla v poválečném období obsažena v mezinárodních smlouvách.

Některými dekrety prezidenta republiky došlo k jednorázovému zásahu do majetkových práv určitých osob, k zániku jejich věcných, vlastnických práv a ke vzniku vlastnického práva jiného subjektu, tj. státu. Tak tomu bylo např. u § 14 dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. a § 21 dekretu č. 108/1945 Sb. Tyto dekrety nevytvořily pravidla pro trvale se opakující chování subjektů právních vztahů, ale jednorázově zasáhly do právem vymezeného okruhu osob. Jsou aktem vydaným formou právního předpisu s mocí zákona. Přejedem majetkových práv, který nastal nabytím jejich účinnosti, bylo působení těchto předpisů vyčerpáno, konsumováno. Právní stav, vytvořený v majetkových poměrech dekrety, nastal ve shodě s tehdy platným právním řádem a plně se v té době, tj. okamžikem nabytí účinnosti dekretů, uskutečnil a dovršil. Jejich ústavnost byla vyjádřena ústavním zákonem č. 57/1946 Sb.

Uskutečněním ratihabice bylo stanoveno, že všechny dekrety prezidenta republiky je třeba považovat od jejich počátku za zákon, ústavní dekrety za ústavní zákon. Některé z nich byly usneseny jako zákon již dříve a zčásti novelizovány. Patřil k nim především zákon z 19. 12. 1945, jímž se schvalují, doplňují a mění předpisy o obnovení právního pořádku (č. 12/1946 Sb.). Ratihabice měla být provedena do 6 měsíců po dni, kdy se sejde Národní shromáždění.

III. Odsun Němců

Žádný dekret se netýkal odsunu německého obyvatelstva. Transfer byl aktem mezinárodního práva. Nemohl by být proveden, kdyby orgány působící na straně státu, který je měl přijmout, k tomu neposkytly nezbytnou součinnost.

Odsun byl uskutečněn podle plánu vypracovaného spojeneckou komisí zřízenou rozhodnutím Postupimské konference. Tento plán byl sdělen diplomatickými notami těchto států československé vládě ve dnech 28. 11. a 3. a 7. 12. 1945. Stanovil kvóty a časový plán tohoto odsunu. Před tímto organizovaným odsunem ovšem docházelo k útekům a vyhánění německého obyvatelstva, mezi nimi i říšských Němců, arizátorů a příslušníků potlačovatelského aparátu, nových ně-

meckých kolonistů, kteří obsadili zemědělské usedlosti, z nichž byli předtím vyhnáni Češi, aby byl vytvořen základ k úplné germanizaci území Čech a Moravy. Utíkali organizátoři teroru, příslušníci gestapa a dalších složek potlačovatelského aparátu.

V diplomatických nótách k provedení odsunu bylo uvedeno, že kontrolní rada pro Německo rozhodla na zasedání v Berlíně 20. listopadu 1945 o plánu transferu Němců z Československa. Z celkového počtu 2 500 000 Němců byl do amerického okupačního pásma povolen odsun 1 750 000 osob a do sovětského okupačního pásma 750 000 osob.

I organizace transferu německého obyvatelstva se uskutečňovala v součinnosti s představiteli vojsk spojenců působících na československém území. Od září 1945 do listopadu 1945 například několikrát jednali českoslovenští představitelé s reprezentantem hlavního štábu XX. sboru armády USA generálem Harmonem, který měl sídlo v Plzni, tento generál přislíbil technickou a další pomoc při organizaci odsunu.

Po předání nót ohledně odsunu došlo k několika jednáním mezi představiteli USA a Československa. Při jednání 10. dubna 1946 se projednával plán odsunu do amerického okupačního pásma po 1. květnu 1945. Smlouva o odsunu 600 000 Němců do sovětského pásma byla uzavřena mezi představiteli sovětské okupační moci v Německu a československým vládním zmocněncem 1. 6. 1946. Předtím totiž dne 21. 12. 1945 oznámil sovětský velvyslanec, že do sovětského okupačního pásma bylo již přijato 770 840 osob, a proto se další odsun okamžitě zastavil.

Dvojstranná jednání o odsunu německého obyvatelstva se uskutečňovala v jeho průběhu na různé úrovni mezi představiteli Československa i USA a Sovětského svazu. Řešily se zejména různé technické problémy.

Závěrečná jednání proběhla ve dnech 15.–17. 9. 1946 mezi československou vládní delegací a sovětským generálem Lukjačenkem a americkým generálem Clayem.

Rozhodnutí o odsunu, ale i o jeho průběhu, bylo výsledkem mezinárodních jednání a uzavřených dohod. Ani uskutečňování odsunu nebylo výlučně československou záležitostí, ale výsledkem vzájemné spolupráce všech zúčastněných stran.

S odsunem německého obyvatelstva ovšem souvisel ústavní dekret

č. 33 Sb. z 2. 8. 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské.

Tento dekret vycházel ze stanoviska, že státní občanství těchto osob zůstalo nezměněné jako bylo před Mnichovem, a to v souladu s ustanovením ústavního dekretu o obnovení právního pořádku. Teprve tímto dekretem z 2. 8. 1945 Československo propustilo ze státního svazku občany, kteří podle předpisů německých a maďarských (i podle mezinárodních smluv) se staly příslušníky těchto států. Teprve tímto ústavním dekretem československý stát uznal za platný stav ten, který již dříve uznaly za platný německý a maďarský stát. Podle právního řádu těchto států se nepřipouštělo dvojí státní občanství. V dalších ustanoveních dekretů se rozhodlo o státním občanství těch Němců a Maďarů (zejména ze Slovenska), na které se předchozí ustanovení nevztahovalo.

Z těchto opatření byly vyňaty osoby, kterým zůstalo státní občanství zachováno, neboť naplňovaly znaky, které byly výrazem loajality vůči československému státu.

I osobám, které pozbyly československé státní občanství, se umožňovalo do šesti měsíců od stanovené lhůty požádat o navrácení československého občanství. Na posuzování znaků antifašisty a antinacisty se měly podílet tří- až pětičlenné protifašistické výbory, složené z osvědčených a státně spolehlivých osob německé národnosti. Podle vydaných směrnic se za protifašisty a protinacisty považovaly osoby, které byly z politických nebo rasových důvodů v koncentračních táborech nebo ve vězení, aktivně bojovaly proti nacismu, atd.

Uvedený dekret postihl i Čechy, Slováky a další příslušníky slovan-ských národů, kteří usilovali o udělení německé nebo maďarské státní příslušnosti, a projevíli tedy neloajalitu vůči svému státu.

Některá ustanovení prováděcích předpisů k tomuto dekretu nebyla respektována a ministerstvo vnitra na to opakovaně upozorňovalo a zpřesňovalo pokyny. Působily rovněž různé místní vlivy a zájmy a někde se německému obyvatelstvu neumožňovalo, aby požádalo o zachování či navrácení československého státního občanství.

IV. Závěr

Šedesátiletý odstup od války, kterou vyvolalo Německo, s cílem nastolit takovou „novou Evropu“, v níž by „německá vyšší rasa“ získala nový „životní prostor“, který by byl vyčištěn od národů a ras „méně-

cenných“, určených k vyhubení nebo k zotročení, přispívá k tomu, aby se setřel protiklad mezi zločincem a jeho obětí. Historická paměť se vytrácí. Nezbývá než znovu reprodukovat tehdejší skutečnosti a politické a právní závěry, které z tehdejší války vplynuly.

Opatření, která Československo ve válce a po válce činilo proti nepříteli, byla srovnatelná nebo shodná s akty ostatních států spojenecké koalice. Cílená, důsledná propaganda má českou společnost přesvědčit o opaku a přimět politické představitele k omluvě a pokání za protinacistický odpor a solidaritu se spojenci. Pokusy některých českých představitelů a publicistů o „morální“, či „symbolická“ gesta a „vstřícnost“ jsou využívány k prosazování právních důsledků. Přiznání české strany ke křivdám a bezpráví je doprovázeno požadavkem vyvodit z takového morálního prohlášení pro český stát aktuální majetkovou odpovědnost. Řada českých historiků i právníků analyzovala dekretální normotvorbu i požadavky a činnost sil, které chtějí nejprve přepsat dějiny a poté prosadit další cíle politické a ekonomické. Požívaly podporu od některých dřívějších německých vlád a podporuje je současná vláda bavorská a rakouská.

I když dochází k určitému uklidnění ve vzájemných vztazích, ukázalo se, že je nejen v zájmu České republiky, ale v zájmu celé demokratické Evropy nenechávat takové pokusy bez povšimnutí. Národní zájmy a národní identita v České republice jsou spojeny se zájmy demokracie dnes stejně, jako tomu bylo v meziválečné době. Tyto hodnoty zůstávají trvalé.

Edvard Beneš, sudetští Němci a mezinárodní prosazení transferu minorit

Jindřich Dejmek, Historický ústav AV ČR

Osobnost Edvarda Beneše, druhého československého prezidenta, s jehož jménem zůstane trvale spjat především zápas za obnovení československé státnosti, zničené v letech 1938–39 nacistickým Německem, je v současné době znovu podrobována jistými kruhy nevybíravé kritice. Jeden z publicistů, jemuž je na stránkách některých českých listů opakovaně dáván prostor pro „netradiční“ interpretace moderních dějin, jej dokonce před několika týdny nazval – nikoliv ovšem originálně – válečným zločincem, nesoucím prý odpovědnost za „genocidu“ sudetských Němců.¹ Podobných kritik zazněla – především z per sudetoněmeckých historiků a publicistů – v minulých desetiletích řada, přičemž ani oni nebyli ve svých soudech mnohdy původní. Říšsko-německý goebbelsovský tisk a také jeho české mutace v tzv. Protektorátu nabídly (a zřejmě stále nabízejí) kritikům nejen Beneše, ale s ním československé a české státnosti nesporně inspirace dostatek.²

Podobné názory, jež český čtenář může číst již několik let též v tisku vydávaném v ČR, bývají ovšem málokdy opřeny o solidnější znalosti reálných historických faktů, o širších souvislostech – jež jsou ostatně často ignorovány zcela záměrně – ani nemluvě. Následující text proto reaguje na několik nejkřiklavějších omylů (či záměrných lží), v poslední době šířených částí tzv. publicistů, byť by jejich plné osvětlení vyžadovalo samozřejmě text mnohem rozsáhlejší. Je-li totiž pro velkou část těchto autorů Beneš personifikací militantního českého nacionalismu, nesoucí hlavní vinu za „vyhnání“ sudetských Němců, pak podobné tvrzení jen nejen zcela chybné, ale také svým způsobem – z hlediska kontextu historické reality – až absurdní.

1) Srov. P. Placák, Edvard Beneš před mezinárodní tribunál?, *Lidové noviny*, 1. února 2002.

2) Stačí ostatně prolistovat brožury z per některých protektorátních novinářů, např. K. Lažnovského, Vl. Krychtálka a dalších.

I.

Ztotožnění osoby Edvarda Beneše s militantním „českým“ nacionalismem je zásadně pochybené.³ Beneš naopak většinu svojí téměř čtyři desetiletí trvající politické kariéry náležel k osobnostem hledajícím – samozřejmě za určitých podmínek – česko-německý modus vivendi, a k zaujetí kategorického negativního stanoviska vůči německé minoritě v českých zemích jej přivedly až hrůzy vrcholného nacistického teroru.

Stojí za připomenutí, že před první světovou válkou, kdy česká občanská politika vedla – z mnoha důvodů neúspěšný – zápas o historicko-politická práva českého státu v rámci monarchie, Beneš věřil, že etnické problémy habsburského soustátí do značné míry rozřeší jeho celková demokratizace a decentralizace. Tuto víru také vtiskl do své francouzské disertace „Rakouský problém a česká otázka“ a později i do dalších textů.⁴ Vývoj na vnitřní rakouské politické scéně se ubíral – alespoň v českých zemích – spíše opačným směrem, a nedemokratická politika spolu se vstupem Rakouska do fakticky agresivní války také Beneše přivedla do řad předních bojovníků za novou národní svobodu, nyní již mimo rámec monarchie.⁵ Benešova znalost Západu, zvláště Francie spolu s dalšími okolnostmi jej také posléze učinila – fakticky už od podzimu 1915 – jedním z nejdůležitějších spolupracovníků Masaryka a jeho české „zahraniční akce“, v níž měl nakonec svým diplomatickým úsilím sehrát zásadní roli.

Beneš sehrál – již jako ministr zahraniční právě zrozeného Československa – klíčovou úlohu i při definitivním zakotvení republiky v nově se tvořícím mezinárodním systému na mírové konferenci v Paříži v roce 1919 a zde byl také poprvé vážně konfrontován se sudetoněmeckým problémem. Stejně jako prezident i celá česká politika

samozřejmě obhajoval – proti iredentistickým snahám českých Němců, ale také pokusům nové, již republikánské rakouské vlády – celistvost zemí Koruny české, což se mu – přísliby zástupců velmocí, zvláště Francie a Británie – podařilo vlastně ještě před zahájením konference.⁶ V rozporu s fixovaným obrazem Beneše-šovinisty to byl ale právě šéf rodící se pražské diplomacie, který nejen odmítal pokusy části československé delegace o další územní zisky, ale nakonec důvěrně sondoval možnost odstoupení jistých nevelkých pohraničních území, obývaných převážně Němci, aby tak snížil množství této minority v mladé republice.⁷ Dodejme jen, že taková představa byla pro většinu delegátů vítězných mocností neakceptovatelná (Německo naopak ztratilo rozsáhlá území ve prospěch většiny svých sousedů), a nemohla se prosadit. Mírovými smlouvami z Versailles a St. Germain pak byly Československé republiky potvrzeny mj. historické hranice českých zemí, které si – s výjimkou periody 1938–45 – uchovala dodnes.

V následujících šestnácti letech Beneš kontinuálně držel resort ministerstva zahraničí a byl tedy většinou vzdálen vnitropolitickým problémům. Je však třeba připomenout, že se mu už počátkem dvacátých let podařilo vytvořit bázi pro poměrně korektní vztahy republiky s oběma jejími německy mluvícími sousedy, které posléze pozitivně ovlivnily i možnosti česko-německé dohody uvnitř státu. Zvláště vztahy československo-rakouské dosáhly přitom kvality, jenž mohla v mnoha ohledech sloužit za vzor pozitivního sousedství, v jehož rámci se dařilo postupně překonávat animozity především z válečných let.⁸ Také vztahy s Výmarskou republikou nabyly i Benešovou zásluhou vcelku korektní tvářnosti, i když ČSR náležela – definitivně od roku 1923 – k smluvním spojencům Francie, považované v Německu za hlavního nepřítele v Evropě.⁹ Vztahy mezi Berlínem a Prahou se i v diplomaticko-politické rovině začaly dramaticky zhoršovat až po té, co se moci v říši chopil Adolf Hitler, jehož politika usilovala – jak v Praze ostatně brzy poznali – o totální destrukci česko-

3) Velká moderní politická biografie E. Beneše dosud chybí; z přehledných prací budíž uvedeny alespoň F. Havlíček, *Eduard Beneš. Člověk, sociolog, politik*. Praha 1991; *Eduard Beneš, československý a evropský politik*. Praha 1994; A. Ort, *Eduard Beneš. Diplomata a politik*. Praha 1994; naposledy Z. Zeman, *Eduard Beneš. Politický životopis*. Praha 1999.

4) Francouzský originál: *Le problème autrichien et la question tchèque. Études sur les luttes politiques des nationalités slaves en Autriche*. Paris 1908. Podrobný rozbor viz v knize P. M. Majewského, *Eduard Beneš i kwestia niemiecka w Czechach*. Warszawa 2001, zvl. s. 43–47.

5) Srov. jeho vlastní reflexi v: E. Beneš, *Světová válka a naše revoluce*. Praha 1927, s. 17–22.

6) Perman, Dagmar: *The Shaping of the Czechoslovak State. Diplomatic History of the boundaries of Czechoslovakia, 1914–1920*. Leiden 1962.

7) Srov. např. G. Lias, *Beneš of Czechoslovakia*. London 1941, s. 140 n.

8) Srov. alespoň zkratku v: J. Dejmek, *Československo, jeho sousedé a velmocí ve XX. století*. Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2002, zvl. s. 173–178.

9) Německá reakce do značné míry vycházela z podezření, že politickou smlouvu doplňuje tajná vojenská konvence; k ní ale Beneš odmítl dát souhlas.

slovenského státu. Hitlerova politika měla ale fatálním způsobem ovlivnit i soužití Čechů a sudetských Němců, jejichž významný segment se předtím postupně smiřoval s První republikou a začal se včleňovat do jejího mnohostranného organismu.¹⁰

Dnešní mluvčí sudetských Němců zdůvodňují často příklon většiny svých otců a dědů k nacismu jednak údajným znásilněním jejich práva na sebeurčení v roce 1918, jednak následky hospodářské krize,¹¹ obojí je ale výrazně zjednodušující. Československo, v němž podíl minorit nepřevyšoval jejich procento např. v sousedním Polsku a Rumunsku, ctilo rámcově své mezinárodní závazky vůči menšinám, navíc se zástupci českých Němců – jako jediní reprezentanti menšin v celé střední a východní Evropě – podíleli účastí svých ministrů v kabinetech od roku 1926 i na reálné právě státu. Zahraniční pozorovatelé se již ve druhé polovině dvacátých let shodovali, že – jak to vyjádřil např. tehdejší britský vyslanec v Praze – „the German population on this country has really very little to complain...“¹² Měřítkem liberálnosti vůči menšinám obecně pak mj. byla i naprostá neúspěšnost pokusů některých německých a maďarských skupin v republice o podávání stížností k příslušnému minoritnímu referátu Společnosti národů. S jedinou výjimkou v roce 1936, která ovšem souvisela již s přímými obranými přípravami státu proti hrozbě útoku nacistického Německa, byly všechny shledány jako neopodstatněné. Zůstává pak nezvratným faktem, že Beneš – i jako ministr zahraničí – patřil k těm osobnostem českého politického života, kteří takové vnitrostátní détente podporovali, byť na straně druhé zásadně odmítali teoretickou i praktickou možnost sousedních států (včetně představitelů Výmarské republiky) do těchto vztahů zasahovat.¹³

Když byl v prosinci 1935 Beneš po dramatickém zápase zvolen Masarykovým nástupcem v prezidentském úřadě, považoval za jeden ze svých předních úkolů – samozřejmě vedle zajištění obranyschopnosti státu, tehdy již přímo ohrožovaného Německem – také další po-

zitivní řešení minoritních problémů republiky.¹⁴ Správní decentralizace, rozšiřování možností školských, kulturních a dalších aktivit minorit, měly nejen usnadnit soužití Němců (a Maďarů) s Čechy (a Slováky) v demokratické republice, ale napomoci také chránit pozitivní hodnoty německé kultury, systematicky ničené v sousedním nacistické říši.¹⁵ Bohužel, velká část Němců v českých zemích byla již v té době zasažena nacistickou pangermánskou propagandou a stále zřetelněji upřednostňovala před životem v demokratickém státě nacionálně-socialistický režim v sousedství. Ukázal to již výsledek parlamentních voleb na jaře 1935, kdy zhruba dvě třetiny německých voličů volilo Henleinovu Sudetoněmeckou stranu všestranně podporovanou z Berlína, a demonstroval to i další vývoj. Beneš i tehdejší Hodžova vláda začaly definitivně od počátku roku 1937 připravovat sérii velkorysých reforem, z nichž posléze vykrystalizoval projekt tzv. národnostního statutu. Radikalizace sudetských Němců a především spád mezinárodních událostí vedly právě k opačným koncům, nežli zamýšleli českoslovenští demokraté – v soukolí mezi Hitlerovým expansionismem a appeasementem britských a francouzských vládních elit neměla demokratická První republika šanci na přežití. Právě v momentech jejího osudového zápasu v září 1938 se pak drtivá většina Němců postavila definitivně – a dobrovolně – proti Československu na stranu „svých soukmenovců“, což vyvrcholilo pokusem o puč v českém pohraničí 13. září a následnými teroristickými útoky tzv. Freikorpsů.¹⁶ Jejich „vysvobození“ z Československa pak přinesla tzv. mnichovská dohoda, Benešovi a čs. vládě vnucená fakticky kombinovanou hrozbou přímé německé vojenské agrese a eventuálního dezinteresu Západu na osudu republiky v případě jejího odmítnutí.

II.

Z role německé menšiny jako protistátního instrumentu ovládaného sousedním totalitním režimem musela vyvodit konsekvence jak od-

10) Srov. poslední resumé v knize V. Kurala, *Konflikt místo společenství*. Praha 1994.

11) V pregnanntní podobě podobnou konstrukci předvedl i v České televizi naposledy mluvčí Sudetoněmeckého Landsmannschafu B. Posselt, srov. monitor MZV z 24. března t.r.

12) Zpráva vyslance R. Macleaye z 16. května 1929, DBFP ser. 1A, vol. 6, č. 146.

13) Poprvé se o takovou ingerenci pokusil německý ministr zahraničních věcí G. Stresemann při jednání konference v Locarnu v říjnu 1925, srov. G. Stresemann, *Vermächtnis*. II. Berlin 1931, s. 232–234.

14) Srov. E. Beneš, *Mnichovské dny. Paměti*. Praha 1968, s. 7–10 ad.

15) Je třeba v té souvislosti připomenout, že právě Benešem vedené Ministerstvo zahraničních věcí náleželo k předním podpůrcům německé demokratické emigrace, která našla v ČSSR azyl po Hitlerově „Machtübernahme“.

16) Podíl řadových sudetských Němců na odporu proti československému státu přitom zdaleka nebyl v roce 1938 tak pasivní, jak chtějí laikům namluvit jejich obhájci; Henleinova SdP měla v létě toho roku, kdy se již veřejně hlásila k nacionálnímu socialismu, zhruba 1, 2 milionů členů (ze zhruba 3 milionové populace!).

bojová garnitura v čele s E. Benešem, která vlastně ihned po německé okupaci českých zemí německým Wehrmachtem zahájila svůj zápas o obnovení československého státu, tak většina složek domácího odboje. Beneš ovšem nezačal připravovat – jak mu přisuzuje např. pan Posselt a jeho tuzemští mluvčí – „vyhnání“ všech Němců, ale fakticky se vrátil svému plánu z roku 1919, samozřejmě v modifikované podobě. Jak ukazuje řada dokumentů z roku 1940, byl prezident připraven k částečným územním ústupkům ve prospěch Německa, kompenzovaným vystěhováním části Němců, zvláště „mladých, nenapravitelných nacistů“. Zbývající část minority měla být soustředěna ve třech samosprávných kantonech (karlovarském, libereckém a krnovském), jejichž případné oddělení nemělo ohrozit – na rozdíl od hranic pomnichovských – životaschopnost československého státu.¹⁷ Proti takovým představám se sice stavěl od počátku domácí odboj a relativizovaly je také představy polské exilové vlády, která přijala už v letech 1940–41 program rozsáhlých vysídlení Němců z území, která po válce chtěli Poláci získat. Benešovy vlastní názory na budoucnost německé menšiny se však prokazatelně radikalizovaly – a to z řady důvodů – až v letech 1941–42, a to nejen v souvislosti s drastickými událostmi v samotném protektorátu.¹⁸

Je třeba připomenout, že nejen u exilových reprezentací, ale také v samotném britském prostředí došlo právě v letech 1941–42 k výrazným změnám v postojích k Němcům obecně, a v té souvislosti i způsobu války. V první fázi konfliktu, ještě roku 1940, některé ostře protiněmecké názory, jaké v britském prostředí reprezentoval nejvýrazněji sir Robert Vansittart, narážely na odpor řady anglických intelektuálů, církevních představitelů i části politiků a nejvyšší politické špičky se zdržovaly podobně laděné rétoriky.¹⁹ Pod vlivem nacistických zločinů, mj. leteckých útoků proti civilnímu obyvatelstvu i na Západě (a samozřejmě v samotné Británii), pod vlivem informací

o drastickém okupačním režimu obsazených zemí, a nakonec i pod tlakem zpráv o počátku vyvražďování Židů se radikalizovaly přístupy – a nimi také jazyk – i nejvyšších britských vládních činitelů, včetně ministerského předsedy W. Churchilla. Spojenci v čele s Brity, kteří se pokoušeli od roku 1942 rozvinout vlastní leteckou ofenzívu proti Německu, rozhodli nyní o vedení takových úderů, které měly zlomit morálku řadových německých civilistů.²⁰ V létě téhož roku pak A. Eden, tehdejší ministr zahraničních věcí (a budoucí konzervativní premiér v letech 1955–56) označil každého Němce přímo odpovědného za nacistický režim a jeho další trvání, které prý musí ovlivnit každý budoucí přístup spojenců k Německu.²¹ Benešova obdobná slova, užitá v projevech po hrůzách heydrichiády, nebyla tedy nesena jeho fanatickým anti-němectvím, ale vyvěrala prostě z ducha „totální války“, rozpoutané nikoliv Angličany, Poláky či Čechy.

Právě v létě 1942 se Benešovi a jeho diplomatům se podařilo – výměnou dopisů z srpna t.r. – získat od Foreign Office oficiální stanovisko, jímž Velká Británie deklarovala anulování svých závazků z Mnichova.²² Vládní činitelé na Downing Street ale již předtím přijali již také zásadu, která samozřejmě s programem geopolitického restitování československého státu v předmnichovských hranicích nutně logicky souvisela, která ale byla v této souvislosti málokdy připomenuta. Na návrh ministra zahraničí Edena totiž 6. července 1942 Churchillova vláda přijala usnesení, podle něhož anticipovala princip transferu sudetských Němců do Německa po skončení války, což bylo brzy oznámeno také československé vládě.²³ Toto stanovisko sice nepředpokládalo totální vysídlení všeho německého obyvatelstva z Československa, a korespondovalo spíše s Benešovými představami o částečném transferu. Bylo ale nepochybným a zásadním vykročením tímto směrem, který v následujícím období pokračoval. Nikoliv ovšem v přímé souvislosti s Němci v ČSR, ale především ve vztahu k jednáním mezi velmocemi o Polsku a jeho budoucích hranicích, které nebylo možno obnovit v podobě z roku 1939. Churchill (ostatně

17) Srov. např. Benešův výklad svých představ o německé otázce v jeho vzkazu do vlasti z 18. listopadu 1940, v: L. Otáhalová, M. Červinková (eds.), *Dokumenty z historie československé politiky. 1939–1943*. Praha 1966, sv. I., č. 115. Nejlepší rozbor těchto názorů viz v: P. M. Majewského, *Edvard Beneš i kwestia niemiecka w Czechach*, kap. XIII.

18) Postoj první garnitury domácího odboje k Němcům nejuceleněji zpracoval V. Kural, *Vlastenci proti okupaci*. Praha 1997.

19) K těmto diskusím viz např. A. Goldman, *Germans and Nazis. The Controversy over Vansittartism in Great Britain*. *Journal of Contemporary History*, 14, 1979.

20) K tomu např. D. C. Watt, *Britain looks to Germany*, London 1965, s. 31–33.

21) Srov. Edenův projev z 8. června 1942, cit. D. C. WATT, *Britain Looks to Germany*, s. 32.

22) Srov. texty příslušných dopisů v: E. Beneš. *Šest let exilu a druhé světové války*. Praha 1946, s. 465–468.

23) Srov. záznam vlády v: Public Record Office, London-Kew (dále jen PRO), FO 371, f. 30835. Extract from War Cabinet Conclusions 86/42 z 9. července 42.

stejně jako mnozí jeho angličtí předchůdci) uvažoval již dříve o nutných proměnách poválečného geografického tvaru Polska, částečně ostatně ospravedlnitelných masou ukrajinského a běloruského obyvatelstva na někdejších východních územích Druzej Rzeczypospolitej. V průběhu roku 1943, definitivně na konferenci v Teheránu v prosinci t.r. pak Britové přijali zásadu celkového „posunu“ Polska na Západ s tím, že dostane – náhradou za teritoria, přenechaná SSSR na Východě – německá území, která náležela k říši ještě před r. 1939, jmenovitě část Pomoří, Východní Prusko a číst Slezska.²⁴ To pak samozřejmě anticipovalo i vysídlení příslušného německého obyvatelstva z těchto oblastí, ve srovnání s čímž z hlediska kvantitativního nutně ustupoval také anticipovaný transfer Němců z Československa.

Rozhodnutí Churchillova kabinetu z let 1942–1943 samozřejmě odkazují do říše chatrných konstrukcí německými vysídlenci a jejich zastánci předkládanou tezi o tom, že tzv. vyhnání Němců z Polska a Československa spojenci, tedy delegáti západních demokracií pouze dodatečně schválili v Postupimi v létě 1945.²⁵ Československá vláda i prezident, kteří definitivně v prvních měsících roku 1943 přijali program transferu většiny Němců bez územních ústupků, ostatně získali přinejmenším rámcovou aprobaci pro takový projekt od Spojenců rovněž ještě v průběhu války. Nutno předeslat, že Beneš sám neměl v té době ve věci programu „odsunu“ již příliš alternativ. Již předtím neúspěšná jednání s reprezentací většiny sudetoněmecké socialistické emigrace v čele s W. Jakschem právě v tomto období definitivně ztroskotala, především proto, že Jaksch se prostě nechtěl vázat z hlediska programu československé státnosti.²⁶ Prezident byl ale v této otázce i pod tlakem domácího odboje, jehož přední instituce, Přípravný revoluční národní výbor právě v roce 1943 přijala program, který anticipoval radikální řešení sudetoněmecké otázky včetně dů-

sledků majetkových a občanství. V neposlední řadě pak rostla i radikální nacionální propaganda komunistické emigrace moskevské, jejíž vyznění nutně korespondovalo s domácí okupační náladou obyvatelstva lépe, než případné konstrukce o nutnosti odlišování „dobrých a zlých“ Němců.²⁷ V této souvislosti Benešovi jistě přišlo vhod, že v průběhu jeho rozhovorů s prezidentem USA, F. D. Rooseveltem v květnu 1943 jeho americký partner vyslovil souhlas s výraznou redukcí sudetských Němců v Československu po válce.²⁸ Takřka současně s transferem vyslovili – prostřednictvím velvyslance Bogomolova – souhlas i Sověti.²⁹ Všechny tyto akty ovšem boří další z anti-benešovských konstrukcí mnoha tzv. publicistů, že si československý prezident vymohl souhlas odsunu jedině – a za politické ústupky – později od J. V. Stalina...

III.

Svými – ve velké většině zcela ahistorickými – kritiky bývá Edvard Beneš činěn odpovědným i za rozpoutávání nacionálních vášní v sotva osvobozeném Československu, které pak měly způsobit živelné „vyhánění“ Němců, včetně brutálních násilných činů. Podobná konstatování ovšem ignorují řadu okolností, která staví počátek odsunu německého obyvatelstva z českých zemí do jistého kontextu a tedy i jiného světla.

Závěrečná fáze válečného konfliktu v celé oblasti střední a východní Evropy měla odlišný, totiž podstatně barbarš्टější charakter, než konec války např. v Evropě západní. Takový odlišný charakter měl ovšem celý předcházející konflikt, zahájený už masovým bombardováním polských měst v září 1939, a pak vyhnáním několika set tisíc Poláků z území, inkorporovaných do Říše. Tento typ tzv. totální války dosáhl svého vrcholu vyhlazovací politikou německého okupačního aparátu na obsazených východních teritoriích Běloruska a Ukrajiny a částečně i na Balkáně, v němž bylo domácí obyvatelstvo – nejen židovské, ale pře-

24) K tomu z poslední literatury viz např. A. J. Prazmowska, *Britain and Poland 1939–1943. The betrayed Ally*. Cambridge 1995 (výklad ovšem končí v létě 1943); nejdůkladněji J. Tebinka, *Polityka brytyjska w pbec problemu granicy polsko-radzieckiej 1939–1945*. Warszawa 1998, zvl. kap. IV.

25) Typickým příkladem podobného názoru je i jinak povrchní studie M. Churáně, *Realita a mýtus Postupimi*. Praha 2000.

26) Pregnantně to ostatně vyjádřil Jaksch sám již v létě 1940 v rozhovoru s britským diplomatem F. Robertsem, který si zapsal: „...he was quite prepared to start a new Basis of association with the Czechs, but he did not want to see a repetition of the old story.“ PRO, FO 371, f. 24289. Záznam z 15. července 1940.

27) Srov. jeho znění v: L. Otáhalová, M. Červinková (eds.), *Dokumenty z historie československé politiky*, sv. II, č. 512, s. 714.

28) Srov. k tomu dokumenty, otištěné J. Němečkem a spol. (ed.), *Edvard Beneš v USA v roce 1943*. Sborník archivních prací 1999, č. 2, mj. Benešovu telegrafickou zprávu londýnskému MZV z 13. V. 43. Naprosto shodná prohlášení ostatně Beneš učinil po svém návratu i úředním místům britským, srov. PRO, FO 371, f. 34352.

29) AMZV, Telegramy odeslané 1943, Ripka do Washingtonu 6. června 1943.

devším slovanské – vyvražďováno po deseti, ba statisících.³⁰ Také ústup Němců z území postupně osvobozovaných či obsazovaných sovětskou armádou měl charakter tzv. spálené země, a byl ve větší či menší míře nacisty aplikován do konce války, na území tzv. Protektorátu formou realizace tzv. plánu ARLZ.³¹ Postupné obsazování území, obývaných samotnými Němci, mělo ovšem v této souvislosti, a také v souvislosti s výše zmíněnými dohodami mezi předáky Velké koalice, pochopitelně zásadně odlišný charakter od konce války na západě kontinentu. Velká část místních Němců ostatně z těchto teritorií (poprvé ve Východním Prusku, později ve Slezsku a Pomořanech) uprchla ještě před příchodem „barbaských“ Rusů, zbytek pak skutečně čekal hrůzný osud lidí, čekajících v nejlepším případě na odsun v podmínkách ruských (či polských) lágrů.³² Podobný vzorec se o málo později, na jaře 1945 opakoval částečně i při definitivním osvobození Jugoslávie, kde se nástrojem odvety za předcházející krutosti stala samotná jugoslávská národně-osvobozenká armáda maršála J. B. Tita. Již v této souvislosti, nemluvě o konkrétních podmínkách konce války v tzv. protektorátu (kde Němci stihli ještě v posledních týdnech v průběhu tzv. českého květnového povstání povraždit zhruba 8 tis. lidí³³) mohl těžko kdokoliv z českých politiků žádat od českého obyvatelstva vůči zdejším Němcům jakýkoliv velkomyslný postup.

První poválečná československá vláda, vzešlá ze známých jednání v Moskvě v březnu 1945, vycházela při sestavování svého programu v těchto otázkách z předcházejícího vícekrát daného příslibu všech klíčových představitelů spojenců, týkajících se transferu většiny Němců. Dala proto jejich odsun do svého (tzv. Košického) programu s tím, že anticipovala také transfer většiny Maďarů, resp. jejich výměnu za maďarské Slováky.³⁴ V této souvislosti také hovořil – např. ve svém známém projevu na Staroměstském náměstí – prezident Beneš o programu „vylikvidování“ Němců a Maďarů, vylikvidování ovšem nikoliv

ve smyslu fyzickém, jak je mu jeho protivníky soustavně podsouváno.³⁵ Na potřebě vysídlení drtivé většiny Němců se ostatně shodly – přesně v duchu programů domácího národního odboje – všechny české politické strany, přičemž velmi pregnančně vyjádřila pocity nejen politické elity, ale prokazatelně většiny českého veřejného mínění krátce po osvobození poslankyně lidové strany (tedy, mimochodem, jediné nesocialistické strany v ČSR) Helena Koželuhová: „Považujeme [Němce] i nadále se stejnou intenzitou za živel nebezpečný, nepřátelský a mravně narušený. Nechceme mít na svém území Němce a slyšíme-li němčinu, máme rudé kruhy před očima. Proto přes veškerou humanitu a právě pro ni, Němci musí ven...“³⁶

Není pochyb, že počáteční fáze vysídlování a internace německého obyvatelstva koncem jara a počátkem léta 1945 doprovázely i násilné akce, které si posléze vyžádaly jistě značné ztráty. Je třeba ale připomenout, že právě prezident Beneš i další čeští politikové nabádali obyvatelstvo, aby se „odsun“ děl co možná nejkorektnější formou. Jak to sám Beneš v jednom ze svých projevů resumoval, „náš postup ve věci jich odsunu ... musí být lidsky slušný, správný morálně odůvodněný, přesně plánovaný...“³⁷ Reálné fyzické ztráty německého obyvatelstva při tomto procesu, jakkoliv samozřejmě politováníhodné, pak skutečně zdaleka nedosáhly např. fyzických ztrát při obdobných akcích z území polských, a zdaleka také nedostihly cifer, která od padesátých let roztrubovala do Evropy (a od roku 1990 i u nás) vysídlelecká propaganda ve Spolkové republice.³⁸ Řádný organizovaný

35) Viz Projev prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše v Praze 16. května 1945. Praha, b.d.v., s. 25. Beneš, jak se dá vysledovat z jiných jeho písemností, užíval pojmu „vylikvidovat“ ve smyslu odčinit, negovat, atd., nikoliv v konotaci, která s tímto pojem spojována dnes. Srov. např. jeho projev z 8. VIII. 1942, kde hovořil od „konečném vylikvidování“ všeho, co bylo spojeno s mnichovskou dohodou, atd. (E. Beneš, *Šest let exilu a druhé světové války*, s. 160–161.)

36) H. Koželuhová, *První kroky*. Praha 1945, s. 29–30. Rozmnožovat podobné výroky, v tehdejší atmosféře skutečně zcela obvyklé, by bylo samozřejmě snadné, ale také – alespoň v tomto textu – zbytečné.

37) Cit. Benešův projev v Mělníku 15. října 1945, dle: E. Beneš, *Odsun Němců. Výbor z Pamětí a projevů...*, Ed. V. Olivová, Praha 1995, s. 58.

38) Srov. detailní rozbor udávaných údajů v: J. Kučera, *Odsunové ztráty sudetoněmeckého obyvatelstva. Problémy jejich přesného vyčíslení*. Praha 1992. Autor dospěl k závěru, že při odsunu zahynulo maximálně 40 tis. lidí; tzv. sudetoněmecká literatura udává ale číslo vesměs šestkrát až sedmkrát vyšší, obvykle okolo 270 tis. mrtvých. Mimochodem, takový údaj samozřejmě opakují i tzv. nezávislí publicisté v českém tisku, což jistě svědčí o jejich objektivnosti.

30) Dobré srovnání poskytuje monografie C. Madajczyka, *Faszyzm i okupacje 1938–1945*. Sv. I. Warszawa 1983, zvl. kap. III a VI.

31) K tomu podrobně O. Sládek, *Spálená země*. Praha 1980.

32) Dobrou ilustraci toho, co se dělo v letech 1944–46 na těchto územích podává německo-polský sborník: H. Orłowski, A. Sakson, *Utracona ojczyzna. Przymusowe wysiedlenia, deportacje i przesiedlenia jako wspólne doświadczenia*. Poznań 1996.

33) Takové číslo alespoň udává např. P. Škorpil, in: *Cesta do katastrofy. Československo-německé vztahy 1938–1947*, s. 122.

34) Srov. Program prvé domácí vlády Národní fronty Čechů a Slováků. Sběrka dokumentů. Praha 1945, s. 18–19.

Benešovy dekrety a Německo na rozcestí

*Jiří Weigl, výkonný ředitel Centra
pro ekonomiku a politiku*

transfer, definitivně zahájený od podzimu 1945, pak již probíhal podle ve své době možných standardů, a nestal se také ani v západní Evropě, resp. jejich vládních místech předmětem vážné kritiky.³⁹ Ostatně, jak jasně demonstroval osud nerealizovaného transferu a výměny obyvatelstva s Maďarskem, proti vůli velmocí by byla žádná československá reprezentace vysídlení Němců nemohla realizovat.⁴⁰

* * *

Současné útoky proti Benešovi a tzv. Benešovým dekretům, vedené v některých sousedních státech a ozvěnou i některými domácími publicisty, směřují – ať si to jejich autoři uvědomují, či nikoliv – fakticky dalekosáhle proti poválečnému uspořádání celé střední Evropy, nikoliv pouze českého pohraničí. Válečné a poválečné transfery obyvatelstva, s nimiž je problematika tzv. Benešových dekretů úzce spjata, zasáhly ve větší či menší míře téměř všechny státy ve střední a východní Evropě a jakákoliv změna proti stavu vytvořenému v letech 1945–46 by se samozřejmě neomezila jen na Českou republiku. Vysídleňské organizace v Německu ostatně směřují své nároky proti řadě dalších států, nejen Polsku, ale i baltickým a některým balkánským státům.⁴¹ Problém tzv. Benešových dekretů a jejich dalšího osudu není tedy pouze záležitostí česko-německých (či slovensko-maďarských) vztahů, ale také – svými důsledky – problémem fakticky celé střední a východní Evropy. Díky závěrečnému protokolu z Postupimi, ale i dalším souvislostem se samozřejmě dotýká také někdejších vítězných velmocí protinacistické koalice. Jestliže si tyto souvislosti neuvědomují (či spíše nechtějí uvědomit) některá tzv. publicisté, jistě si je uvědomí zodpovědná politická reprezentace našeho státu a také – celé Evropy.

V současné době, na prahu 21. století se zdá, že konečně, již tentokrát definitivně nastala toužebně očekávaná ideální éra, kdy mezinárodní politika a mezinárodní vztahy se staly oblastí, vyvíjející se podle imperativu morálních a etických principů. Zdá se, že je možno opustit pohled na politiku a historii, jako na sled zájmových, geopolitických a mocenských střetů. Historie i současná mezinárodní politika jsou veřejnosti předkládány jako v první řadě morální problém, který podléhá právní regulaci a musí být uváděn do souladu s právním chápáním dnešní doby. Z prohlášení většiny politiků i z dikce mediálních komentářů se veřejnosti prezentuje obraz světa, jehož hybnou silou jsou výlučně všelidské hodnoty a ideje, politická akce je vedena pouze altruistickou motivací obecného dobra, morálky a pravdy, nebo jejich opakem. Vztahy mezi státy a národy jsou v duchu starého wilsonismu líčeny jako přirozeně harmonické a konflikty mezi nimi se v této optice jeví pouze jako úmyslné či neúmyslné selhání politiků. Příkladem budiž v této době aktuální balkánský konflikt, jehož příčiny či řešení jako by závisely na právním posouzení skutků jeho momentálních místních politických protagonistů v čele s Miloševičem.

Kdo se dnes pokusí nahlížet na mezinárodní dění optikou národních zájmů, mocenské rovnováhy a všech dalších atributů reálnopolitiky, kdo se odváží přiznat legitimitu mezinárodním antagonismům, chápat je v této logice a v souladu s ní hledat řešení, vypadá jako beznadějný zpátečník, nacionalista, amorální zastánce přežilé minulosti. A přece. Za slovním balastem dobra, pravdy a lásky mocenské zájmy a staré antagonismy vesele ve skrytu žijí, působí jako ony skutečné motivy a hybné síly politické praxe a když přijde na lámání chleba, bez ostychu nechají vznešená hesla v prachu a v naivních pozorovateli pouze zanechají pocit odcizení a pokrytectví, které je dnes snad nej-

39) K tomu nejlépe T. Staněk, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha 1990.

40) Srov. J. Dejmek, *Československo, jeho sousedé a velmoci*, zvl. s. 211–214, tam uvedena i další literatura k tomuto u nás poměrně málo známému tématu.

41) V této souvislosti je třeba připomenout, že nároky vysídlelců z někdejšího Východního Pruska jsou adresovány nejen Polsku, ale také druhému z „držitelů“ tohoto území, tedy Ruské federaci. Důsledky případných diplomatických a právních konfliktů, jež by mohly z podobných případů plynout, nechť každý posoudí sám.

význačnější vnější charakteristikou současné mezinárodní politiky vůbec. Zbavíme-li se růžových brýlí současného politického newspeaku, můžeme jen fascinovaně přihlížet, jak drtivá většina současných antagonistů navazuje na antagonismy historické, jakou má historie tendenci opakovat se a znovu dnes rozehrávat staré partie, na něž jsme se ze všech sil snažili zapomenout.

Znovu oživlý problém tzv. Benešových dekretů je velmi názorným příkladem tohoto vývoje. Je nám do omrzení prezentován jako prvořadě problém morální, etický a právní. Má to být problém nedostačitého českého vyrovnání se s minulostí, jako nepřijatelný příklad uplatnění právní kategorie kolektivní viny – kladu důraz právě na slovo právní, protože v morálním a etickém smyslu kolektivní vina v jaspersovském duchu pochopitelně existuje. Toto pojetí se ale příznačně nezdůrazňuje.

Jsme pod minoritním, byť nepřírozeně hlasitým domácím, a rostoucím zahraničním tlakem, abychom se distancovali od historie, abychom popřeli legitimitu kroků minulých generací a ve jménu dobra, pravdy, lásky a Evropy historii napravili. Jde prý o spravedlnost, která je jedna, o společný pohled na fatální antagonismus historie, který je údajně možný. V této souvislosti mě napadají slova izraelského ministra zahraničí Šimona Perese při jeho poslední návštěvě v Praze, který řekl: „Politici nesmějí hledat spravedlnost, politici mají za úkol zajistit, aby lidé mohli klidně žít. Hledat spravedlnost znamená konflikt, spravedlnost vylučuje kompromis, a ten je podstatou politiky.“

Jsem přesvědčen, že moralistní optika je falešná, že je farizejská, že záměrně zakrývá podstatu problému. Proto chci v samém úvodu svého příspěvku vyslovit základní tezi, kterou hodlám v další části rozvinout. *Dnešní problém tzv. Benešových dekretů není problém historický, není to problém morální, etický či právní, není to problém českého vyrovnání se s minulostí či snad slučitelnosti dekretů s dnešním evropským právem. Benešovy dekrety jsou problém prvořadě politický, jsou problém současný a budoucí, je to problém na prvním místě německý a odtud je to i závažný problém evropský.*

K tomuto soudu mě vede pohled na historii celého uplynulého XX. století. Dovolte mi její krátkou rekapitulaci, z níž vyplyne problém, o němž chci hovořit. Jeho průběh předznamenala v 19. století událost, které je v učebnicích dějepisu věnována okrajová pozornost,

ale jejíž důsledky ovlivnily evropský vývoj v následujícím století možná více než obě světové války.

Dne 18. ledna 1871 bylo na zámku Versailles u Paříže jako tečka za porážkou Francie v prusko-francouzské válce slavnostně vyhlášeno vytvoření německého císařství. Na místě několika desítek malých německých státek vznikla nová mohutná evropská velmoc a Německo, které bylo po staletí objektem velmocenské politiky a věčným bojištěm evropských válek, se najednou stalo prvořadou silou na kontinentě. Vzniklý kolos s 60 miliony rychle rostoucího vzdělaného a kvalifikovaného obyvatelstva a stupňující se hospodářskou a vojenskou silou, která rychle předčila všechny tradiční rivaly, zásadně a trvale změnil mocenskou rovnováhu v Evropě. Žádná z tradičních velmocí na východě i západě kontinentu se nemohla sjednocenému Německu sama postavit. Budoucnost Evropy byla jasná – buďto postupné prosazení německé hegemonie a její akceptování ostatními nebo konfrontace.

Jediným německým politikem tehdejší doby, který si nebezpečí tohoto dilematu plně uvědomoval, stál o přežití svého díla a prosazení první alternativy vývoje byl Bismarck. Vědomě omezoval mocenské aspirace nové velmoci a promyšleným systémem smluv a spojenectví se snažil Německo, příliš velké a silné pro zbytek Evropy, integrovat do systému vyvažujících se mocenských sil a zbavit Evropu obav a podezření ve vztahu k novému hegemonovi. Jeho prozíravost bohužel scházela jeho nástupcům. Stačilo dalších 15 let po Bismarckově odstoupení a velmocenská arogance, pýcha a silová politika jeho nástupců dokázala spojit všechny ostatní velmoci proti Německu.

Porážka v první světové válce a tvrdé podmínky versailleského míru, jimiž se frustrovaná Francie snažila oddálit znovuobnovení hrozivé síly na svých východních hranicích, byly jen malým zakolísáním v nezměněném objektivním trendu k prosazení německé ekonomické a od ní odvozené politické síly na evropském kontinentě. Již před nástupem Hitlera bylo Německo znovu nejsilnější evropskou ekonomikou velmocí a obnova jeho mocenského postavení v mezinárodních vztazích byla pouze otázkou času. V té chvíli však Německo znovu selhalo a projevilo odsouzeníhodnou netrpělivost, aroganci a sklon k naprostému ignorování zájmů, potřeb a pocitů svých partnerů. Hnané frustrací zvolilo Hitlera a jeho politiku násilného prosazení německé hegemonie v Evropě a později ve světě válkou a terorem.

Nacistické zločiny a politika, v níž pro zájmy a potřeby ostatních evropských národů nebylo místa, spojila proti Německu celý svět a válečná porážka učinila dočasně konec představě o Evropě sjednocené pod německým vedením.

Poválečný vývoj v Evropě byl zdánlivě jiný. Oslabené a rozdělené Německo, byť ekonomicky stále silnější, již neděsilo své západoevropské partnery a zdrženlivou politikou se mu podařilo stanout spolu s partnerskou Francií na ose nového pokusu o mocensky vyváženější sjednocení kontinentu. Proces evropské integrace se stal nástrojem, jehož pomocí se mohla německá ekonomická a od ní odvozená politická síla prosazovat, aniž by vyvolala strach a odpor partnerů z nebezpečí německé hegemonie. Sjednocení Německa a prohlubování integrace v rámci EU však staví budoucnost Evropy znovu před starou otázkou. Za jakých podmínek jsou ostatní země kontinentu ochotny akceptovat Evropu vedenou Německem, které na celém kontinentě dnes nemá protihráče? Je Německo schopno tuto roli a odpovědnost unést a nepodlehnout starým pokušením?

Taková je dnes skutečná realita EU a nenechme se mýlit frázemi bruselské propagandy, které hovoří o nové epoše, věčném bratrství národů atd. Opustíme-li politicky korektní jazyk popisující evropské dění eufemismy, můžeme říci, že změny v poměru sil na evropském kontinentě i ve světě vedly na konci devadesátých let k tomu, že Západní Evropa se smířila s tendencí, vedoucí k německému vedení a je ochotna jej za určitých podmínek akceptovat. Na dominantní pozici zdaleka největší a hospodářsky nejsilnější země kontinentu není samo o sobě nic špatného. Celé uplynulé století ukázalo, že trend je zcela jasný a nezměnily na tom nic ani dvě světové války, které Německo prohrálo. Pro budoucnost Evropy je však nesmírně důležité, jak Německo ve třetí zkoušce své moci a síly obstojí, zda je schopno zdrženlivosti, sebeomezení a vstřícnosti, bez nichž nemůže velký kolos harmonicky žít s menšími a slabšími partnery. Dvakrát v historii Německo tuto zodpovědnost neuneslo, dvakrát dalo přednost aroganci a síle před sebeomezením se v zájmu svém i ostatních, a tím dvakrát uvrhlo Evropu do nezměrných tragédií. Dnes se sjednocující se Evropa nachází de facto ve fázi precizování těchto podmínek německého vedení. Dnes se rozhoduje o tom, zda se naplní starý francouzský sen o spoutání Německa Evropou, nebo přízračná představa spoutání Evropy nevyzpytatelným Německem.

Až dosud se oficiální německá politika chovala a chová zodpovědně a uvážlivě. Až dosud projevuje patřičnou míru porozumění pro potřeby ostatních, a proto zaznamenává úspěchy. Vstup Rakouska do EU, který de facto znamená zásadní krok pro jeho faktické připojení k Německu, se všude setkal s aplausem a nikoliv s obavami, jako tomu bylo dříve. Německo je demokratické a civilizované.

Avšak nemůžeme neslyšet, že se v Německu či v Rakousku ozývají staré hlasy, které, zdá se, si poučení z historie neberou. Představy, že dnes je možné a pro kohokoliv prospěšné pokoušet se změnit pod falešnými morálními a právními argumenty politickým nátlakem na slabší sousedy ve střední Evropě výsledky druhé světové války, ohrožují vznešené ideje evropské integrace více, než si většina evropské veřejnosti dnes připouští.

Proto je stále znovu obnovovaná debata o Benešových dekretech velmi významným indikátorem budoucího vývoje Evropy. Harmonické soužití dnešních a budoucích členů Evropské unie totiž historické Benešovy dekrety nijak nenarušují. Fatálně je však mohou narušit pokusy přeměnit proces rozšíření EU na východ v jakési nové Locarno, které dalo ve dvacátých letech minulého století po záminkou smíření vítězů a poražených v první světové válce Německu možnost k revizi jeho východních hranic. Pokud by oficiální německá politika, ať vládní či v evropských orgánech, podlehla pokušení kartu Benešových dekretů vůči svým východním sousedům silově zahrát, byl by to signál velmi nebezpečný, a to nikoliv pouze pro Českou republiku a Slovensko, ale i pro Polsko a v důsledcích i pro další evropské partnery Německa.

Proto má současná i jakákoliv budoucí debata o Benešových dekretech zásadní význam nikoliv pouze pro naši zemi, ale pro budoucnost Evropy jako celku. Je to test toho, s jakým Německem bude mít integrovaná Evropa co do činění. Zda s poučeným, rozvážným a sebekontrolujícím se kolosem v tradici Bismarckově či Adenauerově, nebo arogantním a sebestředným hegemonech epoch ostatních, který na obavy a zájmy ostatních není schopen brát ohled.

Až dnes je totiž ta doba, kdy nové Německo formuje mezinárodní vztahy svobodně, bez omezení své suverenity. Teprve dnes svobodně říká, jak se k tragické minulosti staví a jaké priority má do budoucna. To na okraj pro ty u nás, kteří volají po našem vyrovnání se s minulostí a dávají nám při tom Německo za vzor. Z jejich článků v médiích

mívám pocit, jako by Hitler v Německu snad prohrál ve volbách, porážku nacismu přivodily armády německých protinacistických partyzánů a o denacifikaci rozhodli Němci v referendu. Celou druhou polovinu dvacátého století nemělo Německo v poměru k nacistické historii i v zahraniční politice na vybranou. Bylo poražené, rozdělené, okupované, denacifikace a demokracie mu byly vnuceny silou. Slouží mu ke cti, že je disciplinovaně přijalo a příkladně rozvíjelo. Až dnes je však plně suverénní zemí, a co více, znovu respektovanou velmocí. Německo až dnes dokazuje, jak se s minulostí skutečně vyrovnalo a co od něj můžeme očekávat.

V tom spočívá hlavní význam diskuse o Benešových dekretech. Neustále obnovované výlevy o lidských právech, kolektivní vině atd. ve vztahu k hluboké historii, jsou jen propaganda, která zakrývá skutečné současné politické zájmy, politické trendy a jejich rizika. Věřme, že Německo své odpovědnosti dostojí. Má totiž šanci mírovou cestou uskutečnit cíl, o nějž usilovalo celé století.

B

Přílohy

I. Mnichovská dohoda a její následky

Mnichovská dohoda

Německo, Spojené království, Francie a Itálie se shodly se zřetelem k dohodě, již bylo v podstatě dosaženo o odstoupení sudetoněmeckého území, na těchto podmínkách a způsobech tohoto odstoupení a na opatřeních, jež třeba proto učinit, a prohlašují, že podle této dohody je každý jednotlivě odpověden za kroky, které je třeba učinit, aby bylo zajištěno její provedení.

§ 1

Vyklizování započne 1. října.

§ 2

Spojené království, Francie a Itálie se shodují v tom, že vyklizení bude provedeno do 10. října, a to bez ničení jakýchkoli existujících zařízení, a že československá vláda je odpovědna za to, že vyklizení bude provedeno bez poškození uvedených zařízení.

§ 3

Podmínky vyklizení podrobně určí mezinárodní výbor, složený ze zástupců Německa, Spojeného království, France, Itálie a Československa.

§ 4

Postupné obsazování převážně německých území německými oddíly započne 1. října. Čtyři územní úseky, označené na přiložené mapě, obsadí německé oddíly v tomto pořadí: úsek označený I. – 1. a 2. října, úsek označený II. – 2. a 3. října, úsek označený III. – 3., 4. a 5. října, úsek označený IV. – 6. a 7. října.

Výše uvedený mezinárodní výbor bez odkladu vymezí zbývající území převážně německého charakteru a německé oddíly je obsadí do 10. října.

§ 5

Mezinárodní výbor uvedený v § 3 určí území, v nichž se má provést lidové hlasování. Tato území budou až do skončení lidového hlasování obsazena mezinárodními jednotkami. Týž výbor určí způsob, jakým se má lidové hlasování provést, přičemž bude vycházet ze způsobu hla-

sování v Sársku. Výbor stanovení rovněž den, kdy se lidové hlasování bude konat; tento den nesmí být pozdější než konec listopadu.

§ 6

Konečné vymezení hranic provede mezinárodní výbor. Tento výbor je oprávněn doporučit čtyřem mocnostem – Německu, Spojenému království, Francii a Itálii – v určitých výjimečných případech menší odchylky od přísně etnografického stanovení pásem, jež mají být převedena bez lidového hlasování.

§ 7

Zavede se opční právo pro přesídlení do odstoupených území a pro vystěhování z nich. Opce musí být provedena během šesti měsíců ode dne uzavření této dohody. Německo-československý výbor určí podrobnosti opce, uváží způsob, jak usnadnit výměnu obyvatelstva, a vyjasní základní otázky, které z této výměny vzniknou.

§ 8

Československá vláda propustí ve lhůtě čtyř týdnů ode dne uzavření této dohody sudetské Němce, kteří si toto propuštění přejí, ze svých vojenských a policejních jednotek. V téže lhůtě propustí československá vláda sudetoněmecké vězně, kteří si odpykávají tresty odnětí svobody za politické trestné činy.

Mnichov 29. září 1938

*A. Hitler
Ed. Daladier
Mussolini
Neville Chamberlain*

Dodatek k dohodě

Vláda jeho Veličenstva ve Spojeném království a francouzská vláda se připojily k této dohodě s tím, že stojí za návrhem obsaženým v § 6 anglo-francouzských návrhů z 19. září, týkajícím se mezinárodní záruky nových hranic československého státu proti nevyprovokovanému útoku. Jakmile bude upravena otázka polských a maďarských menšin v Československu, dají Německo a Itálie Československu záruku ze své strany.

Mnichov 29. září 1938

*A. Hitler
Ed. Daladier
Mussolini
Neville Chamberlain*

Doplňující prohlášení

Čtyři přítomné hlavy vlád se shodují v tom, že mezinárodní výbor předvídaný dnešní dohodou bude složen ze státního sekretáře německého ministerstva zahraničních věcí, z anglického, francouzského a italského velvyslance, akreditovaných v Berlíně, a z jednoho zástupce, jmenovaného československou vládou.

Mnichov 29. září 1938

*A. Hitler
Ed. Daladier
Mussolini
Neville Chamberlain*

Doplňující prohlášení

Všechny otázky vyplývající z postoupení území podléhají příslušnosti mezinárodního výboru.

Mnichov 29. září 1938

*A. Hitler
Ed. Daladier
Mussolini
Neville Chamberlain*

Doplňující prohlášení

Hlavy vlád čtyř mocností prohlašují, že nebude-li do tří měsíců problém polských a maďarských menšin v Československu vyřešen mezi zainteresovanými vládami cestou dohody, stane se tento problém předmětem dalšího jednání hlav vlád čtyř mocností, které jsou zde přítomny.

Mnichov 29. září 1938

*A. Hitler
Ed. Daladier
Mussolini
Neville Chamberlain*

Pramen: Veselý, Z. (ed.): Dějiny českého státu v dokumentech; Praha, Victoria Publishing 1994, str. 361–362.

Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava publikovaný pod č. 75/1939 Sb.

Po tisíc let náležely k životnímu prostoru německého národa česko-moravské země. Násilí a nerozum vytrhly je svévolně z jejich starého historického okolí a posléze jejich zapojením do umělého útvaru Česko-Slovenska vytvořily ohnisko stálého neklidu. Od roku k roku zvětšovalo se nebezpečí, že z tohoto prostoru – jako již jednou v minulosti – vyjde nové nesmírné ohrožení evropského míru. Neboť česko-slovenskému státu a jeho držitelům moci se nepodařilo organizovat rozumně soužití národních skupin, v něm svémocně spojených, a tím probuditi a zachovati zájem všech zúčastněných na udržení jejich společného státu. Tím však prokázal svou vnitřní neschopnost k životu a propadl proto nyní také skutečnému rozkladu.

Německá říše však nemůže v těchto pro její vlastní klid a bezpečnost stejně jako pro obecné blaho a obecný mír tak rozhodně důležitých oblastech trpěti žádné trvalé poruchy. Dříve nebo později musela by nésti nejtěžší důsledky jako mocnost dějinami a zeměpisnou polohou nejsilněji interesovaná a spolupostížená. Odpovídá tudíž příkazu sebezáchovy, jestliže Německá říše jest rozhodnuta zasáhnouti rozhodně k zajištění základů rozumného středoevropského řádu a vydati nařízení, která z toho vyplývají. Neboť dokázala už ve své tisícileté dějinné minulosti, že díky jak velikosti, tak i vlastnostem německého národa jediná jest povolána řešiti tyto úkoly.

Naplněn vážným přáním sloužiti opravdovým zájmům národů sídlících v tomto životním prostoru, zajistiti národní svébytnost německého a českého národa, prospěti míru a sociálnímu blahu všech, nařizují tudíž jménem Německé říše jako základnu pro budoucí soužití obyvatelů těchto oblastí toto:

Čl. 1

(1) Části bývalé Česko-Slovenské republiky, obsazené v březnu 1939 německými oddíly, náleží od nynějška k území Velkoněmecké říše a vstupují jako „Protektorát Čechy a Morava“ pod její ochranu.

(2) Pokud obrana Říše toho vyžaduje, učiní Vůdce a říšský kancléř pro jednotlivé části těchto území úpravu od toho odchylnou.

Čl. 2

(1) Obyvatelé protektorátu, kteří jsou příslušníky německého národa, stávají se německými státními příslušníky a podle předpisů zákona o říšských občanech z 15. září 1935 (Říš. Zák. I., str. 1146) říšskými občany. Pro ně platí tudíž také ustanovení na ochranu německé krve a německé cti. Podléhají německé soudní pravomoci.

(2) Ostatní obyvatelé Čech a Moravy stávají se státními příslušníky Protektorátu Čechy a Morava.

Čl. 3

(1) Protektorát Čechy a Morava jest autonomní a spravuje se sám.

(2) Vykonává svoje výsostná práva, náležející mu v rámci protektorátu, ve shodě s politickými, vojenskými a hospodářskými potřebami Říše.

(3) Tato výsostná práva jsou vykonávána vlastními orgány a vlastními úřady s vlastními úředníky.

Čl. 4

Hlava autonomní správy Protektorátu Čechy a Morava požívá ochrany a čestných práv hlavy státu. Hlava protektorátu potřebuje pro výkon svého úřadu důvěry Vůdce a říšského kancléře.

Čl. 5

(1) Jako zastávce říšských zájmů jmenuje Vůdce a říšský kancléř „Říšského protektora v Čechách a na Moravě“. Jeho úřední sídlo jest Praha.

(2) Říšský protektor jako zástupce Vůdce a říšského kancléře a jako zmocněnec říšské vlády má úkol pečovati, aby bylo dbáno politických směrnic Vůdce a říšského kancléře.

(3) Členové vlády protektorátu jsou potvrzováni říšským protektorem. Potvrzení může býti odvoláno.

(4) Říšský protektor jest oprávněn dáti se informovati o všech opatřeních vlády protektorátu a udíleti jí rady. Může podati námitky proti opatřením, která by byla s to poškoditi Říši, a je-li nebezpečí v prodlení, vydati nařízení nutná ve společném zájmu.

(5) Od vyhlášení zákonů, nařízení a jiných právních předpisů, jakož i od výkonu správních opatření a pravoplatných soudních rozsudků jest upustiti, podá-li říšský protektor námitky.

Čl. 6

(1) Zahraniční věci protektorátu, obzvláště ochranu jeho státních příslušníků v cizině, zastává Říše. Říše povede zahraniční věci tak, jak to odpovídá společným zájmům.

(2) Protektorát obdrží zástupce u říšské vlády s úředním označením „vyslanec“.

Čl. 7

(1) Říše poskytuje protektorátu vojenskou ochranu.

(2) Vykonávajíc tuto ochranu, udržuje Říše v protektorátu posádky a vojenská zařízení.

(3) Pro udržení vnitřní bezpečnosti a pořádku může protektorát zřídit vlastní sbory. Organizaci, početní sílu a výzbroj určí říšská vláda.

Čl. 8

Říše vykonává bezprostřední dohled na dopravnictví, jakož i na pošty a telekomunikace.

Čl. 9

Protektorát náleží k celnímu území Německé říše a podléhá její celní výsosti.

Čl. 10

(1) Zákonitým platidlem jest vedle říšské marky až na další koruna.

(2) Poměr obou měn navzájem určí říšská vláda.

Čl. 11

(1) Říše může vydávati právní předpisy s platností pro protektorát, pokud toho vyžaduje společný zájem.

(2) Pokud je dána společná potřeba, může Říše převzít do vlastní správy správní obory a zřídit k tomu potřebné vlastní říšské úřady.

(3) Říšská vláda může učiniti opatření potřebná k udržení bezpečnosti a pořádku.

Čl. 12

Právo platné nyní v Čechách a na Moravě zůstává v účinnosti, pokud neodporuje smyslu převzetí ochrany Německou říší.

Čl. 13

Říšský ministr vnitra vydá v dohodě se zúčastněnými říšskými ministry právní a správní předpisy potřebné k provedení a doplnění tohoto výnosu.

V Praze dne 16. března 1939

Vůdce a říšský kancléř:

Adolf Hitler v. r.

Říšský ministr vnitra:

Dr. Frick v. r.

Říšský ministr zahraničí:

Ribbentrop v. r.

Říšský ministr a přednosta říšské kanceláře:

Dr. Lammers v. r.

***Dopis britského ministra zahraničních věcí A. Edena
československému ministru zahraničních věcí
Janu Masarykovi z 5. srpna 1942***

Vaše Excellence,

Mám za užitečné abych na základě nedávné výměny názorů mezi našimi vládami učinil toto prohlášení o stanovisku vlády Jeho Veličenstva ve Spojeném království, pokud jde o Československo:

Ve svém dopise z 18. července 1941 zpravil jsem Vaši Excelenci, že král rozhodl pověřit mimořádného vyslance a zplnomocněného ministra u dr. Beneše jako prezidenta Československé republiky. Vysvětlil jsem, že rozhodnutím to zároveň značí, že vláda Jeho Veličenstva ve Spojeném království považuje právní postavení prezidenta vlády Československé republiky za totožné s postavením ostatních hlav spojeneckých států a vlád sídlících v této zemi. Status zástupce Jeho Veličenstva byl pak nedávno povýšen na status velvyslanec.

Předseda vlády oznámil již dne 20. Zář 1940 v rozhlasovém poselství československému národu stanovisko vlády Jeho Veličenstva k ujednáním, k nimž došlo v Mnichově v r. 1938. Mr. Churchill tehdy prohlásil, že mnichovská dohoda byla Němci zničena. Toto prohlášení bylo formálně oznámeno dr. Benešovi dne 11. listopadu 1940.

Toto prohlášení a formální uznání vlády československé určovaly politiku vlády Jeho Veličenstva vůči Československu. Aby se však zabránilo jakémukoliv nedorozumění, přeji si nyní prohlásit jménem vlády Jeho Veličenstva ve Spojeném království, že vzhledem k tomu, že Německo úmyslně zničilo ujednání o Československu z roku 1938, na kterých vláda Jeho Veličenstva ve Spojeném království byla účastna, považuje se vláda Jeho Veličenstva za zbavena jakýchkoliv závazků v této věci. Při konečné úpravě československých hranic na konci války nebudou na její stanovisko mít žádné změny, které se staly v těchto věcech jak v roce 1938, tak i později.

*Jsem Vám upřímně oddaný,
Antony Eden, v.r.*

Pramen: Beneš, E.: Šest let exilu a druhé světové války: Praha, Družstevní práce 1946, s. 46–66.

***Dopis generála Ch. de Gaulla předsedovi vlády
Msgr. J. Šrámkovi z 29. září 1942***

Pane ministerský předsedo,

Mám čest sdělit československé vlády, že Francouzský národní výbor.

Jsa si jist, že vyjadřuje cítění francouzského národa, spojence a přítele Československa,

Přesvědčen jsa, že nynější světová krize může jen prohloubit přátelství a spojenectví mezi národem francouzským a národem československým, které, spojeny stejným osudem, prožívají nyní údobí společných strastí a nadějí,

Jsa věren tradiční politice Francie,

Prohlašuje, že přes politováníhodné události a nedorozumění v minulosti je jedním ze základních cílů jeho politiky, aby spojenectví francouzsko-československé vyšlo ze strašlivých zkoušek dnešní obecné světové krize posílení a zajištěno pro budoucnost.

V tomto duchu zavrhuje dohody podepsané v Mnichově dne 29. září 1938, Francouzský národní výbor slavnostně vyhlašuje, že pokládá tyto dohody hned od počátku na neplatné, stejně jako veškeré další akty, ke kterým došlo při provádění nebo v důsledku těchto dohod.

Neuznáváje žádné územní změny, dotýkající se Československa, které nastaly v roce 1938 nebo později, zavazuje se, že učiní vše, co bude v jeho moci, aby se Československá republika v jejích hranicích z doby před zářím 1938, dostalo veškerých účinných záruk, pokud jde o její vojenskou a hospodářskou bezpečnost, její územní celistvost a její politickou jednotu.

Račte přijmout, pane ministerský předsedo, ujištění mé nejhlubší úcty.

Gen. Charles de Gaulle, v.r.

Předseda Francouzského národního výboru

Pramen: Beneš, E.: Šest let exilu a druhé světové války: Praha, Družstevní práce 1946, s. 468–69.

***Prohlášení italské vlády ze dne 26. září 1944
o neplatnosti mnichovské dohody a arbitrážního
rozhodnutí z 2. listopadu 1938***

Konstatujíc, že politika fašistického režimu proti Československu byla v rozporu nejen s nejšlechetnějšími tradicemi Itálie, ale i s našimi nejpodstatnějšími zájmy, a potvrzujíc, že takováto politika byla jedním z nejvážnějších dokladů podmanění fašismu hitlerovskému Německu, italská vláda slavnostně prohlašuje, že pokládá od počátku za neplatné dohodu mnichovskou z 29. září 1938 a tzv. arbitrážní rozhodnutí Ciano – Ribbentrop, formulované ve Vídni dne 2. listopadu 1938, jakož i všechny ostatní akty, jež jsouce důsledkem těchto dohod a rozhodnutí, směřovaly ke škodě nezávislosti a celistvosti republiky Československé.

Vláda italská prohlašuje před světem a dějinami, že všechny tyto akty a dohody byly zradou smýšlení a vůle italského lidu, který, dokud byl svoboden, přál si politicky důvěřivě a plodně spolupráce s Československem v zájmu míru a svobody Evropy.

V Římě dne 26. září 1944

Pramen: Beneš, E.: Šest let exilu a druhé světové války: Praha, Družstevní práce 1946, s. 478–79.

II. Mezinárodní smlouvy o poválečném uspořádání

Zpráva o třístranné konferenci v Berlíně

(Vydána 2. srpna 1945 v Postupimi)

I.

Dne 17. července 1945 sešli se na třístranné konferenci v Berlíně prezident Spojených států amerických Harry S. Truman, předseda rady lidových komisařů Svazu sovětských socialistických republik generalissimus J. V. Stalin a ministerský předseda Velké Británie Winston S. Churchill spolu s p. Clementem R. Attleem. Doprovázeli je ministři zahraničních věcí tří vlád, James F. Byrnes, V. M. Molotov a Anthony Eden, náčelníci hlavních štábů a jiní poradci.

Mezi 17. a 25. červencem se konalo devět schůzí. Konference byla pak přerušena na dva dny, než byly vyhlášeny výsledky všeobecných voleb ve Velké Británii. Dne 28. července se na konferenci vrátil jako ministersky předseda pan Attlee, doprovázen novým státním tajemníkem pro zahraniční věci Ernestem Bevinem. V jednání se pokračovalo ještě čtyři dny. V době konference se konaly pravidelné schůze hlav tří vlád, které doprovázeli ministři zahraničních věcí, i schůze ministrů zahraničních věcí samotných. Rovněž se denně scházely komise, které ustanovili ministři zahraničních věcí, aby předběžně zkoumaly otázky předložené konferenci. Schůze konference se konaly v Cecilienhofu u Postupimi. Konference skončila dne 2. srpna 1945.

Konference dospěla k významným rozhodnutím a dohodám. O mnoha jiných otázkách došlo k výměně názorů a o těchto věcech bude jednat dále Rada ministrů zahraničních věcí, kterou konference zřídila.

President Truman, generalissimus Stalin a ministerský předseda Attlee opouštějí konferenci, která upevnila svazky mezi třemi vládami a rozšířila oblast jejich spolupráce a porozumění, s ještě silnější důvěrou, že jejich vlády a národy spolu s ostatními Spojenými národy zajistí vytvoření spravedlivého a trvalého míru.

II. Rada ministrů zahraničí

Konference dospěla k dohodě o zřízení Rady ministrů zahraničí, zástupců pěti hlavních mocností, která by dále prováděla přípravné práce nutné pro mírové uspořádání a zabývala se jinými věcmi, kterými ji budou občas ve vzájemné dohodě pověřovat vlády v Radě zúčastněné. Text dohody o zřízení Rady ministrů zahraničí zní takto:

A. 1. Bude zřízena Rada, složená z ministrů zahraničních věcí Spojeného království, Svazu sovětských socialistických republik, Číny, Francie a Spojených států.

2. a) Rada se bude scházet zpravidla v Londýně, kde bude stálé sídlo společného sekretariátu, který Rada vytvoří. Každého ze zahraničních ministrů bude provázet zástupce vyšší hodnosti, který bude řádně zmocněn pokračovat v pracích Rady za nepřítomnosti svého zahraničního ministra, a malá skupina technických poradců.

b) První schůze Rady se bude konat v Londýně nejpozději 1. září 1945. Schůze se mohou konat podle společné dohody i v jiných hlavních městech, bude-li tak ujednáno.

3. a) Jako svým nejbližším důležitým úkolem bude Rada pověřena připravit mírové smlouvy s Itálií, Rumunskem, Bulharskem, Maďarskem a Finskem, aby mohly být předloženy Spojeným národům, a navrhnout řešení územních otázek, vyplývajících z ukončení války v Evropě. Rady bude použito pro přípravu mírového uspořádání s Německem, které bude uloženo německé vládě, až bude utvořena vláda k tomu způsobilá.

b) Pro plnění každého z těchto úkolů bude Rada složena ze členů zástupujících ty státy, které podepsaly kapitulací podmínky uložené příslušnému nepřátelskému státu. Pro mírové uspořádání s Itálií bude Francie považována za signatáře kapitulací podmínek pro Itálii. Jiní členové budou k účasti přizváni, když se budou projednávat otázky, které se jich přímo týkají.

c) Jiné otázky mohou být občas předkládány Radě dohodou mezi členskými vládami.

4. a) Kdykoli Rada projednává otázku, na které má přímý zájem stát, který v ní není zastoupen, měl by být tento stát vyzván, aby vyslal zástupce, kteří se zúčastní projednávání a zkoumání této otázky.

b) Rada může přizpůsobit svůj postup zvláštní otázce, kterou projed-

nává. V některých případech může předběžně projednat věc dříve, než se zúčastní jiné zainteresované státy. V jiných případech může Rada svolat oficiální konferenci států, které mají na vyřešení této otázky největší zájem.

Podle rozhodnutí konference zaslala každá ze tří vlád vládě čínské a francouzské výzvu stejného znění, aby tento text schválily a připojily se k zřízení Rady.

B. (protokol berlínské konference)

C. Zřízení Rady zahraničních ministrů pro zvláštní úkoly uvedené v textu neruší Krymskou dohodu, podle níž se mají mezi ministry zahraničních věcí Spojených států, Svazu sovětských socialistických republik a Spojeného království konat pravidelné porady.

D. Konference se také zabývala postavením Evropské poradní komise ve světle dohody o zřízení Rady zahraničních ministrů. S uspokojením bylo konstatováno, že komise se dobře zhostila svých hlavních úkolů tím, že vypracovala doporučení o podmínkách bezpodmínečné kapitulace Německa, o okupačních pásmech v Německu a Rakousku a o mezispojeneckém kontrolním mechanismu v těchto zemích. Konference měla za to, že další podrobná práce týkající se koordinace spojenecké politiky, pokud jde o kontrolu Německa a Rakouska, případně v budoucnosti do pravomoci Kontrolní rady v Berlíně a Spojenecké komise ve Vídni. V důsledku toho bylo dohodnuto doporučit rozpuštění Evropské poradní komise.

III. Německo

Spojenecké armády dokončily okupaci celého Německa a německý lid počal pykat za strašlivé zločiny, jichž se dopustil pod vedením lidí, které v době jejich úspěchů otevřeně schvaloval a slepě poslouchal. Konference dospěla k dohodě o politických a hospodářských zásadách koordinační politiky spojenců vůči poraženému Německu v období spojenecké kontroly. Cílem této dohody je provést krymské prohlášení o Německu. Německý militarismus a nacismus bude vykořeněn a spojenci budou nyní i v budoucnu provádět ve vzájemné dohodě jiná nutná opatření, která by zajistila, že Německo nebude již nikdy ohrožovat své sousedy nebo světový mír.

Není úmyslem spojenců zničit nebo zotročit německý lid. Úmyslem spojenců je dát německému lidu příležitost, aby se připravil k bu-

doucí obnově svého života na demokratických a mírumilovných základech. Bude-li jeho vlastní úsilí pevně zaměřeno k tomuto cíli, pak bude moci v přiměřené době zaujmout místo mezi svobodnými a mírumilovnými národy světa. Text dohody zní takto:

A. Politické zásady

1. V souhlase s dohodou o kontrolním mechanismu v Německu vykonávají nejvyšší moc v Německu podle instrukcí svých vlád vrchní velitelé ozbrojených sil Spojených států, Spojeného království, Svazu sovětských socialistických republik a Francouzské republiky každý ve svém pásmu a ve své funkci členů Kontrolní rady také společně ve věcech týkajících se Německa jako celku.

2. Pokud to bude prakticky proveditelné, má být s německým obyvatelstvem v celém Německu zacházeno stejným způsobem.

3. Okupace Německa má tyto cíle, kterými se Kontrolní rada bude řídit:

I. Úplně odzbrojit a demilitarizovat Německo a odstranit nebo kontrolovat veškerý německý průmysl, jehož by bylo možno použít pro válečnou výrobu. Proto

a) všechny německé pozemní, námořní a letecké ozbrojené síly, dále SS, SA, SD a gestapo se všemi svými organizacemi, štáby a institucemi včetně hlavního štábu důstojnického sboru, záložního sboru, vojenských škol, organizací vojenských vysloužilců a jiných vojenských a polovojenských organizací, zároveň se všemi kluby a spolky přispívajícími k udržování německých vojenských tradic budou úplně a definitivně zrušeny tak, aby bylo trvale znemožněno obnovení nebo přeorganizování německého militarismu a nacismu;

b) všechny zbraně, střelivo a válečný materiál, stejně jako prostředky k jejich výrobě, musí být dány k dispozici spojencům nebo zničeny. Udržování a výroba veškerých letadel a všech zbraní, střeliva a válečného materiálu budou znemožněny;

II. Přesvědčit německý lid, že utrpěl úplnou vojenskou porážku a že se nemůže vyhnout odpovědnosti za to, co sám na sebe uvalil, poněvadž jeho vlastní bezohledný způsob válčení a fanatický nacistický odpor zničily německé hospodářství a musely způsobit zmatek a utrpení;

III. Zničit národně socialistickou stranu a její přidružené a podřízené organizace, rozpustit všechny nacistické instituce, zajistit, aby nebyly

v žádné formě obnoveny, a znemožnit jakoukoli nacistickou a militaristickou činnost nebo propagandu;

IV. Připravit konečnou obnovu německého politického života na demokratickém základu a budovat mírovou součinnost Německa v mezinárodním životě.

4. Všechny nacistické zákony, které tvořily základ Hitlerova režimu nebo zavedly diskriminaci na základ rasy, vyznání nebo politického přesvědčení, budou zrušeny. Nebude trpěna žádná zákonná, správní nebo jiná diskriminace.

5. Váleční zločinci a všichni, kdo se zúčastnili plánování nebo provádění nacistických akcí, které přinášely krutosti i válečné zločiny nebo je vyvolaly, budou zatčeni a souzeni. Nacističtí vůdcové, vlivní stoupenčí nacismu a vysocí činitelé nacistických organizací a institucí, jakož i všechny jiné osoby nebezpečné pro okupaci nebo její cíle budou zatčeni a internováni.

6. Všichni členové nacistické strany, kteří byli více než nominálními účastníky v činnosti strany, a všechny jiné osoby nepřátelské spojeneckým cílům, budou odstraněni z veřejných nebo poloveřejných úřadů a z odpovědných míst ve významných soukromých podnicích. Takoví lidé budou nahrazeni osobami, které jsou pro své politické a mravní kvality považovány za schopné přispět k rozvoji opravdových demokratických institucí v Německu.

7. Německá výchova bude kontrolována tak, aby byly úplně vyloučeny nacistické a militaristické doktríny a aby byl umožněn úspěšný rozvoj demokratických idejí.

8. Soudnictví bude reorganizováno v souladu se zásadami demokracie, zákonné spravedlnosti a rovnosti práv pro všechny občany bez rozdílu rasy, národnosti nebo náboženství.

9. Řízení v Německu má směřovat k decentralizaci politické struktury a k rozvoji místní odpovědnosti. Proto:

I. Musí být obnovena místní samospráva v celém Německu podle demokratických zásad, zvláště prostřednictvím volených sborů, a to tak rychle, jak to dovolí vojenská bezpečnost a cíle vojenské okupace;

II. V celém Německu budou povoleny a povzbuzovány všechny demokratické politické strany, jež budou mít právo shromažďovací a právo veřejné diskuse;

III. Zásady reprezentace a volitelnosti budou zavedeny do krajské, oblastní a zemské správy tak rychle, jak to umožní úspěšné uplatnění těchto zásad v místní samosprávě;

IV. Ústřední německá vláda nebude prozatím utvořena. Budou však zřízeny některé základní ústřední německé správní úřady, které povedou státní tajemníci, zvláště v oboru financí, dopravy, spojů, zahraničního obchodu a průmyslu. Tyto úřady budou působit pod řízením Kontrolní rady.

10. Pokud to dovolí vojenská bezpečnost, bude povolena svoboda slova, tisku a náboženství a budou respektovány náboženské instituce. Rovněž s výhradou zachování vojenské bezpečnosti bude povoleno zakládat svobodné odborové organizace.

B. Hospodářské zásady

11. Aby byl zničen německy válečný potenciál, bude zakázána a znemožněna výroba zbraní, střeliva a válečného materiálu, jakož i všech typů letadel a námořních lodí. Výroba kovů, chemických látek, strojů a jiných předmětů přímo potřebných pro válečné hospodářství bude přísně kontrolována a omezena na schválené, mírové potřeby Německa v poválečné době, aby bylo dosaženo cílů uvedených v odstavci 15. Výrobní kapacita nepotřebná pro povolenou výrobu bude demontována v souhlase s reparačním plánem doporučeným Spojeneckou reparační komisí a schváleným zúčastněnými vládami, anebo, nebude-li demontována, bude zničena.

12. Německé hospodářství bude v co nejkratší době decentralizováno tak, aby bylo odstraněno nynější přílišné soustředění hospodářské moci, jak se projevuje zejména v kartelech, syndikátech a jiných monopolních seskupeních.

13. Při organizaci německého hospodářství bude se klást hlavní důraz na rozvoj zemědělství a mírového průmyslu pro vnitřní spotřebu.

14. Po dobu okupace bude s Německem nakládáno jako s jednotným hospodářským celkem. Proto bude dohodnuta společná politika, pokud jde o

- a) hornictví a výrobu průmyslovou i její rozvržení;
- b) zemědělství, lesnictví a rybolov;
- c) mzdy, ceny a příděly;
- d) dovozní a vývozní program pro Německo jako celek;

- e) měnu a bankovníctví, úřední daně a cla;
- f) reparace a demontáž průmyslového válečného potenciálu;
- g) dopravu a spoje.

Při provádění této politiky se bude přihlížet k různým místním poměrům tam, kde to okolnosti vyžadují.

15. Německé hospodářství bude podrobena spojenecké kontrole, avšak jen v míře potřebné k tomu, aby

a) byly uskutečněny programy průmyslového odzbrojení a demilitarizace, reparaci a schváleného vývozu a dovozu;

b) byla zajištěna výroba zboží a udržovány služby nutné k uspokojování potřeb okupačních armád a zavlčených osob v Německu a nezbytné pro udržení průměrné životní úrovně v Německu tak, aby nepřesahovala průměrnou životní úroveň v evropských zemích. (Evropskými zeměmi se míní všechny evropské země kromě Spojeného království a Svazu sovětských socialistických republik);

c) způsobem, který určí Kontrolní rada, bylo zajištěno spravedlivé rozdělování nezbytného zboží mezi jednotlivá pásma tak, aby v celém Německu bylo vytvořeno vyrovnané hospodářství a snížena potřeba dovozu;

d) německý průmysl a všechny mezinárodní hospodářské a finanční transakce včetně vývozu a dovozu byly kontrolovány tak, aby Německu bylo znemožněno rozvíjet válečný potenciál a aby bylo dosaženo ostatních zde uvedených cílů;

e) byly kontrolovány všechny německé veřejné nebo soukromé vědecké organizace, výzkumné a pokusné instituce, laboratoře atd., souvisící s hospodářskou činností.

16. Při ukládání a udržování hospodářské kontroly, zavedené Kontrolní radou, bude vytvořen německý správní aparát a od německých úřadů bude požadováno, aby, pokud je to prakticky možné, samy tuto kontrolu vyhledávaly a prováděly. Takto má německý národ dojít k přesvědčení, že sám nese odpovědnost za provádění této kontroly a za jakékoli její selhání. Jakákoli kontrola z německé strany, která by směřovala proti cílům okupace, bude zakázána.

17. Budou co nejrychleji učiněna opatření

- a) k provedení nezbytných oprav v dopravě;
- b) ke zvýšení těžby uhlí;

- c) k co největšímu zvýšení zemědělské výroby;
- d) k provedení nejnaléhavějších oprav obytných domů a obecně užitčných podniků.

18. Kontrolní rada učiní vhodné kroky, aby získala kontrolu a dispoziční právo nad majetkem, který vlastní Němci v zahraničí, pokud takový majetek ještě není pod kontrolou Spojených národů, které se zúčastnily války proti Německu.

19. Placení reparací by mělo ponechat německému národu dosti zdrojů, aby mohl žít bez zahraniční pomoci. Při vypracování hospodářského rozpočtu Německa musí být postaráno o prostředky na zaplacení německého dovozu. Toto pravidlo se nevztahuje na zařízení a výrobky uvedené v odstavci 4 A) a 4 B) dohody o reparacích.

IV. Německé reparace

V souladu s rozhodnutím krymské konference, že Německo bude povinno nahradit v co největší míře škody a utrpení, které způsobilo Spojeným národům a za něž se německý národ nemůže zbavit odpovědností, bylo dosaženo této dohody o reparacích:

1. Reparační nároky SSSR budou kryty odvozem ze sovětského okupačního pásma v Německu a vhodným německým zahraničním majetkem.

2. SSSR se zavazuje, že ze svého vlastního reparačního podílu uspokojí reparační nároky Polska.

3. Reparační nároky Spojených států, Velké Británie a jiných zemí, které mají právo na reparace, budou uhrazeny ze západních okupačních pásem a z vhodného německého zahraničního majetku.

4. Kromě reparací, které si SSSR vezme z vlastního okupačního pásma, dostane navíc ze západních pásem:

A) 15 % takového použitelného a úplného provozního průmyslového zařízení, především průmyslu metalurgického, chemického a strojírenského, které není pro německé mírové hospodářství nezbytné a které má být odvezeno ze západních německých pásem, a to výměnou za stejnou hodnotu potravin, uhlí, potaše, zinku, stavebního dřeva, hliněných výrobků, naftových produktů a jiného zboží, které bude sjednáno.

B) 10 % takového průmyslového zařízení, které není pro německé mí-

rové hospodářství nezbytné a které má být odvezeno ze západních pásem, při čemž toto bude odevzdáno sovětské vládě na reparační účet bez zaplacení nebo protihodnoty jakéhokoli druhu. Odvoz zařízení podle odstavců A a B se bude provádět současně.

5. Množství zařízení, jež má být odvezeno ze západních pásem na účet reparací, musí být určeno nejpozději do 6 měsíců od dnešního dne.

6. S odvozem provozního průmyslového zařízení se započne co nejdříve a odvoz bude ukončen do dvou let ode dne, kdy dojde k určení podle odstavce 5. S dodávkami zboží podle odstavce 4 A se započne co nejdříve a SSSR zboží dodá v dohodnutých splátkách do pěti let od uzavření této dohody. Množství a druh průmyslového zařízení, které není pro německé mírové hospodářství nezbytné a je tudíž vhodné pro reparace, určí Kontrolní rada podle směrnic stanovených Spojeneckou reparační komisí za účasti Francie, s výhradou konečného schválení velitele pásma, z něhož má být zařízení odvezeno.

7. Dříve než bude stanoveno celkové množství zařízení, jež má být odvezeno, bude takové zařízení, jež bude určeno jako vhodné pro dodávky, dodáváno zálohově postupem stanoveným v poslední větě odstavce 6.

8. Sovětská vláda se zříká všech reparačních nároků, pokud jde o akcie těch německých podniků, které leží v západních okupačních pásmech, jakož i německého zahraničního majetku ve všech státech kromě těch, jež jsou uvedeny v odstavci 9.

9. Vlády Velké Británie a Spojených států vzdávají se všech reparačních nároků, pokud jde o akcie německých podniků, které leží ve východním okupačním pásu Německa, jakož i německého zahraničního majetku v Bulharsku, Finsku, Maďarsku, Rumunsku a východním Rakousku.

10. Sovětská vláda nečiní si nároků na zlato, které spojenecká vojska zabavila v Německu.

V. Opatření týkající se německého válečného a obchodního loďstva

Konference se zásadně dohodla, jak bude upraveno použití německého válečného a obchodního loďstva a jak s ním bude naloženo. Bylo rozhodnuto, že tři vlády jmenují znalce, aby společně vypracovali podrobné plány k provedení dohodnutých zásad. Další společně prohlášení učiní v příslušné době tři vlády současně.

VI. Město Královec a přilehlá oblast

Konference zkoumala návrh sovětské vlády, aby až do konečného vyřešení územních otázek při mírovém uspořádání vedl úsek západních hranic Svazu sovětských socialistických republik, který přilehlá k Baltickému moři, od bodu na východním břehu Gdanského zálivu k východu, severně od Braunsbergu – Goldapu k bodu, kde se setkávají hranice Litvy, Polské republiky a Východního Pruska.

Konference v zásadě schválila návrh sovětské vlády na definitivní odevzdání města Královec a přilehlé oblasti, jak bylo právě popsáno, Sovětskému svazu s tou výhradou, že vlastní hranici přezkoumají znalci. President Spojených států a britský ministerský předseda prohlásili, že budou tento návrh konference při budoucím mírovém uspořádání podporovat.

VII. Váleční zločinci

Tři vlády vzaly na vědomí jednání, která se vedla v posledních týdnech v Londýně mezi zástupci Velké Británie, Spojených států, Sovětského svazu a Francie o uzavření dohody o tom, jak budou souzeni ti hlavní váleční zločinci, jejichž zločiny nelze podle Moskevské deklarace z října 1943 zeměpisně určitě lokalizovat. Tři vlády potvrzují svůj úmysl postavit tyto zločince před rychlý a spravedlivý soud. Doufají, že londýnská jednání povedou k brzké dohodě o této otázce, a považují za velmi významné, aby proces proti těmto hlavním zločincům byl zahájen co nejdříve. První seznam obžalovaných bude uveřejněn před 1. zářím.

VIII. Rakousko

Konference zkoumala návrh sovětské vlády na rozšíření pravomoci rakouské prozatímní vlády na celé Rakousko. Tři vlády se dohodly,

že jsou ochotny zkoumat tuto otázku po vstupu britských a amerických oddílů do Vídně. Bylo usneseno, že na Rakousku nebudou požadovány reparace.

IX. Polsko

Konference projednala otázky týkající se prozatímní polské vlády a západní hranice Polska. Pokud jde o polskou prozatímní vládu národní jednoty, konference vyjádřila své stanovisko:

A. S potěšením jsme vzali na vědomí, že mezi zástupci Poláků z Polska a ciziny byla sjednána dohoda, která v soulase s usnesením krymské konference umožnila utvořit polskou prozatímní vládu národní jednoty, kterou uznaly tři mocnosti. Po navázání diplomatických styků mezi vládou Velké Británie, Spojených států a polskou prozatímní vládou národní jednoty odvolaly tyto vlády uznání dřívější polské vlády v Londýně, která již neexistuje.

Vlády Velké Británie a Spojených států učinily opatření, aby chránily zájmy polské prozatímní vlády národní jednoty jakožto uznané vlády polského státu, pokud jde o majetek, který patří polskému státu a je na jejich území a pod jejich kontrolou, ať jde o majetek jakéhokoli druhu. Učinily dále opatření, aby nedošlo k zcizení tohoto majetku třetím osobám. Polské prozatímní vládě národní jednoty bude vhodným způsobem usnadněno použít obvyklých právních prostředků, aby jakýkoli majetek, který náleží polskému státu a který byl neprávem zcizen, získala zpět.

Jmenované tři mocnosti ochotně poskytnou pomoc polské prozatímní vládě národní jednoty, aby umožnily co nejrychlejší návrat do Polska všem Polákům v zahraničí, kteří se chtějí navrátit, čítajíc v to členy polských ozbrojených sil i obchodního loďstva. Očekávají, že těmto Polákům, kteří se vrátí domů, budou poskytnuta stejná osobní i majetková práva jako všem polským občanům.

Tři mocnosti berou na vědomí, že ve shodě s usnesením krymské konference dala polská prozatímní vláda národní jednoty souhlas, aby se co nejdříve konaly svobodné a nerušené volby na základě všeobecného a tajného hlasovacího práva, v nichž se budou mít právo zúčastnit a jmenovat své kandidáty všechny demokratické a protinacistické strany, a aby zástupci spojeneckého tisku měli plnou volnost informovat svět o vývoji v Polsku před volbami i po dobu voleb.

B. O západní hranici Polska bylo dosaženo této dohody:

V souhlase s dohodou o Polsku, které bylo dosaženo na krymské konferenci, vyžádaly si hlavy tří vlád názor polské prozatímní vlády národní jednoty, pokud jde o přírůstek území, které má Polsko dostat na severu a na západ. President Polské národní rady a členové polské prozatímní vlády národní jednoty byli na konferenci přijati a přednesli plně své názory. Tři hlavy vlád znovu potvrdily svůj názor, že konečné určení západních hranic Polska má být odloženo do mírového uspořádání.

Tři hlavy vlád souhlasí s tím, aby bývalá německá území východně od čáry vedoucí od Baltského moře bezprostředně na západ od Swinemünde a odtud podél řeky Odry až k jejímu soutoku se západní Nisou a podél západní Nisy k československým hranicím, včetně té části Východního Pruska, jež podle dohody dosažené na této konferenci nebyla dána pod správu Svazu sovětských socialistických republik, a včetně území bývalého svobodného města Gdaňska, byla až do konečného určení západní polské hranice spravována polskou vládou a aby z tohoto hlediska tato území nebyla považována za součást sovětského okupačního pásma v Německu.

X. Uzavření mírových smluv a přijetí do Organizace spojených národů

Konference se dohodla na tomto prohlášení o společné politice, aby tak byly po vítězství v Evropě vytvořeny co nejdříve podmínky trvalého míru:

Tři vlády považují za žádoucí, aby nynější nepřírozené postavení Itálie, Bulharska, Finska, Maďarska a Rumunska bylo ukončeno uzavřením mírových smluv. Věří, že ostatní zúčastněné spojenecké vlády budou tento názor sdílet.

Tři vlády zařadily přípravu mírové smlouvy s Itálií jako první mezi významnými úkoly, jimiž se bude zabývat nová Rada ministrů zahraničí. Itálie byla první ze států Osy, který se rozešel s Německem, přispěl materiálně k jeho porážce a nyní se připojil ke spojencům v boji proti Japonsku. Itálie se osvobodila od fašistického režimu a činí velké pokroky v obnově demokratické vlády a institucí. Uzavření takové mírové smlouvy s uznanou a demokratickou italskou vládou umožní třem vládám splnit jejich přání a podporovat italskou žádost o přijetí za člena Spojených národů.

Tři vlády pověřily Radu ministrů zahraničí také úkolem připravit mírové smlouvy s Bulharskem, Finskem, Maďarskem a Rumunskem. Uzavření mírových smluv s uznanými demokratickými vládami v těchto státech rovněž umožní třem vládám, aby podporovaly žádost těchto vlád o členství ve Spojených národech. Tři vlády souhlasí s tím, že každá z nich bude v blízké budoucnosti samostatně zkoumat, přihlížejíc k poměrům, jež budou v tu dobu existovat, otázku navázání diplomatických styků s Finskem, Rumunskem, Bulharskem a Maďarskem v rozsahu možném před uzavřením mírových smluv s těmito zeměmi.

Tři vlády nepochybuji, že vzhledem ke změněným poměrům, vyplývajícím z ukončení války v Evropě, budou zástupci spojeneckého tisku požívat plné svobody při informování světa o vývoji poměrů v Rumunsku, Bulharsku, Maďarsku a Finsku.

Pokud jde o přijetí jiných států do Organizace spojených národů, čl. 4 Charty Spojených národů prohlašuje, že: „1. Do Organizace spojených národů mohou být jako členové přijaty všechny ostatní mírumilovné státy, které přijmou závazky obsažené v této Chartě a které jsou podle soudu Organizace způsobilé a ochotné tyto závazky plnit. 2. O přijetí kteréhokoli takového státu za člena Spojených národů rozhodne Valné shromáždění na doporučení Rady bezpečnosti.“

Pokud se týče tří vlád, budou podporovat žádosti o členství těchto států, které zůstaly za války neutrální a vyhovují uvedeným požadavkům.

Tři vlády pokládají však za svou povinnost jasně prohlásit, že nebudou podporovat žádost o členství, kterou by předložila nynější španělská vláda, jež byla utvořena za pomoci mocností Osy a která vzhledem k svému původu, své povaze, své dosavadní činnosti a k svému těsnému spojení s útočnými státy nemá potřebných vlastností, jež by takové členství odůvodňovaly.

XI. Územní poručení

Konference zkoumala návrh sovětské vlády o poručenských územích, jak byla definována v usnesení krymské konference a v Chartě Organizace spojených národů.

Po výměně názorů na tuto otázku bylo usneseno, že o osudu všech bývalých italských koloniálních území bude rozhodnuto v souvislosti s přípravou mírové smlouvy s Itálií a že otázka ital-

ského území bude projednávána na zájmovém zasedání Rady ministrů zahraničí.

XII. Přezkoumaní postupu spojeneckých kontrolních komisí v Rumunsku, Bulharsku a Maďarsku

Tři vlády vzaly na vědomí, že sovětsí zástupci ve Spojeneckých kontrolních komisích v Rumunsku, Bulharsku a Maďarsku zaslali svým britským a americkým kolegům návrhy, jak by nyní, kdy nepřátelství v Evropě skončilo, bylo možno zlepšit práci kontrolních komisí.

Tři vlády byly zajedno v tom, že je nyní třeba přistoupit k revisi postupu Spojeneckých kontrolních komisí v těchto zemích, při čemž se má přihlížet k zájmům a odpovědnosti tří vlád, které společně předložily podmínky příměří každému z těchto států, a vycházet z dohodnutých návrhů.

XIII. Spořádaný odsun německého obyvatelstva

Konference dospěla k této dohodě o odsunu Němců z Polska, Československa a Maďarska:

Tři vlády prozkoumaly tuto otázku po všech stránkách a uznaly, že německé obyvatelstvo nebo jeho složky, které zůstávají v Polsku, Československu a v Maďarsku, bude třeba odsunout do Německa. Jsou zajedno v tom, že jakýkoli odsun musí být prováděn spořádaně a lidsky.

Poněvadž by příliv velkého počtu Němců do Německa zvětšil břemeno, které již doléhá na okupační úřady, soudí, že tento problém by měla zkoumat především Kontrolní rada a přihlížet při tom zvláště k tomu, aby tito Němci byli spravedlivě rozděleni mezi jednotlivá okupační pásma. Dávají proto svým zástupcům v Kontrolní radě příkaz, aby co nejdříve svým vládám oznámili, kolik takových osob už přišlo do Německa z Polska, Československa a Maďarska, a aby podali odhad, v jaké době a jak rychle by mohly být provedeny další odsuny vzhledem k nynější situaci v Německu.

O tom se současně uvědomují československá vláda, polská prozatímní vláda a kontrolní komise v Maďarsku se žádostí, aby zatím zastavily další vyhošťování, dokud zúčastněné vlády neprozkoumají zprávy svých zástupců v Kontrolní radě.

XIV. Vojenské jednání

V době konference došlo k schůzím náčelníků štábů tří vlád, na nichž se jednalo o vojenských věcech společného zájmu.

Berlín 2. srpna 1945

*J. V. Stalin
Harry S. Truman
C. R. Attlee*

Dohoda o reparacích od Německa, o zřízení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata publikovaná pod č. 150/1947 Sb.

Dne 21. prosince 1945 byla v Paříži sjednána tato dohoda:

**Dohoda o reparacích od Německa, o založení Mezispojenc-
kého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata**

Vlády Albanie, Spojených států amerických, Austrálie, Belgie, Kanady, Dánska, Egypta, Francie, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Řecka, Indie, Lucemburska, Norska, Nového Zélandu, Nizozemska, Československa, Jihoafrické Unie a Jugoslavie, hodlající spravedlivě mezi sebou rozdělit úhrn statků, o nichž podle ustanovení této dohody a podle ustanovení, dohodnutých 1. srpna 1945 v Postupimi mezi vládami Spojených států amerických, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a Svazu sovětských socialistických republik se prohlašují nebo o nichž bude prohlášeno, že jich lze použít jako reparací od Německa (dále jen „německé reparace“), a hodlající zřídit Mezispojenc-
ký reparační úřad a stanovit spravedlivý postup při vrácení měnového zlata,

dohodly se takto:

ČÁST I.

Německé reparace

Čl. 1

Reparační podíly

A. Německé reparace (s výjimkou prostředků, které budou přiděleny podle ustanovení článku 8 části I této dohody) se rozdělí na tyto kategorie:

kategorie A, jež bude zahrnovat všechny druhy německých reparací vyjma ty, které jsou zahrnuty v kategorii B,

kategorie B, zahrnující všechno průmyslové a jiné provozní zařízení odvezené z Německa, jakož i námořní obchodní lodě a plavidla pro vnitrozemskou dopravu.

B. Každá signatární vláda bude mít právo na procentuální podíl na celkové hodnotě kategorie A a na procentuální podíl na celkové hodnotě kategorie B, jak je vyznačen pro tuto vládu v níže uvedené tabulce podílů.

Tabulka podílů:

Země	Kategorie A	Kategorie B
Albanie	0,05	0,35
Spojené státy americké	28,00	11,80
Austrálie	0,70	0,95
Belgie	2,70	4,50
Kanada	3,50	1,50
Dánsko	0,25	0,35
Egypt	0,05	0,20
Francie	16,00	22,80
Spojené království	28,00	27,80
Řecko	2,70	4,35
Indie	2,00	2,90
Lucembursko	0,15	0,40
Norsko	1,30	1,90
Nový Zéland	0,40	0,60
Nizozemsko	3,90	5,60
Československo	3,00	4,30
Jihoafrická Unie (1)	0,70	0,10
Jugoslavie	6,60	9,60
Úhrn	100,00	100,00

(1) Vláda Jihoafrické Unie se zavázala, že se zřekne svých nároků, pokud to bude nutno, aby bylo možno omezit její kvotu v kategorii B na 0,1 %; bude však mít právo při disponování s německým nepřátelským majetkem na územích, podléhajících její pravomoci, odečíst čistou hodnotu tohoto majetku od svého procentuálního podílu v kategorii A a od podílu 1 % v kategorii B.

C. S výhradou ustanovení odstavce D uvedeného níže má každá signatární vláda nárok na podíl na celkovém množství všech námořních obchodních lodí podle ustanovení článku 5 části I této dohody pod podmínkou, že hodnota námořních obchodních lodí jí přidělených nebude převyšovat hodnotu jejího podílu na úhrnu statků kategorie B.

S výhradou ustanovení odstavce D níže má každá signatární vláda také nárok na část německého majetku v zemích, které za války

s Německem zůstaly neutrálními, odpovídající jejímu procentuálnímu podílu v kategorii A.

Rozdělení mezi signatární vlády statků, určených pro německé reparace, jiných než námořní obchodní lodě, mimo pravidla pro vnitrozemskou dopravu a německý majetek v zemích, které zůstaly neutrálními ve válce s Německem, bude provedeno podle zásad, uvedených v článku 4 části I této dohody.

D. Dostane-li některá ze signatárních vlád část přesahující její procentuální podíl na některých druzích statků, náležejících buď do kategorie A nebo do kategorie B, sníží se její nároky na jiné druhy statků téže kategorie tak, aby v celku nedostala více, než činí její podíl na úhrnu statků v oné kategorii.

E. Žádná ze signatárních vlád nemůže dostati více než svůj podíl z úhrnu statků kategorie A nebo kategorie B tím způsobem, že by se zřekla části svého podílu z druhé kategorie; avšak každá signatární vláda jest oprávněna, pokud jde o německý nepřátelský majetek pod její vlastní pravomocí, započítati jakýkoliv přebytek takového majetku, přesahující její podíl na celkovém německém nepřátelském kategorie A pod pravomocí signatárních vlád, buď do toho, co dostane z kategorie A, nebo do toho, co dostane z kategorie B, nebo z části do toho, co dostane z obou kategorií.

F. Mezispojenecký reparační úřad, který bude zřízen podle části II této dohody, zatíží reparační účet každé signatární vlády německým majetkem, podrobeným její pravomoci, na dobu pěti let. Zatížení účtu dnem, kdy tato dohoda nabude účinnosti, nesmí býti menší než 20 % čisté hodnoty tohoto majetku (jak jest vymezena v článku 6 části I této dohody) podle odhadu provedeného k tomuto dni; počátkem druhého roku poté nesmí býti menší než 25 % zůstatku podle odhadu provedeného k tomuto dni; počátkem třetího roku nesmí býti menší než 33 1/3 % zůstatku podle odhadu provedeného k tomuto dni; počátkem čtvrtého roku nesmí býti menší než 50 % zůstatku podle odhadu provedeného k tomuto dni; počátkem pátého roku nesmí býti menší než 90 % zůstatku podle odhadu provedeného k tomuto dni a koncem pátého roku musí činiti celý zbytek celkové částky skutečně zpeněžením získané.

G. Následující výjimky z ustanovení odstavců D a E shora vztahují se na signatární vládu, jejíž podíl v kategorii B jest menší než její podíl v kategorii A:

1. Příděl námořních obchodních lodí kterékoliv takové vládě nezmenší její procentuální podíl na jiných druzích statků kategorie B vyjma pokud by takový příděl přesáhl hodnotu, která by vyšla, kdyby procenta podílu této vlády v kategorii B se použilo na celkovou hodnotu námořních obchodních lodí.

2. Jakýkoliv přebytek německého majetku v pravomoci příslušné vlády, který přesahuje její procentuální podíl v kategorii A na úhrnu německého majetku v pravomoci signatárních vlád jako celku, se odečte nejprve od jejího dodatečného podílu v kategorii B, na nějž by tato vláda měla nárok, kdyby výše jejího podílu v kategorii B byla určena tak, že by jejího procenta v kategorii A bylo použito pro druhy německých reparací v kategorii B.

H. Jestliže se kterákoliv signatární vláda zřekne svých podílů nebo části svých podílů na německých reparacích, jak jsou uvedeny shora v tabulce podílů, nebo jestli vystoupí z Mezinárodního reparačního úřadu v době, kdy všechny její podíly nebo část jejich podílů na německých reparacích nejsou uhrazeny, podíly nebo části podílů, jichž se zřekla nebo na něž má nárok, se rozdělí mezi signatární vlády podle výše jejich podílů.

Čl. 2

Vyrovnaní pohledávek vůči Německu

A. signatární vlády se shodují v tom, že každá z nich bude míti za to, že její příslušné reparační podíly, jak jsou stanoveny touto dohodou, kryjí všechny její pohledávky a pohledávky jejich příslušníků vůči bývalé německé vládě a německým vládním orgánům, a to pohledávky veřejného nebo soukromého rázu, jež vznikly jako následky války (pokud se na ně nevztahují jiná ustanovení), čítajíc v to náklady německé okupace, aktiva na clearingových účtech, získaná za okupace, a pohledávky vůči „Reichskreditkassen“.

B. Ustanovení shora uvedeného odstavce A neprejudikují:

1. budoucímu stanovení formy, trvání a celkové výše reparací, jež bude Německo povinno uhraditi, ke kterému dojde ve vhodné době,
2. právu, které by každá ze signatárních vlád mohla míti, pokud jde o konečnou úpravu německých reparací, a
3. jakýmkoliv požadavkům rázu politického, územního nebo jiného, které by kterákoliv ze signatárních vlád mohla uplatňovati při mírové úpravě s Německem.

C. Bez ohledu na ustanovení odstavce A shora bude se míti za to, že tato reparační dohoda se nevztahuje:

1. na povinnost příslušných německých úřadů zajistiti v budoucnu úhradu pohledávek vůči Německu a jeho příslušníkům, které vznikly ze smluv a jiných převzatých závazků, jakož i nabytých práv, jež povstaly před tím, než došlo k válečnému stavu mezi Německem a příslušnou signatární vládou nebo v době před okupací jejího území Německem, podle toho, která z obou událostí nastala dříve,

2. na pohledávky sociálních pojišťovacích ústavů signatárních vlád nebo na pohledávky jejich příslušníků vůči sociálním pojišťovacím ústavům bývalé německé vlády,

3. na bankovky Reichsbanky a Rentenbanky za předpokladu, že jejich honorování nebude míti za následek nepřiměřené snížení úhrnu reparací a že k němu nedojde bez souhlasu Kontrolní rady pro Německo.

D. Bez ohledu na ustanovení odstavce A tohoto článku signatární vlády se shodují v tom, že pokud se tato věc týče jich, bude československá vláda oprávněna čerpati v souvislosti s odsunem bývalých československých příslušníků z Československa do Německa z pohledávek na žirovém účtu Národní banky Československé u Reichsbanky, jestliže by se československá vláda rozhodla pro takové opatření a jestliže by toto opatření bylo schváleno Kontrolní radou pro Německo.

Čl. 3

Vzdání se pohledávek, váznoucích na statcích přidělených z titulu reparací

Každá ze signatárních vlád se zavazuje, že nebude svým jménem nebo jménem osob, jež mají nárok na její ochranu, uplatňovati vůči žádné jiné signatární vládě nebo jejím příslušníkům pohledávky váznoucí na majetku, který dostala jako reparace se souhlasem Kontrolní rady pro Německo, ani podávati žalobu u mezinárodních soudů ohledně těchto pohledávek nebo jim poskytovati diplomatickou podporu.

Čl. 4

Všeobecné zásady pro rozdělování průmyslového neb jiného provozního zařízení

A. Žádná signatární vláda nebude žádati, aby jí bylo přiděleno průmyslové nebo provozní zařízení odvezené z Německa jako reparace jinak, než aby ho bylo používáno na jejím vlastním území nebo jejími vlastními příslušníky na cizím území.

B. Při předkládání svých žádostí Mezispojeneckému reparačnímu úřadu budou se signatární vlády snažiti podávati souhrnné programy žádostí o příbuzné skupiny statků spíše než žádosti o jednotlivé statky nebo malé skupiny statků. Jest shoda v tom, že činnost sekretariátu uvedeného úřadu bude tím účinnější, čím souhrnnější budou programy, předkládané signatárními vládami.

C. Při přidělování statků, o nichž bylo prohlášeno, že jich bude použito jako reparací (jiných než námořní obchodní lodě, plavidla pro vnitrozemskou dopravu a německý majetek v zemích, které za války s Německem zůstaly neutrálními), bude se Mezispojenecký reparační úřad řídit těmito zásadami:

1. Každý statek nebo každá příbuzná skupina statků, na kterých má žádající stát význačný finanční zájem z předválečné doby, bude přidělen tomuto státu, přeje-li si to. V těch případech, kde dva nebo více žádajících států mají takový význačný zájem na určitém statku neb skupině statků, přidělí se podle níže uvedených hledisek:

2. Jestliže o tom, kterému ze soutěžících žadatelů mají statky býti přiděleny, není možno rozhodnouti podle odstavce 1, bude nutno bráti v úvahu mimo jiné důležité věci tyto okolnosti:

a) Stupeň naléhavosti, s jakou každý žádající stát potřebuje statků nebo statku pro obnovu hospodářství své země, jeho nové vybudování nebo dovedení do plné výkonnosti.

b) Míru, v jaké by statek nebo statky nahradily majetek, jenž byl za války zničen, poškozen nebo vyloupen, nebo který musí býti vyměněn pro nadměrné opotřebování při válečné výrobě a který jest důležitý pro hospodářství žádající země.

c) Vztah statku nebo statků k celkové skladbě předválečného hospodářství žádajícího státu k plánu na úpravu a rozvoj jeho hospodářství po válce.

d) Požadavky států, jichž reparační podíly jsou malé, které však potřebují určitých statků nebo určitých kategorií statků.

3. Při přidělování budiž zachovávána rozumná rovnováha v míře, ve které jsou uspokojovány reparační podíly jednotlivých žádajících vlád, při čemž jest nutno přihlížeti k dočasným výjimkám, jež jsou odůvodněny zřeteli uvedenými v odstavci a) shora.

Čl. 5

Všeobecné zásady pro přidělování námořních obchodních lodí
a plavidel pro vnitrozemskou dopravu

A. 1. Německé námořní obchodní lodě určené pro rozdělení mezi signatární vlády z titulu reparací budou rozděleny mezi ně podle příslušných celkových ztrát námořního obchodního loďstva, vypočtených na základě hrubé tonáže, které signatární vlády nebo jejich příslušníci utrpěli válečnými činy. Jest shoda v tom, že k převodu námořních obchodních lodí vládou Spojeného království a vládou Spojených států amerických na jiné vlády jest třeba takového konečného schválení sněmovnami těchto dvou zemí, jaké se bude vyžadovati.

2. Shromáždění Mezispojeneckého reparačního úřadu ustanoví zvláštní výbor, složený ze zástupců signatárních vlád, který mu předloží návrhy ohledně způsobu, jak mají býti určeny tyto ztráty a jak mají býti přiděleny německé námořní obchodní lodě určené pro rozdělení.

3. Pro vyúčtování reparací bude za hodnotu německých námořních obchodních lodí vzata hodnota, kterou určí třístranná komise pro námořní obchodní loďstvo na základě německých cen z roku 1938, zvýšených o 15 %, při čemž se bude bráti zřetel na znehodnocení.

B. Vzhledem k uznané skutečnosti, že některé země obzvláště potřebují plavidel pro vnitrozemskou dopravu, bude rozdělení těchto plavidel svěřeno zvláštnímu výboru zřízenému shromážděním Mezispojeneckého reparačního úřadu v případě, že by plavidla pro vnitrozemskou dopravu byla později dána signatárním vládám k dispozici na reparace.

Hodnota plavidel pro vnitrozemskou dopravu bude odhadnuta podle směrnic přijatých pro námořní obchodní lodě nebo podle spravedlivých směrnic obdobných směrnicím pro námořní obchodní lodě.

Čl. 6

Německý majetek v cizině

A. Každá signatární vláda si ponechá formou, již si sama zvolí, německý nepřátelský majetek v její pravomoci, nebo bude jím disponovati takovým způsobem, aby se nemohl vrátiti do německého vlastnictví neb pod německou kontrolu, a odečte tento majetek od svého podílu na reparacích (a to čistou hodnotou bez dlužných daní, břemen a správních výloh, jiných věcných břemen váznoucích na určitých kusech majetku a zákonitých smluvních nároků proti bývalým německým vlastníkům tohoto majetku).

B. Signatární vlády dají Mezispojeneckému reparačnímu úřadu všechny informace o hodnotě tohoto majetku a o částkách stržených čas od času jeho likvidací, o něž úřad požádá.

C. Německý majetek v zemích, které zůstaly neutrálními za války s Německem, bude vyňat z německého vlastnictví nebo kontroly a bude likvidován nebo bude s ním naloženo podle rozhodnutí Francie, Spojeného království a Spojených států amerických, podle dohod, jež tyto mocnosti uzavrou s neutrálními zeměmi; čistý výnos likvidace nebo dispozice s tímto majetkem bude odevzdán Mezispojeneckému reparačnímu úřadu s tím, aby byl rozdělen na účet reparací.

D. Při provádění ustanovení odstavce A shora nebude se majetek, který byl vlastnictvím země, jež jest členem Spojených národů, nebo jejích příslušníků, kteří nebyli příslušníky Německa v době anexe této země nebo její okupace Německem neb jejího vstupu do války, odpočítávati od jejích reparací. Při tom se má za to, že toto ustanovení neprejudikuje žádné z otázek, jež by mohly vzniknouti ve věci majetku, který nebyl vlastnictvím příslušníka dotyčné země v době, kdy byla okupována neb anektována Německem, nebo kdy vstoupila do války.

E. Německý nepřátelský majetek, který bude započten do reparačních podílů, bude zahrnovati i majetek, který ve skutečnosti jest německým nepřátelským majetkem, třebaže nominelní vlastník takového majetku není nepřátelský Němec.

Jestliže to dosud neučinila, přijme každá signatární vláda takové zákony nebo učiní všechna jiná vhodná opatření, aby se staly nicotnými všechny převody, k nimž došlo po okupaci jejího území nebo po jejím vstupu do války, s podvodným úmyslem krýti německé nepřátel-

ské zájmy a zachrániti je tak před účinky kontrolních opatření proti německým nepřátelským zájmům.

F. Shromáždění Mezispojeneckého reparačního úřadu zřídí výbor znalců pro otázky vnucené správy nepřátelského majetku, pro řešení právních obtíží a obtíží spojených s výkladem, jež se v praxi mohou vyskytnouti. Výbor bude zejména dbáti, aby bylo zabráněno úskokům, jež by mohly vésti k fiktivním nebo jiným právním jednáním, majícím za účel chrániti nepřátelské zájmy, nebo neoprávněně zmenšovati majetek, který by mohl býti určen pro reparace.

Čl. 7

Ukořistěné zásoby

Hodnota zásob a jiného materiálu, hodícího se k civilní potřebě, který byl ukořistěn od německého vojska mimo Německo a odevzdán signatárním vládám, bude odečtena od jejich reparačních podílů, pokud tyto zásoby a materiál nebyly neb nebudou zaplacený, nebo pokud nebyly neb nebudou vydány na základě jiných ujednání, stanovících, že dodávka se děje bez úplaty.

Jest dohoda v tom, že jest dohodnuto, že převody takového materiálu a zásob vládami Spojeného království a Spojených států amerických na jiné vlády budou podléhati takovému konečnému schválení sněmovnami Spojeného království a Spojených států amerických, jaké se bude vyžadovati.

Čl. 8

Příděl části reparací obětem německé persekuce, které nemohou býti repatriovány

Poněvadž velký počet osob silně trpěl pronásledováním nacisty a nyní sice naléhavě potřebuje pomoc, aby mohl získati své dřívější postavení, nebude však moci žádati podporu u žádné z vlád, které dostanou reparace od Německa, vypracují vlády Spojených států amerických, Francie, Spojeného království, Československa a Jugoslávie po poradě s Mezivládním výborem pro uprchlíky společnou dohodou plán podle těchto všeobecných směrnic:

A. Část reparací, sestávající z veškerého neměnového zlata nalezeného spojeneckým vojskem v Německu spolu s další částkou nepřevyšující 25 milionů dolarů, bude určena pro navrácení obětí německé persekuce, které nelze repatriovati, do dřívějšího postavení a k jejich usídlení.

B. Tato částka 25 milionů dolarů bude uhrazena zčásti z výtěžku likvidace německého majetku v neutrálních zemích určeného pro reparace.

C. Vlády neutrálních zemí budou požádány, aby uvolnily k tomuto účelu (dodatkem k částce 25 milionů dolarů) majetek obětí nacistické persekuce v těchto zemích, které zemřely bez dědiců.

D. Nárok na pomoc podle tohoto plánu budou míti pouze skutečné oběti nacistické persekuce a nejbližší příbuzní a osoby na nich závislé, pokud patří do těchto kategorií:

1. Uprchlíci z nacistického Německa nebo Rakouska, kteří potřebují pomoci a nemohou býti poslání zpět do své země v rozumné lhůtě pro poměry, jež v nich panují.

2. Němečtí a rakouští příslušníci, kteří mají nyní své bydliště v Německu nebo v Rakousku, ve výjimečných případech, kdy je z důvodů lidskosti žádoucí pomoci jim k tomu, aby se mohli vystěhovati, a jestliže se vystěhují do jiných zemí.

3. Příslušníci zemí, jež byly dříve okupovány Němci, kteří nemohou býti repatriováni nebo kteří jsou v takovém postavení, že nemohou býti repatriováni v rozumné lhůtě. Aby pomoc mohla býti soustředěna na uprchlíky, kteří ji nejvíce potřebují a zasluhují, a aby z ní byly vyloučeny osoby, jejichž věrnost k Spojeným národům jest nebo byla pochybná, bude pomoc omezena na příslušníky nebo na bývalé příslušníky zemí dříve okupovaných, kteří byli internováni v německých koncentračních táborech nebo v koncentračních táborech zřízených režimy, jež podléhaly nacistickému vlivu, nebude však poskytována těm osobám, které byly internovány pouze v táborech pro válečné zajatce.

E. Částky, jež budou k dispozici podle odstavců A a B shora, budou spravovány Mezivládním výborem pro uprchlíky nebo takovým orgánem Spojených národů, na nějž by v budoucnosti byly přeneseny příslušné funkce Mezivládního výboru. Částky, jež budou k dispozici podle odstavce C shora, budou spravovány pro všeobecné účely, uvedené v tomto článku, podle programu správy, který bude stanoven pěti vládami uvedenými shora.

F. Neměnové zlato nalezené v Německu bude dáno k volnému použití Mezivládnímu výboru pro uprchlíky, jakmile bude vypracován plán uvedený shora.

G. Mezivládní výbor pro uprchlíky bude mít právo uskutečňovat cíle, pro které byl fond zřízen, prostřednictvím veřejných nebo soukromých organizací pracujících v poli.

H. Fondu bude použito nikoliv k odškodnění jednotlivých obětí, nýbrž k usnadnění navrácení osob náležejících do kategorií těch, kdo mají nárok na pomoc, do dřívějšího stavu nebo k jejich usídlení.

I. O žádném ustanovení tohoto článku se nebude mít za to, že je na újmu nárokům, jež by jednotliví uprchlíci mohli mít proti budoucí německé vládě, vyjma pokud jde o nároky do výše prospěchu, kterého tyto uprchlíci získali z pramenů uvedených v odstavci A a B shora.

ČÁST II.

Mezispojenecký reparační úřad

Čl. 1

Zřízení úřadu

Signatární vlády této dohody zřizují Mezispojenecký reparační úřad (dále jen „úřad“). Každá vláda bude jmenovat do úřadu jednoho delegáta a bude též oprávněna jmenovat náměstka, který v nepřítomnosti delegáta bude mít právo vykonávat všechny funkce a práva delegáta.

Čl. 2

Funkce úřadu

A. Úřad bude rozdělovat německé reparace mezi signatární vlády podle ustanovení této dohody a jakýchkoliv jiných dohod, které čas od času budou platit mezi signatárními vládami. Za tím účelem bude úřad místem, jehož prostřednictvím signatární vlády budou dostávat informace o statcích určených k reparacím a kterému budou předkládat svá přání, pokud jde o tyto statky.

B. Úřad bude jednat o všech otázkách týkajících se navrácení majetku, ležícího v některém ze západních pásem Německa, některé signatární vládě, jež na něj mohou být vzneseny velitelem tohoto pásma (jednajícím jménem své vlády) v dohodě s jednou nebo několika signatárními vládami uplatňujícími nároky na vrácení, ovšem bez újmy možnosti, aby si příslušné vlády vyřídily takové otázky dohodou nebo arbitráží.

Čl. 3

Vnitřní organizace úřadu

A. Orgány úřadu jsou shromáždění a sekretariát.

B. Shromáždění se skládá z delegátů a předsedá mu předseda úřadu. Předsedou úřadu bude delegát francouzské vlády.

C. Sekretariát bude pod vedením generálního sekretáře, který bude mít ku pomoci dva náměstky. Generální sekretář a jeho dva náměstci budou jmenováni vládami Francie, Spojených států amerických a Spojeného království. Sekretariát má mezinárodní povahu. Jedná za úřad a nikoliv za jednotlivé signatární vlády.

Čl. 4

Funkce sekretariátu

Sekretariát bude mít tyto funkce:

A. Sestavovat programy pro přidělování německých reparací a předkládat je shromáždění.

B. Vést podrobné přehledy o majetku, který jest určen k německým reparacím, a majetku rozděleném z tohoto titulu.

C. Sestavovat rozpočet úřadu a předkládat jej shromáždění.

D. Plnit jiné správní funkce, jakých bude zapotřebí.

Čl. 5

Funkce shromáždění

S výhradou ustanovení článku 4 a 7, části II této dohody bude shromáždění přidělovat německé reparace signatárním vládám podle ustanovení této dohody a jakýchkoliv jiných dohod, které budou čas od času platit mezi signatárními vládami. Bude též schvalovat rozpočet úřadu a plnit všechny jiné funkce, jež jsou v souhlasu s ustanoveními této dohody.

Čl. 6

Hlasování ve shromáždění

Pokud není jinak stanoveno v této dohodě, má každý delegát jeden hlas. Shromáždění se usnáší většinou odevzdaných hlasů.

Čl. 7

Odvolání z usnesení shromáždění

A. Nevyhoví-li shromáždění žádosti některého delegáta, aby jeho vládě byl přidělen jistý statek, dá shromáždění tuto otázku rozhodnouti arbitráží, jestliže delegát o to požádá ve lhůtě, kterou shromáždění určí. Odevzdání arbitráži bude míti za následek odklad účinku rozhodnutí shromáždění o takovém statku.

B. Delegáti vlád, které si činí nárok na statek, odkázaný arbitráží podle odstavce A shora, zvolí rozhodčího z řad ostatních delegátů. Nedojde-li k dohodě, o volbě rozhodčího, převezme delegát Spojených států amerických funkci rozhodčího nebo určí za rozhodčího jiného delegáta z těch, jejichž vlády nežádají statek, o němž jde. Je-li vláda Spojených států amerických jednou z vlád, které žádají statek, o němž jde, jmenuje předseda úřadu rozhodčím delegáta, jehož vláda statek nežádá.

Čl. 8

Pravomoc rozhodčího

Byla-li otázka přidělu některého statku odevzdána podle článku 7 části II této dohody arbitráží, má rozhodčí právo přiděliti příslušný statek s konečnou platností jedné z vlád, které jej žádají. Uzná-li to za vhodné, může rozhodčí odevzdati statek, o němž jde, sekretariátu zpět k dalšímu zkoumání. Může také, uzná-li to za vhodné, požádati sekretariát, aby znovu předložil otázku přidělu statku shromáždění k rozhodnutí.

Čl. 9

Výdaje

A. Každá vláda hradí sama platy a výdaje svých delegátů, jakož i jejich personálu.

B. Společné výdaje úřadu jsou placeny z prostředků úřadu. Během prvních dvou let od zřízení úřadu poskytuje každá signatární vláda tyto prostředky podle svých procentuálních podílů v kategorii B a poté podle svých procentuálních podílů v kategorii A.

C. Každá signatární vláda zaplatí svůj podíl na rozpočtu úřadu na každé rozpočtové období (jak bude určeno shromážděním) na začátku tohoto období, s tím, že při podepsání této dohody zaplatí každá vláda částku rovnající se nejméně jejímu procentuálnímu po-

dílu v kategorii B z částky 50.000 liber šterlinků a že do tří následujících měsíců zaplatí zbytek svého podílu na rozpočtu úřadu na rozpočtové období, během kterého podepíše tuto dohodu.

D. Signatární vlády zaplatí všechny své příspěvky v belgických francích nebo v takové jiné měně neb měnách, jaké úřad určí.

Čl. 10

Hlasování o rozpočtu

Při jednání o rozpočtu úřadu na kterémkoliv rozpočtové období bude počet hlasů každého delegáta ve shromáždění úměrný podílu, jež má jeho vláda platiti na rozpočet na toto období.

Čl. 11

Jednací řeči

Úředními jazyky úřadu bude jazyk anglický a francouzský.

Čl. 12

Kanceláře úřadu

Sídlo úřadu bude v Bruselu. Úřad zřídí styčné úřadovny v takových jiných místech, která určí shromáždění po obdržení nutného souhlasu.

Čl. 13

Vystoupení

Kterákoliv signatární vláda, jiná než vláda odpovědná za kontrolu části německého území, může vystoupiti z úřadu po předchozím písemném oznámení sekretariátu.

Čl. 14

Změny a rozpuštění

Tato II. část dohody může býti změněna nebo úřad může býti zrušen usnesením přijatým většinou delegátů hlasujících ve shromáždění za podmínky, že delegáti tvořící většinu zastupují vlády, jejichž podíly činí dohromady aspoň 80 % úhrnu procentuálních podílů kategorie A.

Čl. 15

Právní způsobilost, svobody a výsady

Úřad bude požívat na území každé signatární vlády takové právní způsobilosti a takových výsad, svobod a výhod, jakých bude potře-

bovati pro výkon svých funkcí a pro splnění svého úkolu. Zástupci signatárních vlád a úředníci úřadu budou požívatí takových výsad a svobod, jakých budou potřebovati pro výkon svých funkcí v souvislosti s úřadem.

ČÁST III.

Restituce měnového zlata

Čl. 1

A. Z veškerého měnového zlata nalezeného v Německu spojeneckými vojsky a zlata zmíněného v odstavci G. níže (čítajíc v to zlaté mince s výjimkou mincí numismatické nebo historické ceny, které budou přímo vráceny, bude-li je možno identifikovati, bude utvořena společná podstata pro rozdělení jako navrácený majetek mezi státy, které se budou podílet na této podstatě v poměru svých příslušných ztrát zlata, jež utrpěly uloupením nebo bezprávným odvlečením do Německa.

B. Bez újmy nároků na reparace za nevrácené zlato každý ze států majících účast na této podstatě přijme část měnového zlata, již takto dostane, jako úplné uspokojení všech svých nároků na vrácení měnového zlata vůči Německu.

C. Úměrná část zlata bude přidělena každému zúčastněnému státu, který přistoupí k této dohodě o navrácení měnového zlata a který může prokázati, že určitá část měnového zlata, která byla jeho vlastnictvím, byla uloupena Německem nebo kdykoliv po 12. březnu 1938 bezprávně odvlečena na německé území.

D. Otázka případné účasti států, které nejsou zastoupeny na konferenci (jiných než Německo, avšak čítajíc v to Rakousko a Itálii) na výše uvedeném rozdělení bude vyhrazena pozdějšímu rozhodnutí a část odpovídající úhrnu podílů, které by tyto země dostaly, kdyby případně byly připuštěny k účastenství, bude dána stranou a bude s ní naloženo později tak, jak o tom rozhodnou příslušné spojenecké vlády.

E. Jednotlivé země, které se účastní na rozdělení podstaty, dají vládám Spojených států amerických, Francie a Spojeného království, jakožto příslušným okupačním mocnostem, podrobné a prověřitelné údaje o ztrátách zlata, které utrpěly tím, že je Německo uloupilo, nebo že bylo odvlečeno do Německa.

F. Vlády Spojených států amerických, Francie a Spojeného království učiní ve svých pásmech, jež nyní mají v Německu obsazeny, všechny vhodné opatření ku provedení tohoto rozdělení podle předcházejících ustanovení.

G. Veškeré měnové zlato, jehož bude lze znovu nabyti z některé třetí země, do níž bylo dopraveno z Německa, bude rozděleno podle tohoto ujednání o vrácení měnového zlata.

ČÁST IV.

Nabytí účinnosti a podpisy

Čl. 1

Nabytí účinnosti

Tato dohoda bude moci býti podepsána každou vládou zastoupenou na pařížské reparační konferenci.

Jakmile bude podepsána vládami majícími dohromady nárok aspoň na osmdesát procent úhrnu podílů v kategorii A německých reparací, nabude účinnosti mezi těmito signatárními vládami.

Dohoda bude potom účinnou mezi těmito vládami a mezi vládami, které ji podepíší dodatečně.

Čl. 2

Podpisy

O podpisu každé smluvní vlády bude se míti za to, že účinnost této dohody se vztahuje též na kolonie a zámořská území takové vlády a na území pod její ochranou nebo její suverenitou, nebo na území, nad nimiž nyní vykonává mandát.

Tomu na svědomí podepsaní řádně zmocnění svými příslušnými vládami podepsali v Paříži tuto dohodu v jazyku anglickém a francouzském, jejíž oba texty jsou stejně autentické, v jediném prvopise, který bude uložen v archivu vlády Francouzské republiky, jež odevzdá ověřený opis prvopisu každé ze signatárních vlád.

14. března 1946, za Albanii Kahreman Ylli

14. ledna 1946, za Spojené státy americké Jefferson Caffery

25. února 1946, za Austrálii W. R. Hodgson

14. ledna 1946, za Belgii Guillaume

30. ledna 1946, za Kanadu George P. Vanier

20. února 1946, za Dánsko J. C. W. Kruse
8. března 1946, za Egypt Fahkry-Pacha
14. ledna 1946, za Francii Bidault
14. ledna 1946, za Spojené království Velké Británie a Severního Irska
Duff Cooper
24. ledna 1946, za Řecko P. A. Argyropoulo
25. února 1946, za Indii P. Chaudhuri
Tyto podpisy jsou připojeny v dohodě se zástupcem Jeho Britského
Veličenstva pověřeného výkonem funkcí Koruny v jejích stycích
s Indickými státy.
14. ledna 1946, za Lucembursko A. Funck
6. února 1946, za Norsko Ludwig Aubert
20. února 1946, za Nový Zéland W. Clinkard
14. ledna 1946, za Nizozemsko E. Star-Busmann
27. února 1946, za Československo Jindřich Nosek
28. února 1946, za Jihoafrickou Unii Duff Cooper
4. února 1946, za Jugoslávii Marko Ristic

Ověřený opis shodující se s jediným prvopisem v jazyku anglickém
a francouzském, uloženým v archivu Francouzské republiky.

*Zplnomocněný ministr
Přednosta protokolu
Jaques Dumaine*

Schvaluji dohodu o reparacích od Německa, o založení mezipojeneckého
reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata, která byla sjednána na
reparační konferenci v Paříži dne 21. prosince 1945 a se kterou projevilo
prozatímní Národní shromáždění republiky Československé souhlas dne 30.
ledna 1946.

Na Hradě pražském dne 17. května léta tisícího devítistého čtyřicátého
šestého.

*President republiky Československé:
Dr. Edvard Beneš v. r.
Ministr zahraničních věcí:
J. Masaryk v. r.*

Vyhlašuje se s tím, že dohoda ve smyslu části IV, čl. 1, věty 2 dohody
nabyla účinnosti dnem 24. ledna 1946; do tohoto dne dohoda byla podepsána
Spojenými státy americkými, Belgií, Francií, Spojeným královstvím Velké
Británie a Severního Irska, Lucemburskem, Nizozemskem a Řeckem, jichž nároky
činí dohromady 81,45 % podílu v kategorii A německých reparací. Československo
podepsalo dohodu dne 27. února 1946.

J. Masaryk v. r.

III. Dekrety prezidenta republiky

***Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb.
ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých
majetkově-právních jednání z doby nesvobody
a o národní správě majetkových hodnot Němců,
Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých
organizací a ústavů***

Ve znění novel č. 116/1949 Sb., 122/1951 Sb.

K návrhu vlády ustanovuji:

§ 1

(1) Jakékoliv majetkové převody a jakákoliv majetkově-právní jednání, ať se týkají majetku movitého či nemovitého, veřejného či soukromého, jsou neplatná, pokud byla uzavřena po 29. září 1938 pod tlakem okupace nebo národní, rasové nebo politické persekuce.

(2) Způsob uplatnění nároků, plynoucích z ustanovení odstavce 1, budiž upraven zvláštním dekretem prezidenta republiky, pokud se tak nestalo již tímto dekretem.

§ 2

(1) Majetek osob státně nespolehlivých na území Československé republiky dává se pod národní správu podle dalších ustanovení tohoto dekretu.

(2) Za majetek osob státně nespolehlivých se považuje též majetek těmito osobami převedený po 29. září 1938, leč by nabyvatel nebyl věděl o tom, že jde o takový majetek.

§ 3

Národní správa budiž zavedena do všech podniků (závodů) i do všech majetkových podstat, kde toho vyžaduje plynulý chod výroby a hospodářského života, zejména v závodech, podnicích a majetkových podstatách opuštěných nebo takových, které jsou v držbě, správě, nájmu nebo pachtu osob státně nespolehlivých.

§ 4

Za osoby státně nespolehlivé jest považovat:

- a) osoby národnosti německé nebo maďarské,
- b) osoby, které vyvíjely činnost, směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svěsti hleděly a záměrně podporovaly jakýmkoliv způsobem německé a maďarské okupanty. Za takové osoby jest na příklad považovati členy Vlajky, Rodobransy, Úderných oddílů Hlinkovy gardy, vedoucí funkcionáře Spolku pro spolupráci s Němci, České ligy proti bolševismu, Kuratoria pro výchovu české mládeže, Hlinkovy slovenské lidové strany, Hlinkovy gardy, Hlinkovy mládeže, Národní odborové ústředny zaměstnanecké, Svazu zemědělství a lesnictví, Německo-slovenské společnosti a jiných fašistických organizací podobné povahy.

§ 5

Za státně nespolehlivé jest z osob právnických považovati ty, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému nebo maďarskému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.

§ 6

Za osoby národnosti německé nebo maďarské jest považovati osoby, které při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 se přihlásili k německé nebo maďarské národnosti nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti.

§ 7

- (1) K zavedení národní správy jsou příslušni:
  - a) u podniků a ústavů peněžních okresní národní výbor,
  - b) u podniků báňských v revírech příslušný okresní národní výbor,
  - c) u podniků průmyslových, obchodních a jiných živnostenských
    - aa) při počtu zaměstnanců do 20 místní národní výbor,
    - bb) při počtu zaměstnanců od 21 okresní národní výbor, Při určování počtu zaměstnanců rozhoduje normální provoz v roce 1943.
  - d) U zemědělských a lesních majetků:

- aa) při výměře do 50 ha místní národní výbor,
  - bb) při výměře přes 50 ha okresní národní výbor,
  - e) U obytných domů a stavebních parcel místní národní výbor, převyšuje-li hodnota však 5 000 000 K, okresní národní výbor.
  - f) U veškerého ostatního majetku:
    - aa) při hodnotě do 500 000 K místní národní výbor,
    - bb) při hodnotě vyšší než 500 000 korun okresní národní výbor,
- (2) V případě, že odhad hodnoty majetku [písm. e) a f)], který se dává pod národní správu, jest sporný, určuje jeho hodnotu s konečnou platností orgán vyšší.
- (3) V obcích a okresech, kde byla nebo bude místo národního výboru jmenována správní komise, resp. správní komisař, patří zavedení národní správy do jejich příslušnosti.

§ 8

- (1) Rozhodnutí ve smyslu § 7 budiž vydáno u podniků, uvedených v § 7 písm. a), b), c), d), v dohodě se závodním výborem (závodní radou) nebo jinými zástupci zaměstnanců podniků. Nedojde-li k dohodě, rozhodne orgán vyšší.
- (2) U zemědělských a lesních majetků, přesahujících 50 ha, budiž rozhodnutí vydáno též po slyšení příslušných místních národních výborů.

§ 9

Hrozí-li nebezpečí z prodlení, zvláště jde-li o podnik opuštěný, nebo zasahují-li do majetku nebo podniku osoby státně nespolehlivé, jsou okresní národní výbory oprávněny i při jinaké příslušnosti jmenovati zatímního národního správce až do rozhodnutí příslušného orgánu ve smyslu § 7.

§ 10

- (1) Příslušný Zemský národní výbor, na Slovensku Slovenská národní rada, může po slyšení závodního výboru, vyžaduje-li toho veřejný zájem, změnit z moci úřední rozhodnutí okresního národního výboru nebo místního národního výboru o zavedení správy nebo o jmenování národních správců a učiniti jiná opatření.
- (2) Příslušný Zemský národní výbor, na Slovensku Slovenská národní

rada, učiní též opatření k zavedení národní správy tam, kde okresní nebo místní národní výbor tak neučinil nebo učiniti nemohl.

§ 11

Národní správa budiž zrušena, jakmile pominou důvody, pro které byla zavedena. Zruší ji orgán, který ji zavedl.

§ 12

(1) Dočasnou národní správu jest zavést do všech družstevních podniků a organizací (zemědělských, konsumních, peněžních atd.). Tato národní správa zajistí vedle řádného řízení podniku do 4 neděl provedení volby nového vedoucího orgánu.

(2) Dočasnou národní správu zavádí místní národní výbor u družstev, jejichž působnost nepřesahuje místní obvod; okresní národní výbor u družstev, jejichž působnost přesahuje místní obvod, avšak nepřesahuje obvod okresu; u všech ostatních družstev Zemský národní výbor, na Slovensku Slovenská národní rada.

(3) Před zavedením dočasné národní správy budtež dle možnosti slyšení členové družstva.

(4) Dočasná národní správa se skončí, jakmile členstvo družstva si zvolí správu novou.

§ 13

Příslušný Zemský národní výbor, na Slovensku Slovenská národní rada, může ze závažných důvodů zavést národní správu též do odborných, hospodářských, kulturních a zájmových organizací a ústavů.

§ 14

(1) Rozhodnutí o zavedení a zrušení národní správy, o ustanovení a odvolání národních správců musí být vydáno písemně.

(2) Opis rozhodnutí jest doručiti Zemskému národnímu výboru, na Slovensku Slovenské národní radě.

§ 15

Na základě rozhodnutí podle § 14 provede z úřední moci:

a) u nemovitostí příslušný soud knihovní zápis poznámky národní správy v pozemkových knihách,

b) u horních oprávnění příslušný soud, resp. úřad zápis poznámky národní správy v horních knihách, resp. záznamech,

c) u podniků (závodů) zapsaných do obchodního (společenstevního), na Slovensku firemního rejstříku, příslušný soud zápis poznámky národní správy do rejstříku obchodního (společenstevního) na Slovensku firemního.

§ 16

(1) Národním správcem má být ustanovena pouze osoba s patřičnými odbornými i praktickými znalostmi, mravně bezúhonná, státně spolehlivá.

(2) Zpravidla nemá být národním správcem ustanoven ani dlužník ani věřitel podniku (závodu) nebo majetkové podstaty, ledaže orgán příslušný podle § 7 důvodně rozhodne jinak.

(3) Národní správa budiž zpravidla ustanovena ze schopných zaměstnanců dotyčného závodu.

(4) Národním správcem nemůže být jmenován člen národního výboru podle – 7 příslušného.

§ 17

(1) U menších majetků, u podniků drobných, u menších živnostenských provozoven a pod. může být ustanoven jediný správce pro více podniků, resp. majetkových podstat.

(2) Vyžaduje-li toho rozsah národní správy, může orgán podle § 7 příslušný ustanoviti za národního správce sbor až 5členný, který řídí správu podle zásady většiny.

§ 18

Před nastoupením úřadu složí národní správci orgánu podle § 7 příslušnému slib, že budou plniti svědomitě své povinnosti s péčí řádného hospodáře v souladu s hospodářskými, národními a jinými veřejnými zájmy.

§ 19

Při výkonu své funkce mají národní správci postavení veřejných orgánů ve smyslu § 68 trest. zák. z 27. května 1852, č. 117 ř. z., § 461 zák. čl. V/1878, resp. § 5 zák. čl. XI/1914.

§ 20

(1) Právní jednání majitelů, držitelů a správců majetků, spadajících pod národní správu, týkající se podstaty těchto majetků a provedená po účinnosti tohoto dekretu, jsou neplatná.

(2) Dosavadní majitelé, držitelé a správci majetků pod národní správu daných, jsou povinni zdržeti se jakéhokoliv zásahu do jednání národního správce.

§ 21

Národní správce spravuje majetek pod národní správu daný, a jest oprávněn a povinen učiniti všechna opatření, jichž v řádné správě jest zapotřebí. Jest povinen jednati s péčí řádného hospodáře a odpovídá za škodu, která by vzešla zanedbáním povinností.

§ 22

(1) Národní správce jest povinen skládati o svém hospodářství účty orgánu podle § 7 příslušnému, ve lhůtách tímto orgánem určených a podati kdykoliv potřebné nebo vyžádané zprávy a vysvětlení.

(2) K opatření, která nenáleží k obyčejnému hospodaření, jakož i ke všem jednáním zvláštní důležitosti, k pronájmu nebo propachtování, k zápůjčkám, ke knihovnímu zatížení, k likvidaci a pod., potřebuje národní správce svolení orgánu podle § 7 příslušného.

(3) Orgán podle § 7 příslušný dohlíží na to, jak národní správce hospodaří.

(4) Národní správce jest povinen řídit se směrnicemi, které mu dal orgán podle § 7 příslušný.

§ 23

Národní správce má nárok na náhradu hotových výdajů a na odměnu, jejíž výši určuje orgán podle § 7 příslušný. Náklady tyto jdou k tíži spravované podstaty.

§ 24

(1) Majetek, daný pod národní správu, který patřil dělníkům, rolníkům, živnostníkům, drobným a středním podnikatelům, úředníkům, příslušníkům volných povolání a osobám v podobném sociálním postavení a jehož pozbyly v důsledku národní, politické nebo rasové persekuce, budiž, pokud nejde o osoby uvedené v § 4, vyňat

z národní správy a ihned vrácen dřívějším majitelům, resp. jejich dědicům.

(2) Také osoby, uvedené v § 4, odst. a), pokud jde o dělníky, rolníky, živnostníky, drobné a střední podnikatele, úředníky, příslušníky volných povolání a osoby v podobném sociálním postavení, resp. jejich dědicové, mohou žádati za vynětí svého majetku z národní správy a za jeho vrácení, jestliže mohou hodnověrně prokázati, že byli obětí politické, nebo rasové persekuce a zůstali věrni demokraticko-republikánské státní myšlence Československé republiky.

(3) O tom rozhoduje na žádost orgán příslušný podle § 7.

(4) Ostatní zajištěný majetek zůstane pod národní správou, až do nové zákonodárné úpravy.

§ 25

(1) Proti rozhodnutí místního národního výboru je přípustné odvolání k okresnímu národnímu výboru, který rozhoduje s konečnou platností.

(2) Proti rozhodnutí okresního národního výboru jako prvé instance je přípustné odvolání k Zemskému národnímu výboru, na Slovensku k Slovenské národní radě.

(3) Odvolání nemá odkladného účinku.

§ 26

Nejde-li o čin přísněji trestný, potrestá se za přečin trestem na svobodě do 5 let a peněžitým trestem do 10 milionů korun, případně úplným nebo částečným zabráním majetku:

a) každý, kdo poruší nebo obejde ustanovení tohoto dekretu, zvláště ten, kdo ruší nebo znemožňuje oprávněnou činnost národního správce,

b) národní správce, poruší-li úmyslně nebo z hrubé nedbalosti některou z povinností, uložených mu předcházejícími ustanoveními.

§ 27

Vláda se zmocňuje, aby zajistila finanční prostředky k zabezpečení chodu podniků (závodů), daných pod národní správu, jejichž provoz je nutný v zájmu hospodářského života.

(1) Tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

(2) Jeho provedením se pověřuje vláda.

Dr. Eduard Beneš v. r.
Zd. Fierlinger v. r.

Gottwald v. r.
Šrámek v. r.
David v. r.
Ján Ursíny v. r.
Široký v. r.
Václav Nosek v. r.
Dr. V. Šrobár v. r.
Pietor v. r.
Dr. H. Ripka v. r.
J. Ďuriš v. r.
Dr. Šoltész v. r.
A. Procházka v. r.

Svoboda v. r.
Nejedlý v. r.
V. Kopecký v. r.
gen. Hasal v. r.
Frant. Hála v. r.
J. Stránský v. r.
V. Majer v. r.
B. Laušman v. r.
Dr. V. Clementis v. r.
těž za min. J. Masaryka
gen. Dr. Ferjenčík v. r.
J. Lichner v. r.

***Dekret presidenta republiky č. 12/1945 Sb.
ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném
rozdělení zemědělského majetku Němců,
Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého
a slovenského národa***

Vycházeje vstříc volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném uskutečnění nové pozemkové reformy a veden snahou především jednou pro vždy vzítí českou a slovenskou půdu z rukou cizáckých německých a maďarských statkářů, jakož i z rukou zrádců republiky a dáti ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků, k návrhu vlády ustanovují:

§ 1

(1) S okamžitou platností a bez náhrady se konfiskuje pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, jenž je ve vlastnictví:

a) všech osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost,

b) zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti, projevivších toto nepřátelství zejména za krize a války v letech 1937 až 1945,

c) akciových a jiných společností a korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.

(2) Osobám německé a maďarské národnosti, které se aktivně zúčastnily boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky, se zemědělský majetek podle odstavce 1 nekonfiskuje.

(3) O tom, lze-li připustiti výjimku podle odstavce 2, rozhodne na návrh příslušné rolnické komise příslušný okresní národní výbor. Pochybné případy předloží okresní národní výbor zemskému národnímu výboru, který je se svým dobrozdáním postoupí ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství, které rozhodne v dohodě s ministrem vnitra.

§ 2

(1) Za osoby národnosti německé nebo maďarské jest považovati osoby, které při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 se přihlásily

k německé nebo maďarské národnosti nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti.

(2) Výjimky z ustanovení odstavce 1 budou určeny zvláštním dekretem.

§ 3

(1) Za zrádce a nepřátele československé republiky jest považovati:

a) osoby, které kolektivně nebo individuálně vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svěsti hleděly a záměrně a aktivně podporovaly jakýkoliv způsobem německé a maďarské okupanty,

b) z právnických osob ty, jejichž správa záměrně a aktivně sloužila německému nebo maďarskému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.

(2) O tom, zdali fysická nebo právní osoba spadá pod ustanovení odstavce 1, písm. a), b), rozhoduje zemský národní výbor, v jehož obvodě dotčená nemovitost leží, podle návrhu příslušného okresního národního výboru. Pochybné případy předloží zemský národní výbor ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství, které rozhodne v dohodě s ministerstvem vnitra.

§ 4

Zemědělským majetkem (§ 1, odst. 1) jest rozuměti zemědělskou a lesní půdu, k ní patřící budovy a zařízení, závody zemědělského průmyslu, sloužící vlastnímu zemědělskému a lesnímu hospodářství, jakož i movité příslušenství (živý a mrtvý inventář) a všechna práva, která jsou spojena s držbou zkonfiskovaného majetku anebo jeho části.

§ 5

(1) Je-li zemědělský majetek, konfiskovaný podle § 1, v nájmu (pachtu) zrušují se všechny nájemní (pachtovní) smlouvy. Je-li však nájemcem (pachtýřem) osoba, mající nárok na přiděl půdy (§ 7, odst. 1), může jí býti ponecháno dosavadní užívání do konce hospodářského roku. Nebude-li pronajatý (pachtovaný) zemědělský majetek z jakýchkoliv důvodů přidělen, zaplatí nájemce (pachtýř) nájemné (pachtovné) Národnímu pozemkovému fondu (§ 6, odst. 1). Pokud konfiskací jsou dotčeny fysické nebo právní osoby, jež nespádají

pod § 3, poskytně jim Národní pozemkový fond náhradu na návrh místního národního výboru za běžné náklady a investice.

(2) Patronátní práva a povinnosti, váznoucí na zemědělských majetcích, konfiskovaných podle § 1, zanikají dnem konfiskace. V případech zvláštního zřetele hodných poskytně Národní pozemkový fond náhradu.

(3) Otázka dluhů a nároků, váznoucích na konfiskovaných majetcích (§ 1), vyřeší se vládním nařízením. Platy, penze, daně a jiná běžná vydání hradí prozatím národní správce.

§ 6

(1) Zemědělský majetek, konfiskovaný podle § 1, spravuje až do odevzdání přidělcům Národní pozemkový fond při ministerstvu zemědělství, který se tímto zřizuje. Vláda se pověřuje vydání statut tohoto fondu.

(2) Souvislé lesní plochy ve výměře nad 50 ha, konfiskované podle § 1, převezme stát. Pokud konfiskované lesní plochy není možno spojit v souvislý celek se státní lesní půdou a pokud nepřesahují 100 ha, odevzdá je Národní pozemkový fond příslušnému národnímu výboru.

§ 7

(1) Ze zemědělského majetku, spravovaného Národním pozemkovým fondem, bude se přidělovati půda do vlastnictví osob slovanské národnosti:

a) deputátníkovi a zemědělskému dělníkovi ve výměře až do 8 ha orné anebo až do 12 ha zemědělské půdy vzhledem na její bonitu,

b) malozemědělci ve výměře doplňující jím dosud vlastněný pozemkový majetek nejvýše do 8 ha orné anebo až do 12 ha zemědělské půdy vzhledem na její bonitu,

c) mnohočlenné zemědělské rodině ve výměře doplňující jí dosud vlastněný pozemkový majetek nejvýše do 10 ha orné anebo až do 13 ha zemědělské půdy vzhledem na její bonitu,

d) obcím a okresům k veřejným účelům,

e) stavebním, zemědělským a jiným družstvům, složeným z oprávněných uchazečů podle písm. a), b), c), a f),

f) dělníkům, veřejným a soukromým zaměstnancům a maloživnostníkům pro stavbu vlastního domu anebo na zařízení zahrady ve výměře nejvýše do 0,5 ha.

(2) V okresích s převážnou většinou obyvatelstva německé národnosti, není-li uchazečů české nebo jiné slovanské národnosti, kvalifikovaných podle odstavce 1, písm. a) až f), zůstává půda ve správě Národního pozemkového fondu pro potřeby vnitřního osídlení.

(3) Lesní půda do 50 ha, resp. do 100 ha (§ 6, odst. 2) se může přidělit obcím a lesním družstvům. Tato půda podléhá státnímu dozoru.

(4) Konfiskované budovy, zařízení, sloužící vlastnímu zemědělskému nebo lesnímu hospodářství, závody zemědělského průmyslu, sady, památnosti, archivy a pod., jakož i všechny konfiskované nemovitosti, pokud nebudou přiděleny veřejnoprávním subjektům, mohou se přidělit do vlastnictví:

a) družstev, utvořených z oprávněných uchazečů za účelem společného užívání,

b) výjimečně jednotlivcům (přídělčům), uvedeným v odstavci 1 písm.

a) až c). (5) O tom, zda konfiskovaný majetek se přidělí družstvům nebo jednotlivcům se rozhodne obdobně podle § 9.

(6) Přednostní právo na příděl mají osoby, které se vyznamenaly a zasloužily v národně-osvobozovacím boji, zejména vojáci a partyzáni, bývalí političtí vězňové a deportovaní a jejich rodinní příslušníci i zákonní dědicové, jakož i rolníci poškození válkou. Přednostní právo jest náležitě prokázati.

§ 8

Zciziti, pronajmouti nebo zatížit majetek, přidělený podle § 7, lze jen s předcházejícím schválením Národního pozemkového fondu.

§ 9

(1) Při místním národním výboru, v jehož obvodu se nachází konfiskovaný majetek, zvolí si uchazeči, příslušní podle § 7, odst. 1, písm. a), b), c), d) a f), místní rolnickou komisi, skládající se nejvíce z 10 členů.

(2) Zástupci místních rolnických komisí zvolí na schůzi okresní rolnickou komisi při okresním národním výboru, která může mít nejvýše 10 členů.

(3) Místní rolnická komise vypracuje přídělkový plán s návrhem na úhradu (10) za přidělený majetek a předloží jej ke schválení okresní rolnické komisi.

(4) Okresní rolnická komise prozkoumá předložené přídělkové plány

a návrhy na úhradu a na jejich základě vypracuje přídělkový plán a rozvrh úhrad pro celý okres. Není-li rozporu mezi přídělovými plány a návrhy na úhradu, předloženými jednotlivými místními rolnickými komisemi, anebo dojde-li mezi nimi k dohodě, jest okresní přídělkový plán a rozvrh úhrad po schválení podle odstavce 5 právoplatný.

(5) Přídělkový plán okresní rolnické komise s rozvrhem úhrad předloží se ihned zemskému národnímu výboru, který jej se svým dobrozdáním postoupí ministerstvu zemědělství, které může přídělový plán s rozvrhem úhrad změnit, kdyby byly ohroženy důležité veřejné nebo národní zájmy, anebo nebylo-li dbáno ustanovení 7, odst. 1, písm. a) až f). Pokud jde o závody zemědělského průmyslu (§ 7, odst. 4), učiní ministerstvo zemědělství, pokud by šlo o příděl podle – 7, odst. 4, písm. b), příslušné rozhodnutí v dohodě s ministerstvem výživy.

(6) Nemůže-li okresní rolnická komise překonat rozpory mezi přídělovými plány a návrhy na úhradu místních rolnických komisí a nedojde-li k dohodě, anebo vznikne-li rozpor mezi okresními rolnickými komisemi sousedních okresů, předloží okresní rolnická komise věc zemskému národnímu výboru, který ji se svým dobrozdáním postoupí ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství.

(7) Ministerstvo zemědělství a zemský národní výbor vysílají k okresní rolnické komisi pomocné orgány, které pomáhají při technických přídělkových pracech.

§ 10

(1) Návrh na úhradu se má určit podle výnosnosti, polohy, vzdálenosti a stavu obdělání půdy (hnojení, setba a sadba) a podle majetkových a rodinných poměrů přídělce, a to:

a) nejméně ve výši hodnoty jedné průměrné roční úrody na navrhované výměře půdy,

b) nejvýše ve výši dvou průměrných ročních úrod na navrhované výměře půdy,

c) úhrada za přidělené budovy má se určit ve výši 1 až 3 ročního nájemného přidělované budovy. Nájemné může být v každém případě vyjádřeno v naturáliích.

(2) Úhrada za přidělený živý a mrtvý inventář a jiná zařízení bude určena podle směrnic, které vypracují zemské národní výbory a schválí ministerstvo zemědělství.

§ 11

(1) Určená úhrada se splácí: 1. jednorázově, nejpozději do 12 měsíců od převzetí držby přídělů, v penězích nebo v naturáliích, nebo 2. ve splátkách v penězích nebo v naturáliích, a to:

a) 10 % úhrady za půdu a příslušenství jest zaplatiti při převzetí přidělené půdy. Na návrh místní rolnické komise, který jest podati již v přidělovém plánu (§ 9), může Národní pozemkový fond povolit odklad první splátky nejvýše na tři roky;

b) V případech zvláštního zřetele hodných a sociálně odůvodněných může Národní pozemkový fond na návrh rolnických komisí prominouti přidělci úhradu a příslušný zemědělský majetek přidělití bezplatně především osobám, majícím přednostní právo na příděl (§ 7, odst. 6).

(2) V případech zvláštního zřetele hodných a sociálně odůvodněných může Národní pozemkový fond na návrh rolnických komisí prominouti přidělci úhradu a příslušný zemědělský majetek přidělití bezplatně především osobám, majícím přednostní právo na příděl (§ 7, odst. 6).

§ 12

Úhradu splácejí přidělci Národnímu pozemkovému fondu podle plánu jím vydaného. Této bude použito k hrazení dluhů a závazků, vážnoucích na konfiskovaných majetcích, pokud tyto dluhy a závazky budou uznány a převzaty, dále k hrazení válečných škod a škod, způsobených na majetku osob perzekvovaných po čas okupace z důvodů národních, politických a rasových, ke zvelebení zemědělské produkce a pro vnitřní osídlení. Případné přebytky Národního pozemkového fondu připadají státní pokladně.

§ 13

(1) V úhradě, určené podle § 10, zahrnuty jsou všechny výdaje a poplatky, spojené s konfiskací (§ 1), přidělením (§ 7) a knihovním převedením zkonfiskovaného majetku.

(2) Zápis přídělů do pozemkových knih obstará Národní pozemkový fond na vlastní útraty.

(3) Převody majetku podle tohoto dekretu jsou osvobozeny od poplatků a dávek.

§ 14

Tento dekret nabývá účinnosti v zemích České a Moravskoslezské dnem vyhlášení; provedou jej ministři zemědělství, financí, spravedlnosti, vnitra a výživy.

Dr. Beneš v. r.

Fierlinger v. r.

Nosek v. r.

Dr. Šrobár v. r.

Dr. Stránský v. r.

Řuriš v. r.

Majer v. r.

**Ústavní dekret presidenta republiky č. 33/1945 Sb.
ze dne 2. srpna 1945 o úpravě československého
státního občanství osob národnosti německé a maďarské**

Ve znění novely č. 116/1949 Sb.

K návrhu vlády a po dohodě se Slovenskou národní radou ustanovuji:

§ 1

(1) Českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého státního občanství.

(2) Ostatní českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské pozbývají československého státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti.

(3) Tento dekret se nevztahuje na Němce a Maďary, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu prezidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) přihlásili v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky.

(4) Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v této době přihlásili za Němce nebo Maďary, jsou donuceni nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými, neposuzují se podle tohoto dekretu jako Němci nebo Maďari, schválí-li krajský národní výbor osvědčení o národní spolehlivosti, které vydá příslušný okresní národní výbor (okresní správní komise) po přezkoumání uvedených skutečností.

§ 2

(1) Osobám, spadajícím pod ustanovení § 1, které prokáží, že zůstaly věrně Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, zachovává se československé státní občanství.

(2) Žádost o zjištění, že československé státní občanství zachovává, lze podat do šesti měsíců od počátku účinnosti tohoto dekretu u místně příslušného okresního národního výboru (okresní správní

komise), anebo bydlí-li žadatel v cizině, u zastupitelského úřadu. Rozhoduje o ní krajský národní výbor na návrh okresního národního výboru. Tyto osoby jest až do vyřízení žádosti považovati za československé státní občany, vydal-li jim okresní národní výbor (okresní správní komise) nebo zastupitelský úřad osvědčení o okolnostech, uvedených v předchozím odstavci.

(3) O zachování československého státního občanství příslušníků československých vojenských jednotek, kteří jsou německé nebo maďarské národnosti, rozhodne v nejkratší době z moci úřední ministerstvo vnitra na návrh ministerstva národní obrany. Až do úředního rozhodnutí jest je považovati za československé státní občany.

§ 3

Osoby, které pozbyly československého státního občanství podle § 1, mohou do šesti měsíců ode dne, který bude určen vyhláškou ministra vnitra, otištěnou ve Sbírce zákonů a nařízení, žádati u místně příslušného okresního národního výboru (okresní správní komise) nebo zastupitelského úřadu o jeho vrácení. O takovéto žádosti rozhodne podle volné úvahy krajský národní výbor na návrh okresního národního výboru; nesmí jí však vyhověti, jestliže žadatel porušil povinnosti československého státního občana. Pokud vládním nařízením nebude stanoveno jinak, platí i pro tyto případy všeobecné předpisy o nabytí československého státního občanství.

§ 4

(1) Pro účely tohoto dekretu se posuzují provdané ženy a nezletilé děti samostatně.

(2) Žádosti podle § 3, které podají manželky a nezletilé děti československých státních občanů, jest posuzovati blahovlně. Až do rozhodnutí o nich jest žadatele považovati za československé státní občany.

§ 5

Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu presidenta republiky č. 16/1945 Sb.) ucházeli o udělení německé nebo maďarské státní příslušnosti, aniž k tomu byli donuceni nátlakem, anebo zvláštními okolnostmi, pozbývají československého státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti.

§ 6

Tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provede jej ministr vnitra v dohodě s ministry zahraničních věcí a národní obrany.

Dr. Beneš v. r.

Fierlinger v. r.

Masaryk v. r.

Nosek v. r.

gen. Svoboda v. r.

Dekret presidenta republiky č. 108/1945 Sb. ze dne 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy

Ve znění novel č. 84/1949 Sb., 116/1949 Sb., 18/1950 Sb., 19/1950 Sb., 88/1950 Sb., 182/1950 Sb.

K návrhu vlády a po dohodě se Slovenskou národní radou ustanovují:

Část I. Konfiskace nepřátelského majetku

§ 1

Vymezení konfiskovaného majetku

(1) Konfiskuje se bez náhrady – pokud se tak již nestalo – pro Československou republiku majetek nemovitý i movitý, zejména i majetková práva (jako pohledávky, cenné papíry, vklady, práva nehmotná), který ke dni faktického skončení německé a maďarské okupace byl nebo ještě jest ve vlastnictví:

1. Německé říše, Království maďarského, osob veřejného práva podle německého nebo maďarského práva, německé strany nacistické, politických stran maďarských a jiných útvarů, organizací, podniků, zařízení, osobních sdružení, fondů a účelových jmění těchto režimů nebo s nimi souvisejících, jakož i jiných německých nebo maďarských osob právnických, nebo

2. osob fyzických národnosti německé nebo maďarské, s výjimkou osob, které prokáží, že zůstaly věrné Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, nebo

3. osob fyzických, které vyvíjely činnost proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svěstí hleděly, záměrně podporovaly jakýmkoli způsobem německé nebo maďarské okupanty, nebo které v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu presidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových sou-

dech) nadržovaly germanisaci nebo maďarisaci na území Československé republiky nebo se chovaly nepřátelsky k Československé republice nebo k českému nebo slovenskému národu, jakož i fyzických nebo právnických osob, které strpěly takovou činnost u osob spravujících jejich majetek nebo podnik.

(2) Konfiskaci podléhá rovněž veškerý majetek, který náležel v době po 29. září 1938 subjektům uvedeným v odstavci 1 a byl v době rozhodné podle odstavce 1, věta první, po případě je ještě, ve vlastnictví osob, v jejichž rukou by konfiskaci nepodléhal, leč by podrobení takového majetku konfiskaci neodpovídalo zásadám slušnosti.

(3) O tom, jsou-li splněny podmínky pro konfiskaci podle tohoto dekretu, rozhoduje příslušný okresní národní výbor. Rozhodnutí lze doručiti veřejnou vyhláškou, i když nejsou splněny předpoklady § 33 vládního nařízení ze dne 13. ledna 1928, č. 8 Sb., o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů (správním řízení). Z rozhodnutí okresního národního výboru lze se odvolati k zemskému národnímu výboru (na Slovensku k příslušnému orgánu Slovenské národní rady). Ministr vnitra může způsob rozhodování podle tohoto odstavce blíže upravit směrnici.

§ 2

Výjimky z konfiskace a poskytnutí náhrady

(1) Z konfiskace vyňata jest ta část movitého majetku osob, uvedených v § 1, odst. 1, č. 2 a 3, již jest nevyhnutelně třeba k ukojení životních potřeb nebo k osobnímu vykonávání zaměstnání těchto osob a jejich členů rodiny (jako oděv, peřiny, prádlo, domácí nářadí, potraviny a nástroje). Podrobnosti o rozsahu tohoto majetku stanoví vláda nařízením.

(2) Vláda může nařízením stanovit, že se majetek určitého okruhu osob, spadajících pod ustanovení § 1, vyjímá částečně nebo zcela z konfiskace.

(3) Konfiskaci nepodléhá majetek, jehož v době po 29. září 1938 pod tlakem okupace nebo v důsledku národní, rasové nebo politické persekuce pozbyly osoby, které nespádají pod ustanovení § 1.

(4) Při konfiskaci majetku osoby právnické přísluší poměrná náhrada osobám kapitálově na ní zúčastněným, pokud nespádají pod ustanovení § 1, odst. 1, zejména pokud jim nelze přičítati činnost a chování

dotyčné právnické osoby nebo zanedbání přiměřené opatrnosti při ustanovení její správy nebo při dozoru na ni a pokud nejednají přímo nebo nepřímo v zájmu osob, na něž se vztahuje ustanovení § 1, odst. 1. Podrobnosti upraví vláda nařízením.

(5) Jsou-li osoby, jejichž majetek podléhá konfiskaci, jako spoluvlastníci ve společenství s osobami, které pod ustanovení § 1 nespádají, a činí-li jejich spoluvlastnický podíl více než jednu polovinu, podléhá konfiskaci majetek celý. Osobám nespádajícím pod § 1 přísluší však náhrada ve věci stejného druhu a stejné hodnoty jako jejich podíl, a není-li to možno, v penězích.

Část II. Fondy národní obnovy

§ 3

Zřízení a organizace Fondů národní obnovy

zrušen*)

(1) K obstarávání úkolů souvisejících se zatímní správou konfiskovaného majetku a jeho rozdělením se zřizuje při každém osidlovacím úřadě Fond národní obnovy (v dalším jen Fond). Fond jest samostatná právnická osoba. Zastupuje ho finanční prokuratura, pokud statut Fondu (odstavec 7) nestanoví jinak.

(2) V čele každého Fondu jest předseda, kterého jmenuje vláda na návrh ministra vnitra po slyšení předsedy osidlovacího úřadu. Předseda zastupuje Fond navenek. Je-li zaneprázdněn, zastupuje ho místopředseda Fondu, kterého jmenuje vláda na návrh předsedy Fondu a po slyšení předsedy osidlovacího úřadu.

(3) Fond národní obnovy podléhá osidlovacímu úřadu, při němž je zřízen. Předseda osidlovacího úřadu a jeho náměstek s předsedou a místopředsedou Fondu tvoří radu, která usměřňuje činnost příslušného osidlovacího úřadu a Fondu mu podléhajících. Rada se usnáší nadpoloviční většinou hlasů. Při rovnosti hlasů rozhodne ústřední komise pro vnitřní osídlení.

(4) Agendu Fondu obstarávají zaměstnanci příslušného osidlovacího úřadu, při čemž podléhají předsedovi Fondu.

*) Pozn. editora: původní text zákona viz kurzíva.

(5) Základní peněžní prostředky Fondů tvoří zálohy ze státních prostředků, dále peněžní vklady a likvidní pohledávky konfiskované podle tohoto dekretu a postupně docházející úbrady za přidělený majetek.

(6) Fondy jsou osvobozeny od poplatků a dávek za úřední úkony.

(7) Statut Fondů a jednací řád pro ně vydá vláda nařízením na návrh ústřední komise pro vnitřní osídlení.

§ 4

Stálý poradní sbor a kontrola hospodaření

zrušen

(1) U každého Fondu se zřizuje Stálý poradní sbor. Do Stálého poradního sboru, zřízeného u Fondu při osídlovacím úřadě v Praze, vysílají po jednom zástupci ministerstva vnitra, financí, národní obrany, školství a osvěty, spravedlnosti, průmyslu, zemědělství, vnitřního obchodu, dopravy, ochrany práce a sociální péče, zdravotnictví a výživy, jakož i Hospodářská rada. Členy Stálého poradního sboru, zřízeného u Fondu při osídlovacím úřadě v Bratislavě, jsou zástupci příslušných pověřenectev Slovenské národní rady, jakož i zástupce Hospodářské rady. Působnost Stálých poradních sborů upraví a jejich jednací řád vydá ústřední komise pro vnitřní osídlení.

(2) Hospodaření Fondů podléhá kontrole ministerstva financí a nejvyššího účetního kontrolního úřadu. Opatření Fondu, proti němuž vysloví námitky zástupce ministerstva financí (na Slovensku prostřednictvím pověřence Slovenské národní rady pro finance), nesmí se provést, dokud vzniklý rozpor se neodstraní jednáním mezi dotčenými ministerstvy, a nepodaří-li se to, rozhodnutím vlády.

§ 5

Působnost Fondů

zrušen

(1) Fondům přísluší zejména:

1. zjistiti veškerý majetek konfiskovaný podle tohoto dekretu. Okresní národní výbory jsou povinny provést soupis veškerého majetku, který se v jejich obvodu podle tohoto dekretu konfiskuje, a předložiti tento soupis příslušné oblastní úřadovně osídlovacího úřadu a příslušnému Fondu. Podklady pro soupis opatří místní národní výbory. Každý, kdo má zkonfiskovaný majetek v držbě, ve správě nebo úschově, je po-

vinen přihlásiti jej na vyzvání okresního národního výboru k soupisu, a řádně oň pečovati, pokud Fond nebo veřejný úřad (orgán) jím pověřený neučiní jiné opatření;

2. učiniti – pokud se tak nestalo – v dohodě s příslušnými národními výbory a ministerstvy a jejich prostřednictvím potřebná opatření na zajištění, převzetí, úschovu, udržování a správu tohoto majetku. Směrnice pro tato opatření vydá osídlovací úřad v dohodě s Fondem. Na žádost Fondu poznamená příslušný soud konfiskaci ve veřejných knihách a rejstřících;

3. sepsati a vypořádati závazky náležející ke konfiskovanému majetku, při čemž postupuje podle směrnic, které vydá vláda nařízením; za závazky, které při tomto vypořádání nebudou uspokojeny, stát neodpovídá;

4. provésti odevzdání konfiskovaného majetku podle rámcových plánů (§ 6, odst. 1) a konečných rozhodnutí o přidělu (§ 8, odst. 6);

5. zprostředkovati přidělcům úvěr podle směrnic vydaných ústřední komisí pro vnitřní osídlení.

(2) Fond má právo dozírat na hospodaření národních správců, požadovati jejich odvolání a navrhopati jejich ustanovení u příslušných orgánů.

Část III. Rozdělení zkonfiskovaného majetku

Oddíl 1. Rámcové plány a přidělová nařízení

§ 6

(1) Příslušný orgán veřejné správy vypracuje po dohodě s příslušnými ministerstvy (na Slovensku také s příslušnými pověřenectvy Slovenské národní rady) a Hospodářskou radou a po slyšení příslušných hospodářských svazů (na Slovensku obdobných hospodářských organizací) a Ústřední rady odborů (na Slovensku Ústredia odborových svazov) rámcové plány, kterými zejména stanoví:

a) kolik malých majetkových podstat má býti v jednotlivých místech přiděleno a jak má býti naloženo se zbývajícími,

b) které střední majetkové podstaty mají býti přiděleny a jak má býti naloženo se zbývajícími,

c) jak má býti naloženo s průmyslovým majetkem a s velkými majetkovými podstatami.

(2) Způsobem uvedeným v předchozím odstavci připraví příslušné orgány veřejné správy návrhy zvláštních přidělových nařízení podle druhů konfiskovaného majetku, který bude určen k přidělování, a stanoví v nich znaky, podle nichž budou majetkové podstaty rozlišovány na malé, střední a velké, vlastnosti, jež musí mít přidělci dotčeného druhu majetku, směrnice pro výpočet výše úhrady a způsob jejího splácení přidělci, podmínky, za nichž má dojít k přidělu nebo může být přidělen majetek odňat, a jak se má naložit s majetkovou podstatou. Podle těchto podkladů vydá krajský národní výbor jednotlivá přidělová nařízení. Provedení těchto nařízení přísluší příslušnému orgánu veřejné správy, který je může provádět postupně podle oblastí a druhů přidělovaných podstat.

(3) Na podkladě rámcových plánů (odstavec 1) a přidělových nařízení (odstavec 2) sestaví se plány přidělové a úhradové (§§ 10 až 12). Příslušnému orgánu veřejné správy přísluší přezkoumat, zda přidělové a úhradové plány vyhovují těmto předpokladům, v kterémžto případě je schválí. Přiděly, odporující rámcovým plánům nebo přidělovým nařízením, vyloučí příslušný orgán veřejné správy z přidělových a úhradových plánů. Pokud nejsou schváleny plány příslušným orgánem veřejné správy s tohoto hlediska, nelze přikročit ke konečnému schválení nebo úpravě přidělového a úhradového plánu příslušným orgánem.

(4) Přiděl, který se přičí rámcovému plánu, jednotlivým přidělovým nařízením nebo řádně schváleným, po případě upraveným plánům přidělovým a úhradovým (§ 10, odst. 3, § 11, odst. 3 a § 12, odst. 3), jest neplatný. Příslušný orgán veřejné správy může ve lhůtě 6 měsíců od doručení pravoplatného rozhodnutí o přidělu (§ 8, odst. 6) dát podnět ke zrušení neplatného rozhodnutí o přidělu nadřízeným úřadem, a jde-li o přidělové rozhodnutí ministerstva, ústřední komisí pro vnitřní osídlení.

Oddíl 2. Přidělové řízení

§ 7

Oprávnění uchazeči

(1) Z majetku konfiskovaného podle tohoto dekretu se přidělují (§ 8) jednotlivé majetkové podstaty do vlastnictví oprávněným uchazečům za úhradu.

(2) Majetkové podstaty mohou být přiděleny zemím, okresům, obcím a jiným veřejnoprávním korporacím, zejména zájmovým a kulturním, družstvům a jiným uchazečům, kteří vyhovují přidělovým podmínkám (§ 6, odst. 2).

(3) Při přidělování konfiskovaného majetku budiž přihlíženo především k účastníkům národního odboje a jejich pozůstalým rodinným příslušníkům, k osobám poškozeným válkou, národní, rasovou nebo politickou persekucí, k osobám vracejícím se do pohraničí, které byly nuceny opustit, nebo do vlasti z ciziny a k osobám, které v důsledku územních změn přeložily své bydliště na ostatní území Československé republiky. Předpoklady přednostního postavení nutno náležitě prokázat.

§ 8

Rozhodnutí o přidělu

(1) Podle pravoplatných přidělových plánů (§ 10 až 12) přiděluje malé majetkové podstaty okresní národní výbor, střední majetkové podstaty zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) a průmyslový majetek a velké majetkové podstaty příslušné ministerstvo (na Slovensku v dohodě s příslušným pověřencem Slovenské národní rady).

(2) V rozhodnutí o přidělu budiž uvedeno:

- a) z čeho pozůstává přidělovaná majetková podstata,
- b) jaká jiná práva a oprávnění jsou s přidělem spojena,
- c) jaké závazky přidělce přejímá,
- d) den, kdy bude odevzdán přidělený majetek,
- e) výše úhrady (přejímací ceny) a způsob jejího zaplacení,
- f) případná omezení přidělce nebo jiné podmínky jemu uložené.

(3) Přidělce neodpovídá za závazky, postihující majetek, který mu byl přidělen, pokud je podle rozhodnutí o přidělu nepřevzal.

(4) Žadatel, který se považuje za poškozena rozhodnutím okresního národního výboru o přidělu, přísluší odvolání k zemskému národnímu výboru (na Slovensku k příslušnému orgánu Slovenské národní rady). O odvolání rozhoduje zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) s konečnou platností.

(5) Žadatel, který se považuje za poškozena rozhodnutím zemského

národního výboru (příslušného orgánu Slovenské národní rady) o přidělu, přísluší odvolání k příslušnému ministerstvu.

(6) Orgán, který rozhodl o přidělu, zašle pravoplatné rozhodnutí o přidělu příslušnému orgánu veřejné správy, jenž provede odevzdání přiděleného majetku.

§ 9

Přídělové komise

(1) Místní národní výbor, v jehož obvodu jest konfiskovaný majetek, vyzve na dožádání příslušného orgánu u veřejné správy veřejně způsobem v místě obvyklým a vyhláškou zájemce o přiděl k podávání přihlášek. Přihlášky je podávati u místního národního výboru. Z těchto uchazečů, vyhovujících přídělovým podmínkám (§ 6, odst. 2), jakož i z členů místního národního výboru, kteří uchazeči nejsou, jmenuje místní národní výbor místní přídělovou komisi, a to nejméně o 3 a nejvýše o 10 členech tak, aby většinu netvořili uchazeči o přiděl. Členství v místních přídělových komisích jest čestné. Místní národní výbor může členy komise kdykoli odvolati. Předsedu místní přídělové komise zvolí místní národní výbor ze svých členů. V obcích s více než 10 000 obyvateli jmenuje místní národní výbor za členy místní přídělové komise také zástupce hospodářských svazů (na Slovensku obdobných hospodářských organizací) a Ústřední rady odborů (na Slovensku Ústredia odborových svazov). Byl-li člen odvolán nebo odpadl-li z jiného důvodu, jmenuje se nový člen ze zájmové skupiny, z níž člen, kterého má nahraditi, vyšel. Při postupném provádění přídělového nařízení (§ 6, odst. 2, poslední věta) lze jmenovati pro jednotlivé druhy majetkových podstat různé přídělové komise.

(2) Okresní národní výbor, v jehož obvodu jest konfiskovaný majetek, vyzve na dožádání příslušného orgánu veřejné správy veřejně způsobem v okrese obvyklým zájemce o přiděl k podávání přihlášek. Přihlášky je podávati u okresního národního výboru. Z těchto uchazečů, vyhovujících přídělovým podmínkám (§ 6, odst. 2), a ze zástupců okresního národního výboru, hospodářských svazů (na Slovensku obdobných hospodářských organizací) a Ústřední rady odborů (na Slovensku Ústredia odborových svazov) jmenuje okresní národní výbor okresní přídělovou komisi, a to nejvýše o 10 členech tak, aby většinu netvořili uchazeči o přiděl. O členech okresní přídělové

komise platí obdobně ustanovení o členech místní přídělové komise. Předsedu okresní přídělové komise zvolí okresní národní výbor ze svých členů.

(3) Jmenování členů místní přídělové komise přezkoumá a potvrzuje okresní národní výbor, jmenování členů okresní přídělové komise přezkoumá a potvrzuje zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady).

(4) Složení, organizaci a činnost místních a okresních přídělových komisí podrobněji upraví a jednacím řádem pro ně stanoví příslušný orgán veřejné správy.

§ 10

Přídělové plány pro malé majetkové podstaty

(1) Místní přídělová komise vypracuje pro malé majetkové podstaty, určené k přidělu v obvodu místního národního výboru, přídělový plán s návrhem na úhradu požadovanou za přidělovaný majetek. Plán vyloží k veřejnému nahlédnutí u místního národního výboru po 15 dnech a upozorní zároveň na vyložení vyhláškou jednak vyvěšenou po tuto dobu na jeho úřední desce, jednak uveřejněnou – nejpozději prvního dne vyložení – v tisku, a to s poučením o námitkách. Proti tomuto přídělovému plánu a návrhu na úhradu má každý československý státní příslušník, starší 18 let, právo podati ve lhůtě 15 dnů od posledního dne vyložení plánu námitky u místní přídělové komise. Po uplynutí lhůty k námitkám předloží místní přídělová komise přídělový plán s návrhem na úhradu a došlé námitky se svým vyjádřením k nim okresní přídělové komisi k přezkoumání. Zároveň zašle opis přídělového plánu a návrhu na úhradu příslušnému orgánu veřejné správy (§ 6, odst. 3), berní správě a okresnímu národnímu výboru (odstavec 2).

(2) Okresní přídělová komise přezkoumá předložené jí přídělové plány a návrhy na úhradu se zřetelem na podané námitky. Vyžádá si vyjádření o přiměřenosti úhrad v plánech navržených od berní správy a technických i cenových orgánů příslušného okresního národního výboru a sdělí jim, kdy bude o jednotlivém přídělovém plánu jednati, aby se mohly tohoto jednání zúčastniti.

(3) Přídělový a úhradový plán pro malé majetkové podstaty je podkladem pro přidělování, jakmile byl okresní přídělovou komisí se zřetelem na stanovisko příslušného orgánu veřejné správy (§ 6, odst. 3) schválen, po případě upraven.

§ 11

Přídělové plány pro střední majetkové podstaty

(1) Okresní přídělová komise vypracuje pro střední majetkové podstaty, určené k přidělu v obvodu okresního národního výboru, přídělový plán s návrhem na úhradu požadovanou za přidělovaný majetek. Plán vyloží k veřejnému nahlédnutí u okresního národního výboru po 15 dnů a upozorní zároveň na vyložení jednak vyhláškou vyvěšenou po tuto dobu na jeho úřední desce, jednak uveřejněnou – nejpozději prvního dne vyložení – v tisku, a to s poučením o námitkách. Proti tomuto přídělovému plánu a návrhu na úhradu má každý československý státní příslušník, starší 18 let, právo podati ve lhůtě 15 dnů od posledního dne vyložení plánu námitky u okresní přídělové komise. Po uplynutí lhůty k námitkám předloží okresní přídělová komise přídělový plán s návrhem na úhradu a došlé námitky se svým vyjádřením k nim zemskému národnímu výboru (na Slovensku příslušnému orgánu Slovenské národní rady) k přezkoumání. Zároveň zašle opis přídělového plánu a návrhu na úhradu příslušnému orgánu veřejné správy (§ 6, odst. 3), berní správě a okresnímu národnímu výboru (odstavec 2).

(2) Zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) vyžádá si vyjádření o přiměřenosti úhrad v plánech navržených od berní správy a technických i cenových orgánů příslušného okresního národního výboru a sdělí jim, kdy bude o jednotlivém přídělovém plánu jednati, aby se mohly tohoto jednání zúčastniti. Na to přezkoumá předložené přídělové plány a návrhy na úhradu se zřetelem na podané námitky a vyjádření berních správ a technických orgánů okresních národních výborů, při čemž může tyto plány změnit, vyžadují-li toho důležité zájmy veřejné, zejména národní.

(3) Přídělový a úhradový plán pro střední majetkové podstaty je podkladem pro přidělování, jakmile byl zemským národním výborem (na Slovensku příslušným orgánem Slovenské národní rady) se zřetelem na stanovisko příslušného orgánu veřejné správy (§ 6, odst. 3) schválen, po případě upraven.

§ 12

Přídělové plány pro průmyslový majetek a velké majetkové podstaty

(1) Zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) vypracuje pro průmyslový majetek a velké majetkové podstaty, určené k přidělu v jeho obvodu, přídělový plán s návrhem

na úhradu požadovanou za přidělovaný majetek. Plány jest uveřejniti. Proti tomuto přídělovému plánu a návrhu na úhradu má každý československý státní příslušník, starší 18 let, právo podati námitky u zemského národního výboru (příslušného orgánu Slovenské národní rady) ve lhůtě 15 dnů od uveřejnění plánu. Po uplynutí lhůty k námitkám předloží zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) přídělový plán s návrhem na úhradu a došlé námitky se svým vyjádřením k nim příslušnému ministerstvu k přezkoumání. Zároveň zašle opis přídělového plánu a návrhu na úhradu příslušnému úřadu veřejné správy (§ 6, odst. 3), ministerstvu financí, ministerstvu dopravy (odstavec 2) a nejvyššímu úřadu cenovému.

(2) Ministerstvo (na Slovensku v dohodě s příslušným pověřenectvem Slovenské národní rady) přezkoumá předložený přídělový plán a návrh na úhradu se zřetelem na podané námitky a vyjádření ministerstev financí a dopravy (veřejná technická správa) a nejvyššího úřadu cenového, které si k návrhu na úhradu vyžádá.

(3) Přídělový a úhradový plán pro průmyslový majetek a velké majetkové podstaty je podkladem pro přidělování, jakmile byl ministerstvem (na Slovensku v dohodě s příslušným pověřenectvem Slovenské národní rady) se zřetelem na stanovisko příslušného orgánu veřejné správy (§ 6, odst. 3) schválen, po případě upraven.

§ 13

Nakládání s přiděleným majetkem

Zciziti, pronajmouti, propachtovati nebo zatížit majetek přidělený podle § 8 lze jen po lhůtě stanovené jednotlivými přídělovými nařízeními. V této lhůtě lze tak učiniti jen se svolením příslušného orgánu veřejné správy.

§ 14

Placení přejímací ceny a její použití

(1) Úhradu (přejímací cenu) splácejí přidělci příslušnému orgánu veřejné správy podle rozhodnutí o přidělu. Výkaz nedoplatků úhrady, vydaný příslušným orgánem veřejné správy, jest vykonatelný správní nebo soudní exekucí.

(2) Této úhrady budiž použito k zaplacení závazků, náležejících ke zkonfiskovanému majetku, pokud při vypořádání (§ 5, odst. 1, č. 3) budou uznány a nebudou převzaty přidělci, a zbytek budiž odveden státní pokladně k vázaným účelům.

Část IV. Ustanovení společná a závěrečná

§ 15

Řízení

Pro řízení před příslušnými orgány veřejné správy platí přiměřeně vládní nařízení č. 8/1928 Sb.

§ 16

Přechod nemovitostí a knihovních práv na stát

Přechod nemovitostí a knihovních práv, které nebudou přiděleny jiným osobám, na Československý stát, zapíše knihovní soudy ve veřejných knihách na návrh příslušného orgánu veřejné správy, a pokud jde o majetek uvedený v § 18, na návrh ministerstva zdravotnictví s odvoláním na tento dekret.

§ 17

Poměr k majetku zemědělskému

Tento dekret se nevztahuje na zemědělský majetek, pokud je konfiskován podle dekretu presidenta republiky ze dne 21. června 1945, č. 12 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, a podle obdobných předpisů, platných na Slovensku.

§ 18

Poměr k majetku lázeňskému, léčebným a ošetrovacím stavům

(1) Ustanovení částí II a III se nevztahují: 1. na léčebné a ošetrovací ústavy; 2. na tento lázeňský majetek:

- a) nemovitosti se zřídly přírodních léčivých nebo minerálních vod, léčivých plynů a emanací nebo s ložisky léčivého bahna, slatiny, rašeliny nebo jiných zemin,
- b) nemovitosti, podniky a zařízení, které slouží k využití přírodních léčivých zdrojů nebo minerálních vod nebo jsou pro ně potřebny,
- c) léčebná zařízení lázeňská,
- d) ubytovací podniky lázeňské, které převážně slouží nebo jsou určeny pro léčící se hosty nebo jsou součástí léčebných zařízení lázeňských,
- e) pomocné podniky těch zařízení a podniků, jež jsou uvedeny pod písm. b) až d),

f) veškeré příslušenství podniků a zařízení, uvedených pod písm. b) až e), a všechn majetek sloužící k jejich provozu.

(2) Ministr zdravotnictví (na Slovensku v dohodě s pověřencem Slovenské národní rady) určí, kterého majetku se týká ustanovení odstavce 1.

(3) Jak bude naloženo s majetkem, uvedeným v odstavci 1, stanoví zvláštní předpisy.

§ 19

Ustanovení trestní

zrušen

(1) Kdo vědomě poruší některé ustanovení tohoto dekretu nebo nařízení podle něho vydaných, nebo kdo se dopustí pletich, jež jsou způsobilé rušiti konfiskaci nebo řádné přidělování konfiskovaného majetku, bude potrestán – bez újmy soudního stíhání – okresním národním výborem pro přestupek pokutou do 1 000 000 Kčs nebo vězením do jednoho roku nebo oběma těmito tresty. Pro případ nedobytnosti pokuty buď vyměřen náhradní trest vězení podle míry zavinění do 1 roku.

(2) Přestupky uvedené v odstavci 1 se promlčují ve 3 letech.

§ 20

Spolupůsobení veřejných úřadů a orgánů

Všechny veřejné úřady a orgány jsou povinny na dožádání spolupůsobiti s příslušnými orgány veřejné správy a účinně je podporovati při výkonu jejich úkolů.

§ 21

Tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provedou jej všichni členové vlády.

**Ústavní zákon č. 57/1946 Sb. ze dne 28. března 1946,
kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekrety
presidenta republiky**

Prozatímní Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto ústavním zákoně:

Čl. I

(1) Prozatímní Národní shromáždění schvaluje a prohlašuje za zákon ústavní dekrety a dekrety presidenta republiky, vydané na základě § 2 ústavního dekretu presidenta republiky ze dne 15. října 1940, č. 2 Úř. věst. čsl. (č. 20/1945 Sb.), o prozatímním výkonu moci zákonodárné, a to včetně právě uvedeného ústavního dekretu, pokud se tak již nestalo.

(2) Veškeré dekrety presidenta republiky jest považovati od jich počátku za zákon; ústavní dekrety budtež považovány za zákon ústavní.

(3) Územní a časová platnost předpisů v předcházejících odstavcích uvedených zůstává beze změny.

Čl. II

Tím se provádí a mění čl. 5, odst. 1 a 2 ústavního dekretu presidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku, ve znění zákona ze dne 19. prosince 1945, č. 12 Sb. z roku 1946, jímž se schvalují, doplňují a mění předpisy o obnovení právního pořádku.

Čl. III

(1) Ústavní dekrety a dekrety presidenta republiky, uvedené v článku I, budou uveřejněny do 18 měsíců jako příloha Sbírký zákonů a nařízení republiky Československé, pokud nebyly v této sbírce již otištěny.

(2) Tento ústavní zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provedou jej všichni členové vlády.

Dr. Beneš v. r.

Fierlinger v. r.

Gottwald v. r.

Dr. Stránský v. r.

Široký v. r.

Kopecký v. r.

Laušman v. r.

Đuriš v. r.

Dr. Šrámek v. r.

Ursíny v. r.

Masaryk v. r.

gen. Svoboda v. r.

Dr. Ripka v. r.

Nosek v. r.

Dr. Šrobár v. r.

Dr. Nejedlý v. r.

Dr. Dřina v. r.

Dr. Pietor v. r.

gen. Hasal v. r.

Hála v. r.

Dr. Šoltész v. r.

Dr. Procházka v. r.

Majer v. r.

Dr. Clementis v. r.

gen. Dr. Ferjenčík v. r. r.

Lichner v. r.

IV. Mezistátní smlouvy po II. světové válce

Smlouva o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německo z 11. prosince 1973

(Praha, 11. prosince 1973)

Československá socialistická republika a Spolková republika Německa, poučeny historií, že mír vyžaduje harmonické soužití národů Evropy,

v pevné vůli jednou pro vždy skoncovat s neblahou minulostí ve svých vztazích, především v souvislosti s druhou světovou válkou, která přinesla nezměrné útrapy evropským národům, uznávající, že mnichovská dohoda z 29. září byla Československé republice vnucena nacistickým režimem pod hrozbou síly,

uvědomující si, že v obou zemích vyrostla nová generace která má právo na zajištěnou mírovou budoucnost, vedeny úmyslem vytvořit trvalé základy pro rozvoj dobrých sousedských vztahů, ve snaze upevnit mír a bezpečnost v Evropě,

přesvědčeny, že mírová spolupráce na základě cílů a zásad Charty Organizace spojených národů odpovídá tužbám národů a zájmům míru ve světě, se dohodly takto:

Článek I

Československá socialistická republika a Spolková republika Německa považují mnichovskou dohodu z 29. září vzhledem ke svým vzájemným vztahům podle této smlouvy za nulitní.

Článek II

(1) Tato smlouva se nedotýká právních účinků, které vyplývají vůči fyzickým osobám z práva použitého v době od 30. září 1938 do 9. května 1945. Vyňaty z tohoto jsou účinky opatření, které obě smluvní strany považují pro jejich neslučitelnost ze základními zásadami spravedlnosti za nulitní.

(2) Tato smlouva ponechává nedotčenou státní příslušnost žijících a zemřelých osob, která vyplývá z právního řádu každé z obou smluvních stran.

(3) Tato smlouva netvoří svými prohlášeními o mnichovské dohodě právní základnu pro materiální nároky Československé socialistické republiky a jejich fyzických a právnických osob.

Článek III

(1) Československá socialistická republika a Spolková republika Německa se řídí ve svých vzájemných vztazích i v otázkách bezpečnosti v Evropě a ve světě cíli a zásadami zakotvenými v Chartě Organizace spojených národů.

(2) V souladu s tím budou podle článku 1 a 2 Charty Organizace spojených národů řešit všechny své spory výlučně mírovými prostředky a vystříhají se hrozby silou nebo použití síly v otázkách, které se týkají evropské a světové bezpečnosti, jakož i ve svých vzájemných vztazích.

Článek IV

(1) Československá socialistická republika a Spolková republika Německa v souladu s výše uvedenými cíli a zásadami potvrzují neporušitelnost svých společných hranic nyní i v budoucnu a vzájemně se zavazují neomezeně respektovat svou územní celistvost.

(2) Prohlašují, že nemají vůči sobě žádné územní nároky a nebudou takové nároky vznášet ani v budoucnosti.

Článek V

(1) Československá socialistická republika a Spolková republika Německa podniknou další kroky k širokému rozvoji svých vzájemných vztahů.

(1) Jsou zajedno v tom, že rozšíření jejich sousedské spolupráce v oblasti hospodářství, vědy, vědeckotechnických styků, kultury, ochrany prostředí, sportu, dopravy a jiných styků je v zájmu obou stran.

Článek VI

Tato smlouva podléhá ratifikaci a vstoupí v platnost dnem výměny ratifikačních listin, která má být provedena v Bonnu.

Na důkaz toho zmocněnci smluvních stran tuto Smlouvu podepsali.

Dáno v Praze dne 11. prosince 1973 ve dvou vyhotoveních, každé v jazyce českém a německém, přičemž obě znění mají stejnou platnost.

Za
Československou
socialistickou republiku
L. Štrougal
B. Chňoupek

Za
Spolkovou republiku
Německa
W. Brandt
W. Scheel

Pramen: Dokumenty k československé zahraniční politice 1973, 12, s. 484–485.

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Rakouskou republikou o vypořádání určitých finančních a majetkoprávních otázek

(Videň, 19. prosince 1974)

Československá socialistická republika a Rakouská republika, vedeny přáním vypořádat určité finanční a majetkoprávní otázky, dohodly se takto:

Článek 1

Československá socialistická republika vypořádá globálně a konečně nároky Rakouské republiky, jakož i nároky rakouských fyzických a právnických osob proti Československé socialistické republice, jakož i proti československým fyzickým a právnickým osobám, kteréžto nároky vznikly až do dne podpisu této smlouvy v důsledku podrobení rakouských majetků, práv a zájmů československým konfiskačním, znárodnovacím nebo podobným zákonným opatřením.

Článek 2

1) Rakouskými osobami ve smyslu této smlouvy jsou fyzické osoby, které měly rakouské státní občanství ke dni 27. dubna 1945 podle ustanovení § 1 zákona o převodu státního občanství StGBL. č. 59/45 ve znění BGBl. č. 276/49 a měly je také ke dni podpisu této smlouvy, jakož i právnické osoby, které měly k těmto rozhodným dnům své sídlo na území Rakouské republiky.

2) Ustanovení odstavce 1) platí obdobně pro právní nástupce shora uvedených osob, jestliže tito právní zástupci měli ke dni podpisu této smlouvy buď jako fyzické osoby rakouské státní občanství nebo jako právnické osoby své sídlo na území Rakouské republiky.

Článek 3

Globální vypořádání podle článku 1 smlouvy se stanoví takto:

1) Československá socialistická republika se ke dni vstupu v platnost smlouvy zříká majetkoprávních nároků vůči Rakouské republice. Československá socialistická republika přenechává Rakouské republice dále k těmto dni svým jménem, jakož i jménem československých fyzických a právnických osob všechny majetky, práva a zájmy zmíst-

něné v Rakouské republice, které jsou nárokovány podle československého právního názoru na podkladě československých konfiskačních, znárodnovacích nebo podobných opatření. Úprava nároků těchto československých fyzických a právnických osob je věcí Československé socialistické republiky.

2) Československá socialistická republika zaplatí Rakouské republice částku jedné miliardy rakouských šilinků.

Článek 4

1) Československá socialistická republika zaplatí částku uvedenou v článku 3 odst. 2) této smlouvy ročními, po sobě následujícími splátkami odštěpováním 4 1/2% šilinkové protihodnoty do Rakouské republiky jí vyváženého zboží, přičemž pro výpočet je třeba vždy použít výtěžků vývozu předcházejícího roku.

2) Československá socialistická republika zajistí, že ode dne podpisu této smlouvy až do jejího vstupu v platnost bude v průběhu prvních tří měsíců každého roku následujícího po podpisu smlouvy poukázána na zvláštní zúčtovací účet Československé obchodní banky a. s. v Praze, který bude zřízen u Rakouské poštovní spořitelny ve Vídni, částka, vyplývající z odštěpování podle odst. 1). První roční splátka je však splatná během prvních tří měsíců po podpisu smlouvy. Částky zaplacení na tento účet, včetně naběhnuvších úroků, ale po odečtení vzniklých bankovních poplatků, budou dnem vstupu této smlouvy v platnost převedeny k volnému použití Rakouské republiky na její účet u Rakouské poštovní spořitelny. Kdyby smlouva nevstoupila do dvou let po svém podpisu v platnost, budou částky zaplacené na tento účet včetně naběhnuvších úroků, ale po odečtení vzniklých bankovních poplatků, bezprostředně po uplynutí této lhůty dány k volnému použití Československé obchodní bance a. s. v Praze.

3) Československá socialistická republika zajistí, že ode dne vstupu této smlouvy v platnost budou na účet Rakouské republiky u Rakouské Národní banky poukazovány v průběhu prvních tří měsíců každého kalendářního roku platby, vyplývající z odštěpování podle odst. 1) až do dosažení částky uvedené v článku 3 odst. 2) smlouvy, na kteroužto částku budou zúčtovány pouze platby vyplývající z odštěpování.

4) O technickém provádění plateb se dohodnou příslušné banky smluvních stran.

Článek 5

Po poskytnutí globálního vypořádání uvedeného v článku 3 smlouvy budou Československá socialistická republika, jakož i československé fyzické a právnické osoby osvobozeny v rozsahu uvedeném v příloze I této smlouvy od závazků vůči Rakouské republice a rakouským fyzickým i právnickým osobám, kteréžto závazky vznikly opatřeními uvedenými v článku 1 smlouvy.

Článek 6

Rakouská republika nebude již proti Československé socialistické republice zastupovat nebo podporovat žádné nároky rakouských osob, které vznikly proti Československé socialistické republice nebo československým fyzickým i právnickým osobám v souvislosti nebo v důsledku československých opatření uvedených v článku 1 smlouvy.

Článek 7

Československá socialistická republika považuje za konečným způsobem vypořádané nároky, uvedené v článku 3 odst. 1) smlouvy, jakož i veřejnoprávní nároky a nároky československých osob, pokud tyto nároky souvisejí s majetky, právy a zájmy uvedenými v článku 1 smlouvy.

Článek 8

Rozdělení globálního odškodnění uvedeného v článku 3 smlouvy je výlučnou záležitostí Rakouské republiky.

Článek 9

Rakouská republika předá po zaplacení částky uvedené v článku 3 odst. 2) smlouvy Československé socialistické republice cenné papíry a listiny, jež osvědčovaly rakouské nároky podle této smlouvy. Nejsou-li takové cenné papíry a listiny k dispozici, může Rakouská republika místo nich předat jiné doklady, jimiž byly rakouské nároky osvědčovány.

Článek 10

Československá socialistická republika poskytne Rakouské republice podle možnosti všechny potřebné informace k rozdělení globální částky.

Článek 11

Tato smlouva se nevztahuje na nároky rakouských osob, pokud by vznikly v důsledku československých opatření po podpisu této smlouvy.

Článek 12

Touto smlouvou nejsou dotčeny nároky z platných dohod o obchodním a platebním styku mezi Československou socialistickou republikou a Rakouskou republikou.

Článek 13

Smlouva vstoupí v platnost šedesátý den po dni, kdy si smluvní strany výměnou not oznámí, že smlouva byla schválena podle jejich vnitrostátních předpisů.

Na důkaz toho zplnomocněnci obou stran vyměňivše si plné moci smlouvu podepsali a opatřili ji pečeti.

Dáno ve Vídni dne 19. prosince 1974 ve dvou vyhotoveních, každé v jazyce českém a německém, přičemž obě znění mají stejnou platnost.

Za
Československou
socialistickou republiku
Ing. Bohuslav Chňoupek

Za
Rakouskou republiku
Bielka

Příloha I

Touto smlouvou jsou vypořádány všechny rakouské majetky, práva a zájmy, jež byly podrobeny československým opatřením ve smyslu jejího článku 1 až do rozsahu, do něhož hodnota rozhodná pro daňové účely v jednotlivém případě (osoby či majetku) ke dni 8. května 1945 nepřesáhla 1 000 000 – vyjádřeno v československých korunách měnové jednotky 1945.

Příloha II

Při stanovení splátek podle článku 4 smlouvy se shodně vycházelo z toho, že 4 1/2% hodnoty československých vývozů do Rakouské republiky odpovídají v roce 1974 157 milionům rakouských šilinků. Očekává se, že při předpokládání intenzifikaci vzájemných vztahů výměna zboží v příštích letech poroste. Kdyby se však měly proti oče-

kávání vývozy Československé socialistické republiky do Rakouské republiky tak snížit, že by ročně odštěpované částky poklesly pod 157 milionů rakouských šilinků, prohlašuje Československá socialistická republika svou připravenost nově jednat o zvýšení procentuelní sazby.

Pramen: Dokumenty k československé zahraniční politice, 21, Praha 1974, č. 12.

Smlouva mezi Českou a Slovenskou federativní republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci

(Praha, 27. února 1992)

Česká a Slovenská Federativní Republika a Spolková republika Německo

rozhodnuty navázat na staleté plodné tradice společných dějin a na výsledky dosavadní spolupráce, jakož i postavit své vzájemné vztahy v duchu dobrého sousedství a přátelské spolupráce na základ zaměřený na budoucnost,

vědomy si četných obětí, které si vyžádalo panování násilí, válka a vyhnání, a těžkého utrpení, které bylo způsobeno mnoha nevinným lidem,

v pevné vůli skoncovat jednou provždy s použitím síly, bezprávím a odplatou bezpráví novou nespravedlností a společným úsilím překonat následky strastiplných kapitol společných dějin v tomto století,

přesvědčeny, že naplnění touhy jejich národů po porozumění a usmíření významně přispívá k upevnění míru v Evropě, hluboce přesvědčeny o nutnosti definitivně překonat rozdělení Evropy a vytvořit spravedlivé a trvalé evropské mírové uspořádání, včetně kooperativních struktur bezpečnosti,

Vědomy si společné odpovědnosti, jakožto sousedé ve středu Evropy, za vybudování nové Evropy, spojené společným dědictvím a společnými hodnotami,

uznávající skutečnost, že československý stát od roku 1918 nikdy nepřestal existovat,

potvrzující Smlouvu ze dne 11. prosince 1973 o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německa také ohledně nulity mnichovské dohody z 29. září 1938,

majíce na paměti významný přínos, který znamenají demokratické přeměny v České a Slovenské Federativní Republice a završení sjednocení Německa pro sjednocenou demokratickou Evropu,

oceňující Smlouvu ze dne 12. září 1990 o konečném uspořádání ve vztahu k Německu,

vědomy si významu, který má členství Spolkové republiky Německo v Evropském společenství a zintenzivnění spolupráce mezi Evropskými společenstvími a Českou a Slovenskou Federativní republikou pro jejich budoucí vztahy, a oceňující členství obou států v Radě Evropy,

majíce na paměti tvůrčí přínos svých národů ke společnému kulturnímu dědictví Evropy a hluboké vzájemné obohacování svých kultur, jakož i význam kulturní výměny pro vzájemné porozumění,

přesvědčeny, že mladé generaci připadne zvláštní úloha v novém utváření vztahů a spolupráci mezi jejich národy, se dohodly takto:

Článek 1

(1) Smluvní strany budou utvářet své vztahy v duchu dobrého sousedství a přátelství. Budou usilovat o rozsáhlou mírovou a partnerskou spolupráci ve všech oblastech. Budou dále rozšiřovat a prohlubovat dialog v ovzduší vzájemné důvěry.

(2) Budou usilovat o vytvoření takové Evropy, v níž budou respektována lidská práva a základní svobody, jakož i zásady demokracie a právního státu, a v níž hranice ztratí povahu dělící čáry na základě vzájemného porozumění a odstraňování hospodářských a sociálních rozdílů.

Článek 2

Smluvní strany se při utváření svých vztahů a v otázkách míru, bezpečnosti a spolupráce v Evropě a ve světě budou řídit zejména těmito zásadami:

Nejvyšším cílem jejich politiky je zachovat a upevňovat mír, jakož i účinně zabránit ozbrojeným konfliktům a všem druhům válek.

Těžiště jejich politiky je člověk, jeho důstojnost a práva, starost o přežití lidstva a zachování životního prostředí.

Jednají v souladu s mezinárodním právem, zejména s Chartou Organizace spojených národů, a své mezinárodně právní závazky plní svědomitě a v dobré víře. Řídí se helsinským Závěrečným aktem ze dne 1. srpna 1975 a později přijatými dokumenty Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, zejména Pařížskou chartou pro novou Evropu ze dne 21. listopadu 1990.

Vzájemně respektují svou svrchovanou rovnost, územní celistvost, neporušitelnost svých hranic, svou politickou nezávislost, jakož i zásadu

nevměšování do vnitřních záležitostí a zásadu hrozby silou nebo použití síly.

Potvrzují právo všech národů určovat svůj osud svobodně a bez vnějšího vměšování a uspořádat svůj politický, hospodářský, sociální a kulturní rozvoj podle vlastního přání.

Článek 3

(1) Smluvní strany potvrzují mezi nimi existující státní hranice. Potvrzují, že nemají vůči sobě žádné územní nároky a nebudou takové nároky vznášet ani v budoucnu.

(2) Zavazují se neomezeně respektovat svrchovanost a územní celistvost druhé smluvní strany.

(3) Uzavřou smlouvu o zjištění průběhu, upřesnění, vyměření, vyznačení a udržování společných státních hranic na základě společné kartografické dokumentace, jakož i zřízení stálé smíšené hraniční komise.

Článek 4

(1) Smluvní strany potvrzují, že se zdrží hrozby silou nebo použití síly namířené proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti druhé Smluvní strany nebo jakýmkoliv jiným způsobem neslučitelné s cíli a zásadami Charty Organizace spojených národů nebo helsinským Závěrečným aktem.

(2) Všechny své spory budou řešit výlučně mírovými prostředky a nikdy nepoužijí zbraně s výjimkou individuální nebo kolektivní sebeobranu. Nikdy a za žádných okolností nepoužijí proti sobě ozbrojené síly jako první.

Článek 5

(1) Smluvní strany budou podporovat proces bezpečnosti a spolupráce v Evropě na základě helsinského Závěrečného aktu a následujících dokumentů Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, zejména Pařížské charty pro novou Evropu, a budou jej za spolupůsobení všech členských států dále posilovat a rozvíjet, zvláště využíváním a vhodným rozšiřováním nově vytvořených institucí.

(2) Cíle těchto stran je upevňování míru, stability a bezpečnosti a sjednocování Evropy v jednotný prostor lidských práv, demokracie a právního státu.

Článek 6

Smluvní strany budou všestranně napomáhat upevňování bezpečnosti a vytváření celoevropských kooperativních bezpečnostních struktur. Za tímto účelem budou podporovat zřizování a činnost stálých institucí a orgánů. Budou zejména spolupracovat při využívání nových možností pro společné úsilí v oblasti bezpečnosti.

Článek 7

V případě, že vznikne situace, která podle mínění jedné ze Smluvních stran představuje ohrožení nebo porušení míru nebo může vyvolat nebezpečné mezinárodní komplikace, budou obě Smluvní strany spolupracovat v rámci KBSE, jakož i OSN. Naváží spolu neprodleně spojení a budou usilovat o koordinaci svých pozic a docílení shody o opatřeních vhodných ke zlepšení nebo zvládnutí situace.

Článek 8

Smluvní strany se budou zasazovat o to, aby byly cestou závažných a účinně kontrolovatelných dohod sníženy stavy ozbrojených sil a výzbroje na co možná nejnižší úroveň dostatečnou pro obranu, avšak neumožňující útok. Budou se také společně zasazovat o mnohostranné a dvoustranné rozšiřování opatření k posílení důvěry a stability, jakož i jiných politických opatření kontroly zbrojení, která upevňují stabilitu a důvěru a povedou k větší otevřenosti.

Článek 9

Smluvní strany se shodují v tom, že proces hospodářských přeměn zahájený v České a Slovenské Federativní Republice má být podporován mezinárodní spoluprací. Spolková republika Německo je připravena působit jak bilaterálně, tak i multilaterálně ve prospěch podpory hospodářského rozvoje v České a Slovenské Federativní Republice v rámci plně rozvinutého sociálního tržního hospodářství. Tím mají být také vytvořeny podmínky pro podstatné snížení rozdílů v hospodářském a sociálním rozvoji v Evropě.

Článek 10

(1) Uzavřením dohody o přidružení mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Evropskými společenstvími, jeho členskými státy a Českou a Slovenskou Federativní Republikou základ pro poli-

tické a hospodářské zapojení České a Slovenské Federativní Republiky základ pro politické a hospodářské zapojení České a Slovenské Federativní Republiky do Evropských společenství.

(2) Spolková republika Německo bude podporovat úsilí České a Slovenské Federativní Republiky o vytvoření podmínek pro její plně začlenění do Evropských společenství.

Článek 11

(1) Smluvní strany budou pořádat pravidelné konzultace na různých úrovních s cílem zabezpečení dalšího rozvoje a prohloubení svých dvoustranných vztahů a koordinace stanovisek k mezinárodním otázkám.

(2) Konzultace na úrovni předsedů vlád se budou konat tak často, jak bude zapotřebí, nejméně jednou ročně.

(3) Ministři zahraničních věcí budou sledovat celkové provádění této Smlouvy. Alespoň jednou ročně se sejdou ke konzultacím. Vedoucí pracovníci obou ministerstev zahraničních věcí zodpovídající za politické, hospodářské a kulturní záležitosti se budou pravidelně scházet ke konzultacím alespoň jednou ročně.

(4) Ostatní ministři, včetně ministrů obrany, budou pravidelně uskutečňovat konzultace. Totéž platí o vedoucích pracovnících jejich ministerstev.

(5) Již existující společné komise budou podle možnosti svou činnost zintenzivňovat. Nové smíšené komise budou vytvořeny podle potřeby na základě vzájemné dohody.

Článek 12

Smluvní strany budou podporovat styky a výměnu zkušeností mezi parlamenty za účelem rozvoje dvoustranných vztahů a posílení spolupráce v Evropě.

Článek 13

(1) Smluvní strany budou podporovat a usnadňovat spolupráci mezi Českou republikou a Slovenskou republikou na straně jedné a zeměmi Spolkové republiky Německo na straně druhé, jakož i dvoustrannou a mnohostrannou spolupráci mezi regiony a jinými územními útvary, zejména v pohraničí.

(2) Za tím účelem bude vytvořena Smíšená komise, jíž se zúčastní ze-

jména představitelé regionálních a komunálních zastupitelstev v blízkosti hranic, jakož i nestátních organizací.

(3) Podrobnosti této spolupráce, zejména složení a vytyčení úkolů Smíšené komise, budou upraveny zvláštní dohodou, vycházející z mezinárodních zkušeností, zejména z praxe Rady Evropy.

(4) Smluvní strany budou napomáhat partnerské spolupráci a přímým stykům mezi městy a obcemi.

Článek 14

Smluvní strany budou prohlubovat svou spolupráci v rámci mezinárodních organizací, zejména evropských. Budou si navzájem pomáhat při rozvíjení spolupráce s mezinárodními, zejména evropskými organizacemi a institucemi, jichž je jedna ze Smluvních stran členem, projeví-li o to zájem druhá Smluvní strana.

Článek 15

(1) Smluvní strany budou nadále ve všech oblastech rozvíjet vzájemnou hospodářskou a finanční spolupráci. V rámci svého zákonodárství a svých závazků na základě mezinárodních smluv, včetně závazků Spolkové republiky Německo vyplývajících z jejího členství v Evropském společenství, budou fyzickým a právnickým osobám vytvářet nejpříznivější rámcové podmínky, zejména ve finanční, právní a organizační oblasti pro podnikatelskou a hospodářskou činnost.

(2) Smluvní strany, s přihlédnutím ke svým oboustranným zájmům a ke spolupráci s dalšími státy, potvrzují svou ochotu spolupracovat v rámci multilaterálních finančních institucí, zejména Mezinárodního měnového fondu, Světové banky a Evropské banky pro obnovu a rozvoj.

(3) Smluvní strany budou napomáhat zejména rozvoji spolupráce k podpoře a vzájemné ochraně investic, jakož i průmyslové kooperace podniků při plném využití všech použitelných prostředků. Zvláštní pozornost budou věnovat spolupráci mezi menšími a středními firmami a podniky.

(4) Budou kromě toho podporovat a podstatně rozšiřovat spolupráci při přípravě k povolání a dalšímu vzdělávání odborníků a vedoucích hospodářských pracovníků.

Článek 16

(1) Smluvní strany budou na základě uzavřených ujednání rozšiřovat spolupráci při využívání moderní vědy a techniky pro blaho lidí a pro zajištění míru.

(2) Budou podporovat iniciativy vědců a výzkumných zařízení zaměřených k těmto cílům.

(3) Budou usnadňovat přístup do archivů, knihoven, výzkumných ústavů a podobných zařízení.

Článek 17

(1) Smluvní strany se shodují v tom, že preventivní obrana před nebezpečími, jež hrozí životnímu prostředí, a trvalé zachování přírodních základů života jsou nezbytnými předpoklady pro zdárný ekonomický a společenský rozvoj. Potvrzují svou odhodlanost pokračovat ve spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí na základě existujících ujednání a také ji dále smluvně rozšiřovat.

(2) Zvláštní pozornost budou věnovat ochraně životního prostředí v pohraničních oblastech, jakož i ochraně životního prostředí přesahujícího hranice.

(3) Dále se budou zasazovat o rozvíjení koordinovaných strategií mezinárodní a regionální ochrany životních prostředí, která si klade za cíl trvalý a pro životní prostředí přijatelný rozvoj v celé Evropě.

(4) Budou si vzájemně poskytovat pomoc při katastrofách a těžkých nehodách.

Článek 18

(1) Smluvní strany budou usilovat o rozšíření vzájemného dopravního spojení v letecké, železniční, námořní, říční a silniční, jakož i potrubní dopravě, s využitím nejmodernějších technologií.

(2) V souladu se zásadami dobrého sousedství budou usilovat na společných hranicích o zřízení a výstavbu co největšího počtu hraničních přechodů pro železniční dopravu a pro pěší. Přitom budou mít také na zřeteli hlediska ochrany životního prostředí a místního plánování dopravy.

(3) Budou usilovat o zdokonalení a zrychlení celního a pasového odbavování, jakož i o další rozvíjení spolupráce celních a pasových orgánů.

(4) Přijmou vhodná opatření za účelem podpory a usnadňování cestovního ruchu a turistiky.

(5) Budou usilovat také o rozšíření, zlepšení a harmonizaci komunikačních spojení mezi oběma zeměmi s přihlédnutím k mezinárodnímu, zejména evropskému rozvoji v oblasti norem a technologií. To platí zejména pro telefonní a dálkopisní spojení, jakož i spojení pro elektronický přenos dat.

Článek 19

Smluvní strany se shodují v tom, že ve sjednocující se Evropě je koordinace politiky územního plánování, zejména mezi bezprostředně sousedícími státy, nutná. Budou proto spolupracovat na všech úrovních při přípravě územních prognóz a územních plánů, zejména v otázkách, které svou povahou přesahují hranice států.

Článek 20

(1) Smluvní strany plní minimálně politické závazky zakotvené v dokumentech KBSE, zejména v dokumentu Kodaňské schůzky o lidské dimenzi KBSE ze dne 29. června 1990, jako závazky právního charakteru.

(2) Proto příslušníci německé menšiny v České a Slovenské Federativní Republice, to znamená osoby mající československé státní občanství, které mají německý původ nebo se hlásí k německému jazyku, kultuře nebo tradici, mají zejména právo – jednotlivě nebo ve společenství s jinými členy své skupiny – na svobodu projevu, zachování a rozvíjení své etnické, kulturní, jazykové a náboženské svébytnosti, bez jakýchkoliv pokusů o asimilaci proti jejich vůli. Mají právo vykonávat svá lidská práva a základní svobody plně a účinně bez jakékoliv diskriminace a v plné rovnosti před zákonem.

(3) Příslušnost k německé menšině v České a Slovenské Federativní Republice je záležitostí osobního rozhodnutí každého člověka, které s sebou pro něj nesmí přinést žádné znevýhodnění.

(4) Každý příslušník německé menšiny v České a Slovenské Federativní Republice je v souladu s výše uvedenými ustanoveními povinen chovat se jako každý státní občan tak, že se řídí povinnostmi, které vyplývají ze zákonů tohoto státu.

(5) Česká a Slovenská Federativní Republika umožňuje a ulehčuje v rámci svých platných zákonů Spolkové republice Německo podporující opatření ve prospěch německé menšiny nebo jejích organizací.

Článek 21

(1) Osoby českého nebo slovenského původu ve Spolkové republice Německo mají právo – jednotlivě nebo ve společenství s jinými členy své skupiny – zachovávat a svobodně rozvíjet svou etnickou, kulturní, jazykovou a náboženskou svébytnost. Mají právo vykonávat svá lidská práva a základní svobody plně a účinně bez jakékoliv diskriminace a v plné rovnosti před zákonem.

(2) Využívání práv uvedených v odstavci 1 je záležitostí osobního rozhodnutí každého člověka, které s sebou pro něj nesmí přinést žádné znevýhodnění.

(3) Spolková republika Německo umožňuje a ulehčuje v rámci svých platných zákonů České a Slovenské Federativní Republice podporující opatření ve prospěch osob uvedených v odstavci 1 nebo jejich organizací.

Článek 22

(1) Smluvní strany budou, zejména na základě mezi nimi existujících dohod a programů, zintenzivňovat a rozšiřovat kulturní výměnu ve všech oblastech a na všech úrovních a tím současně přispívat k evropské kulturní identitě.

(2) Existující Smíšená komise se bude v budoucnu scházet alespoň jednou ročně, aby přezkoumala stav kulturní výměny ve všech oblastech a dohodla se na dalších plánech.

(3) Smluvní strany budou podporovat spolupráci mezi kulturními institucemi a organizacemi a uměleckými svazy, jakož i přímé styky mezi umělci obou zemí.

Článek 23

Smluvní strany budou plně využívat dohodu o vzájemném zřizování a činnosti kulturních a informačních středisek pro všestrannou činnost těchto institucí.

Článek 24

(1) Smluvní strany budou spolupracovat při udržování evropského kulturního dědictví a při péči o něj. Zvláštní pozornost budou věnovat péči o památky.

(2) V duchu porozumění a usmíření budou uskutečňovat společné iniciativy v této oblasti.

(3) Budou pečovat zejména o místa a kulturní památky nacházející se na jejich území, připomínající dějinné události, kulturní a vědecká díla a tradice druhé strany a umožní k nim svobodný a nerušený přístup. Uvedená místa a kulturní památky jsou zákonem chráněny.

Článek 25

(1) Smluvní strany potvrzují svou ochotu umožňovat všem osobám, které o to projeví zájem, široký přístup k jazykům a kultuře druhé země a budou podporovat příslušné státní a soukromé instituce a iniciativy.

(2) Vynaložit veškeré úsilí, aby rozšířily výuku jazyka druhé země na školách a jiných vzdělávacích institucích. Budou také podporovat podněty k zakládání škol, v nichž bude výuka prováděna v obou jazycích. Budou usilovat o to, aby na svých vysokých školách rozšiřovaly možnosti studia kultury, literatury a jazyků druhé země, to jest bohemistiky a slovakistiky, respektive germanistiky.

(3) Budou spolupracovat při vysílání vysokoškolských lektorů, přípravě a dalším vzdělávání učitelů, jakož i při přípravě a poskytování učebních materiálů, včetně využívání televizní, rozhlasové, audiovizuální a počítačové techniky.

Článek 26

(1) Smluvní strany budou prohlubovat spolupráci v oblasti školství. Budou rozšiřovat vysílání učitelů, jakož i výměnu žáků a učitelů, a podporovat navazování partnerských vztahů mezi školami.

(2) Budou usilovat o značné rozšiřování vědecké spolupráce na všech úrovních a mezi příslušnými institucemi obou stran. Budou napomáhat bezprostřední spolupráci mezi vysokými školami a vědeckými výzkumnými zařízeními a nadále ji rozšiřovat, a to jak formou výměny studentů a vědeckých a pedagogických pracovníků, tak formou společných akcí.

(3) Smluvní strany přikládají velký význam spolupráci při odborném vzdělávání a budou ji proto podstatně rozšiřovat a prohlubovat.

Článek 27

Smluvní strany budou podporovat všechny aktivity přispívající ke společnému pochopení československo-německých dějin, především tohoto století. K tomu patří také práce společné komise historiků a nezávislých československo-německých konferencí o školních učebnicích.

Článek 28

(1) Smluvní strany budou podporovat všestranné styky mezi svými občany, zejména jejich osobní setkání, která považují za nezbytný předpoklad pro vzájemné poznávání a prohloubení porozumění mezi jejich národy.

(2) Budou podporovat úzkou spolupráci mezi politickými stranami, odbory, církvemi, náboženskými společenstvími, nadacemi, sportovními organizacemi, sociálními institucemi, organizacemi žen, organizacemi pro ochranu životního prostředí a jinými společenskými organizacemi a svazy.

Článek 29

Smluvní strany jsou přesvědčeny o tom, že na vzájemném porozumění a aktivní účasti mladé generace do značné míry závisí budoucí uspořádání vzájemných vztahů. Z toho důvodu se budou zasazovat za všestranné a úzké kontakty české a slovenské mládeže s německou mládeží. Proto budou podporovat a napomáhat setkáním, výměně a spolupráci mládeže.

Článek 30

(1) Smluvní strany prohlašují, že československé a německé hroby nacházející se na jejich území budou stejným způsobem uctívány a chráněny; péče o ně bude umožněna.

(2) Hroby československých, respektive německých obětí válek a pánování násilí, nacházející se na jejich území, požívají právní ochrany a jsou zachovávány; jejich registrace a péče o ně bude umožněna.

(3) Smluvní strany budou podporovat spolupráci mezi organizacemi příslušnými pro péči o tyto hroby.

Článek 31

(1) Smluvní strany budou v souladu se svými právními předpisy a s přihlédnutím k příslušným mnohostranným smlouvám dále rozvíjet spolupráci při poskytování právní pomoci ve věcech občanských a trestních, jakož i správních. Ve prospěch svých občanů ji budou zjednodušovat a zintenzivňovat.

(2) Budou spolupracovat v boji proti kriminalitě, zejména organizované zločinnosti, mezinárodnímu terorismu, nepovolenému vstupu či průjezdu osob a nedovolenému obchodu s narkotiky a uměleckými díly.

Článek 32

(1) Smluvní strany budou rozšiřovat a prohlubovat spolupráci v oblasti sociálního zabezpečení, pracovní a sociální politiky.

(2) Budou usilovat o co nejrozsáhlejší spolupráci v oblasti zdravotnictví. Zvláštní pozornost budou věnovat obraně proti nakažlivým chorobám a jiným nemocem.

Článek 33

Tato Smlouva není namířena proti nikomu. Nedotýká se práv a závazků vyplývajících z platných dvoustranných a mnohostranných smluv uzavřených Smluvními stranami s jinými státy.

Článek 34

Při odlišnostech v názoru na výklad a provádění této Smlouvy budou Smluvní strany, bez újmy na ustanovení článku 11, uplatňovat postup popsany ve Zprávě o schůzce expertů KBSE v La Valletě o mírovém řešení sporů ze dne 8. února 1991.

Článek 35

(1) Tato smlouva podléhá ratifikaci, ratifikační listiny budou vyměněny co možná nejdříve.

(2) Tato Smlouva vstoupí v platnost dnem výměny ratifikačních listin.

(3) Tato Smlouva platí po dobu deseti let. Poté se její platnost bude prodlužovat vždy o dalších pět let, pokud jedna ze Smluvních stran Smlouvu písemně nevypoví jeden rok před uplynutím příslušné doby platnosti.

Na důkaz toho zmocněnci obou smluvních stran tuto smlouvu podepsali a opatřili je pečeti.

Dáno v Praze dne 27. února 1992 ve dvou původních vyhotoveních, každé v jazyce českém a německém, přičemž obě znění mají stejnou platnost.

*Za Českou a Slovenskou
Federativní republiku:*
Václav Havel

*Za Spolkovou republiku
Německo:*
Helmut Kohl

Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji

(Praha, 21. ledna 1997)

Vlády České republiky a Spolkové republiky Německo

majíce na paměti Smlouvu mezi Českou a Slovenskou federativní Republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci ze dne 27. února 1992, kterou si Češi a Němci podali ruku,

oceňující dlouhé dějiny plodného a pokojného soužití Čechů a Němců, během kterého bylo vytvořeno bohaté kulturní dědictví působící až dodnes,

přesvědčeny, že spáchané křivdy nelze odčinit, ale nanejvýš zmírnit, a že přitom nesmí docházet k novým křivdám,

vědomy si, že Spolková republika Německo plně podporuje přijetí České republiky do Evropské unie a do Severoatlantické aliance v přesvědčení, že to je společném zájmu,

přihlašující se k důvěře a otevřenosti ve vzájemných vztazích jako předpokladu pro trvalé do budoucna zaměřené usmíření společně prohlašují:

I.

Obě strany jsou si vědomy svého závazku a odpovědnosti dále rozvíjet česko-německé vztahy v duchu dobrého sousedství a partnerství a přispívat tím k utváření sjednocující se Evropy.

Česká republika a Spolková republika Německo dnes sdílejí společné demokratické hodnoty, respektují lidská práva, základní svobody a normy mezinárodního práva a jsou oddány zásadám právního státu a politice míru. Na tomto základě jsou odhodlány přátelsky a úzce spolupracovat ve všech oblastech důležitých pro vzájemné vztahy. Obě strany jsou si zároveň vědomy, že společná cesta do budoucna vyžaduje jasné slovo o minulosti, přičemž příčina a následek ve sledu událostí nesmějí být opomíjeny.

II.

Německá strana přiznává odpovědnost Německa za jeho roli v historickém vývoji, který vedl k Mnichovské dohodě z roku 1938, k útěku a vyhánění lidí z československého pohraničí, jakož i k rozbití a obsazení Československé republiky.

Lituje utrpení a křivd, které Němci způsobili českému lidu nacionálněsocialistickými zločiny. Německá strana vzdává čest obětem nacionálněsocialistické vlády násilí a těm, kteří této vládě násilí kladli odpor.

Německá strana si je rovněž vědoma, že nacionálněsocialistická politika násilí vůči českému lidu přispěla k vytvoření půdy pro poválečný útěk, vyhánění a nucené vysídlení.

III.

Česká strana lituje, že poválečným vyháněním, jakož i nuceným vysídlením sudetských Němců z tehdejšího Československa, vyvlastňováním a odnímáním občanství bylo způsobeno mnoho utrpení a křivd nevinným lidem, a to i s ohledem na kolektivní charakter prisuzování viny. Zejména lituje excesů, které byly v rozporu s elementárním humanitárními zásadami i s tehdy platnými právními normami a nadto lituje, že bylo na základě zákona č. 115 z 8. května 1946 umožněno nepohlížet na tyto excesy jako na bezprávné a že následkem toho nebyly tyto činy potrestány.

IV.

Obě strany se shodují v tom, že spáchané křivdy náležejí minulosti, a že tudíž zaměří své vztahy do budoucnosti. Právě proto, že si zůstávají vědomy tragických kapitol svých dějin, jsou rozhodnuty nadále dávat při utváření svých vztahů přednost dorozumění a vzájemné shodě, přičemž každá strana zůstává vázána svým právním řádem a respektuje, že druhá strana má jiný právní názor. Obě strany proto prohlašují, že nebudou zatěžovat své vztahy politickými a právními otázkami pocházejícími z minulosti.

V.

Obě strany potvrzují své závazky z článků 20 a 21 Smlouvy o dobrém sousedství a přátelské spolupráci ze dne 27. února 1992, v nichž jsou zakotvena práva příslušníků německé menšiny v České republice a osob českého původu ve Spolkové republice Německo.

Obě strany jsou si vědomy, že tato menšina a tyto osoby hrají důležitou roli ve vzájemných vztazích a konstatují, že jejich podpora je i nadále v oboustranné zájmu.

VI.

Obě strany jsou přesvědčeny, že vstup České republiky do Evropské unie a volný pohyb v tomto prostoru dále usnadní soužití Čechů a Němců.

V této souvislosti vyjadřují zadostiučinění, že na základě Evropské dohody o přidružení mezi Českou republikou a Evropským společenstvím a jejich členskými státy bylo dosaženo značného pokroku v oblasti hospodářské spolupráce včetně možnosti výdělečné a podnikatelské činnosti dle čl. 45 této Dohody.

Obě strany jsou připraveny v rámci svých platných právních předpisů brát při posuzování žádostí o pobyt a přístup na trh práce zvláštní zřetel na humanitární a jiné důvody, zejména na příbuzenské vztahy a rodinné a další vazby.

VII.

Obě strany zřídí česko-německý fond budoucnosti. Německá strana prohlašuje, že je připravena vložit do fondu 140 milionů DEM. Česká strana prohlašuje, že je připravena vložit do fondu 440 milionů Kč. Obě strany uzavřou zvláštní dohodu o společné správě fondu.

Tento společný fond bude sloužit k financování projektů společného zájmu (jako jsou setkávání mládeže, péče o staré lidi, výstavba a provoz léčebných ústavů, péče o stavební památky a hroby a jejich obnova, podpora menšin, partnerské projekty, česko-německá diskusní fóra, společné vědecké a ekologické projekty, jazyková výuka, příhraniční spolupráce).

Německá strana se hlásí ke svému závazku a odpovědnosti vůči všem, kteří se stali obětmi nacionálněsocialistického násilí. Proto mají být projekty, u kterých je to vhodné, ku prospěchu především obětem nacionálněsocialistického násilí.

VIII.

Obě strany se shodují v tom, že historický vývoj vztahů mezi Čechy a Němci zejména v první polovině 20. století vyžaduje společné zkoumání, a proto se zasazují za pokračování dosavadní úspěšné spolupráce česko-německé komise historiků.

Obě strany zároveň považují udržování a péči o kulturní dědictví, které spojuje Čechy a Němce, za důležitý příspěvek k budování mostů do budoucnosti.

Obě strany dohodnou zřízení česko-německého diskusního fóra, které bude podporováno zejména z prostředků česko-německého fondu budoucnosti a na němž se bude pod záštitou obou vlád a za účasti všech kruhů, majících zájem na úzkém a dobrém česko-německém partnerství, pěstovat česko-německý dialog.

V Praze 21. ledna 1997

*Za vládu
České republiky*

*předseda vlády
Václav Klaus*

*ministr zahraničních věcí
Josef Zieleniec*

*Za vládu
Spolkové republiky Německo*

*spolkový kancléř
Dr. Helmuth Kohl*

*Spolkový ministr zahraničí
Dr. Klaus Kinkel*

Pramen: V. KURAL (red.), Krajanské organizace sudetských Němců v SRN. Praha 1998, s. 206–209.

Stanoviska Spojených států amerických, Velké Británie, Ruské federace a Francie k Postupimské dohodě

USA:

Rozhodnutí přijatá v Postupimi vládami Spojených států, Spojeného království a tehdejšího Sovětského svazu v červenci/srpnu 1945 byla striktně založena na mezinárodním právu. Závěry konference byly od té doby mnoho krát potvrzeny v různých multilaterálních a bilaterálních souvislostech.

Konference uznala, že přesun německého etnika, sídlícího na území Československa, je nezbytný. Článek XVIII zprávy z konference požaduje, aby tento přesun proběhl „spořádaně a lidsky“.

Závěry Postupimské konference jsou historickou skutečností a Spojené státy jsou si jisté, že si je žádný stát nepřeje zpochybňovat.

Pro Spojené státy by bylo nevhodné vyjadřovat se k jakýmkoli probíhajícím bilaterálním diskusím mezi Českou republikou a Německem.

Velká Británie:

Závěry Postupimské dohody byly stvrzeny vládami Spojeného království, Spojených států amerických a Svazu sovětských socialistických republik v Postupimi v červenci/srpnu 1945. Pokud se týče Spojeného království, závěry byly striktně založeny na mezinárodním právu. Postupimská konference uznala, že přesun německé populace, která sídlí na území Československa, je nezbytný, a že by měl být proveden spořádaným a humánním způsobem.

Ruská federace:

Ruská federace považuje Postupimské dohody za důležité mezinárodní dokumenty, které zakotvily výsledky druhé světové války, právně stvrdily porážku fašistického režimu a nacistické ideologie v Německu a vytvořily základ poválečného teritoriálního uspořádání a míru v Evropě. Rozhodnutí Postupimi byla důsledně uváděna do života po celá poválečná léta a byla potvrzena v následujících mezinárodněprávních aktech jak vícestanného, tak i dvoustranného charakteru. Pouze díky tomu bylo možné i sjednocení Německa na mírově demokratické bázi formou uzavření Smlouvy o závěrečném uspořá-

dání ve vztahu k Německu. Ne náhodou se v preambuli této Smlouvy přímo poukazuje na to, že se uzavírá na základě respektování práv a odpovědnosti čtyř mocností ve vztahu k Berlínu a Německu jako celku, a rovněž na základě odpovídajících dohod a rozhodnutí čtyř mocností z válečné i poválečné doby.

Realizace Postupimských dohod je reálný historický fakt a její význam nemohou oslabit, ani ji zrušit jakékoliv pokusy o libovolný výklad těchto dohod, lhostejno odkud by vycházely.

Francie:

(odpověď francouzského velvyslance v ČR, p. Benoit d'Aboville)

Pokud jde o „tlustou čáru za minulostí“, nepovažuji za zvlášť vhodné vracet se k Postupimským dohodám, a to ze dvou důvodů:

– Francie se nezúčastnila Postupimské konference. Je proto v jiné situaci, než Spojené státy, Velká Británie a SSSR;

– jedná se o historickou kapitolu, která je uzavřena.

Skutečný problém se týká budoucnosti, která by neměla být zajatcem minulosti. Neboť budoucnost, to je především přijetí do Evropské unie. V tomto bodě je stanovisko Francie dobře známé: úplná a celá podpora české kandidatury.

Pramen: Právní aspekty odsunu sudetských Němců, Praha, Ústav mezinárodních vztahů 1996, s. 103–104.

V. Z nálezů Ústavního soudu ČR

Nález Ústavního soudu České republiky o platnosti dekretu č. 108/1945 Sb. publikovaný pod č. 55/1995 Sb.

Jménem České republiky

Ústavní soud České republiky rozhodl dne 8. března 1995 v plénu ve věci návrhu R. D., zastoupeného advokátem JUDr. K. K., na zrušení dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, jako účastníka řízení, a vedlejších účastníků 1. R. B., zastoupeného advokátem JUDr. L. M., 2. JUDr. J. S., zastoupeného advokátem JUDr. V. B.

takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

Navrhovatel R. D. podal s poukazem na ustanovení § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, spolu s ústavní stížností proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec, ze dne 26. 10. 1993 č. j. 29 Co 647/93–30 také návrh na zahájení řízení podle ustanovení § 64 odst. 1 písm. d) citovaného zákona. Ve svém návrhu uvedl, že Krajský soud v Ústí nad Labem v rozporu s nyní platným ústavním právem, jakož i v rozporu s ústavním právem platným v roce 1945, prohlásil dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, za platnou součást „našeho právního řádu“ a současně prohlásil, že tento dekret je „zákonným aktem, na jehož základě byl majetek konfiskován“. Podle ústavní listiny z roku 1920 náležela moc zákonodárná pouze Národnímu shromáždění a jeho oběma sněmovnám. V době rozpuštění některé sněmovny a nebo od uplynutí jejího volebního období až do opětovného sejítí sněmoven a dále po dobu, po kterou bylo jejich zasedání odročeno nebo skončeno, činil neodkladná opatření, i když by k nim bylo jinak třeba zákona, a vykonával moc vládní a výkonnou 24členný výkonný výbor složený ze 16 členů Poslanecké

sněmovny a osmi členů Senátu. Tento výbor byl příslušný ve všech věcech náležejících do zákonodárné působnosti Národního shromáždění, avšak ani tento výbor nebyl oprávněn měnit ústavní zákony nebo ukládat svými opatřeními nové trvalé finanční povinnosti nebo zcizovat státní majetek. Žádný jiný ústavní orgán než právě vyjmenované Národní shromáždění, popř. jeho 24členný výkonný výbor nebyl nadán zákonodárnou pravomocí. Ať už byl tedy dr. Edvard Beneš čímkoliv, popř. v rozhodné době, kdy dekrety vydával, dokonce i prezidentem (a tím podle právního názoru navrhovatele nebyl a být nemohl, neboť dne 5. 10. 1938 abdikoval a po něm byl řádně zvolen jiný prezident Československé republiky), nemohl ani jako soukromá osoba, ani jako prezident republiky Československé být nadán zákonodárnou pravomocí. Pokud tedy vydával jakékoliv akty, byly to nanejvýše správní akty moci vládní a výkonné, vydávané v rozporu s tehdy platným ústavním právem a od samého počátku akty nulitní. Pokud socialistická právní věda a bezprostředně před ní i právní věda ovlivněná tzv. nacionálně socialistickou revolucí, údajně probíhající v roce 1945, tedy jeho akty označovala za akty revolučního zákonodárství, nutno poznamenat, že neexistuje revoluční zákonodárství, pouze revoluční násilí bez zákona. Tyto akty, takto posuzovány, byly tedy nejvýše akty násilí, nikoliv práva. V rozporu se základními zásadami právního státu bylo zde jedné osobě přiznáno být současně zákonodárcem a zároveň mocí vládní a výkonnou. Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., který byl aplikován v citovaném rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec, je v rozporu i s články 2, 3, 4, 11 a 24 Listiny základních práv a svobod, týkajícími se uplatňování a mezí státní moci, národnostních práv, mezí základních práv a svobod, jakož i práva vlastnit majetek. Ze všech těchto důvodů navrhovatel navrhl, aby Ústavní soud prohlásil dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. za akt od samého počátku nulitní. Pokud by se Ústavní soud navzdory právním zásadám civilizovaných společností Evropy domníval, že se jednalo o právní akt či dokonce zákon, navrhl tuto právní normu zrušit.

Vedlejší účastník R. B. ve svém návrhu na zrušení ustanovení § 2 odst. 5 dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. uvedl, že tato norma je svou povahou a zaměřením antidemokratická a ve své podstatě antihumánní. Aby se stát nemusel zdržovat s případným spoluvlastnictvím v případech, kde by jinak podmínky dekretu dopadaly

jen na části nemovitých věcí, přišla mu legislativa na pomoc s takovou nekulturní konstrukcí. Postižený spoluvlastník byl vyřazen z možnosti se bránit. Tento princip označeného dekretu je v přímém rozporu s článkem 17 odst. 2 Všeobecné deklarace lidských práv navazujícím na článek 55 písm. c) Charty OSN, článkem 1 odst. 1 Dodatkového protokolu z 20. 3. 1952 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, jakož i v rozporu s Deklarací práv dětí, zejména jejími zásadami č. 2 a 8, neboť v době konfiskace byl navrhovatel nezletilý.

Vedlejší účastník JUDr. J. S. ve svém návrhu na zrušení ustanovení § 1 a 2 dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. uvedl, že dr. Beneš nebyl v roce 1945 oprávněn prezidentské dekrety vydávat, neboť podle Ústavy z roku 1920 nebyl v té době Národním shromážděním za prezidenta zvolen.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky se v zastoupení svým předsedou PhDr. Milanem Uhdem vyjádřila tak, že dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. byl vydán v mezích oprávnění hlavy státu v době, kdy nebylo ustaveno Národní shromáždění, a tvoří platnou součást našeho právního řádu. Oprávnění prezidenta republiky po dobu platnosti zatímního státního zřízení v nezbytných případech vydávat předpisy, jimiž se mění, ruší nebo nově vydávají zákony, k návrhu vlády formou dekretů, které spolupodepíše předseda vlády, resp. členové vlády pověřeni jejich výkony, je dáno ústavním dekretem prezidenta republiky ze dne 15. 10. 1940 č. 2/1940 Úř. věst. čsl., o prozatímním výkonu moci zákonodárné, uveřejněném ve Sbírce zákonů a nařízení státu československého pod č. 20 z roku 1945. Všechny dekrety prezidenta republiky byly posléze schváleny Prozatímním Národním shromážděním republiky Československé, a to ústavním zákonem ze dne 28. 3. 1946 č. 57/1946 Sb., kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekrety prezidenta republiky. Dekrety prezidenta republiky byly tedy vydány ústavním způsobem, ústavním způsobem potvrzeny a jsou platnou součástí našeho právního řádu.

Senát Ústavního soudu, který se zabýval ústavní stížností R. D., usnesením ze dne 27. 5. 1994 č. j. IV. ÚS 56/94–15 řízení podle § 78 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb. přerušil a návrh na zrušení dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. postoupil plénu Ústavního soudu k rozhodnutí podle článku 87 odst. 1 písm. a) Ústavy.

Plénum Ústavního soudu se v první řadě zabývalo otázkou splnění

podmínek ustanovení § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o které navrhovatel svůj návrh opřel. Toto ustanovení stanoví, že spolu s ústavní stížností může být podán návrh na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu a nebo jejich jednotlivých ustanovení, jejichž uplatněním nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, jestliže podle tvrzení stěžovatele jsou v rozporu s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle článku 10 Ústavy, popř. se zákonem, jedná-li se o jiný právní předpis. V tomto bodě plénum Ústavního soudu dospělo k závěru, že podmínka vztahující se k oprávnění podat návrh na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu je v projednávané věci splněna.

Prvou ze základních otázek v projednávané věci je otázka, zda napadený dekret, totiž dekret prezidenta republiky ze dne 25. 10. 1945 č. 108/1945 Sb. byl vydán v mezích legitimně stanovených kompetencí či naopak, jak tvrdí navrhovatel, stalo se tak v rozporu se základními zásadami právního státu, neboť k jeho vydání došlo orgánem moci výkonné v rozporu s tehdy platným ústavním právem. V této souvislosti je třeba konstatovat, že základem, na němž spočíval právní řád Československé republiky, byl zákon ze dne 28. 10. 1918 č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého. Tento základ československého práva nemohl být v žádném směru zpochybněn německou okupací, nejen z toho důvodu, že předpisy článků 42 až 56 Řádu zákonů a obyčejů pozemní války představující přílohu IV. Haagské úmluvy ze dne 18. 10. 1907 vymezily přesné hranice, v nichž okupant mohl uplatňovat státní moc na území obsazeného státu, ale především proto, že Německá říše jako totalitní stát, řídicí se principem vyjádřeným Rosenbergovou větou – Právem je to, co slouží německé cti – vykonávala státní moc a vytvářela právní řád v zásadě již stranou jejich materiálně hodnotové báze. Tuto skutečnost snad nejlépe vystihují dva říšské zákony z roku 1935, totiž zákon o ochraně německé krve a cti a zákon o říšském občanství, v nichž se klade eminentní důraz na čistotu německé krve, jako předpokladu další existence německého lidu, a v nichž se jako říšský občan definuje pouze státní příslušník z německé nebo příbuzné krve, který dokazuje svým chováním, že je ochoten a schopen věrně sloužit německému národu a říši. Naproti tomu ústavní požadavek demokratické povahy československého státu v ústavní listině z roku 1920 formuluje sice pojem politicko-vědní povahy (jenž je juristicky obtížně

definovatelný), což však neznamená, že je metajuristický a že nemá právní závaznost. Naopak, jako základní charakteristický rys ústavního zřízení znamená ve svých důsledcích, že nad a před požadavek formálně-právní legitimacy byl v ústavní listině Československé republiky z roku 1920 postaven ústavní princip demokratické legitimacy státního zřízení.

Nebylo tedy tomu tak, že by československý právní řád zjevně preferoval primát vnitrostátního právního řádu, že by jeho ústava stála nesporně na stanovisku své vlastní naprosté svrchovanosti a nezávislosti na kterémkoliv jiném právním řádu, takže československý ústavní zákonodárce mohl, zachoval-li přitom jen předepsané formy normotvorby, platně stanovit cokoliv – jmenovitě bez ohledu na předpisy mezinárodního práva. Jak totiž bylo již konstatováno, byl v ústavní listině z roku 1920 zakotven princip demokratické legitimacy státního zřízení, princip, jenž již v preambuli k této listině („neboť chceme se přičlenit do společnosti národů jako člen vzdělaný, mírumilovný, demokratický, pokrokový“) zdůrazňuje vazbu na hodnotový řád, který je základem i mezinárodního právního řádu. Tento hodnotový základ ústavní listiny z roku 1920 a její otevřenost ve směru k mezinárodnímu právu dokumentuje mimo jakoukoliv pochybnost i úprava práv a svobod, jakož i úprava ochrany národních, náboženských a rasových menšin. V hodnotovém nazírání, jak se vytvářelo během druhé světové války a krátce po ní, bylo naopak obsaženo přesvědčení o nezbytnosti postihu nacistického režimu a náhrady, či alespoň zmírnění škod způsobených tímto režimem a válečnými událostmi. Ani v tomto směru tedy dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. neodporuje „právním zásadám civilizovaných společností Evropy platným v tomto století“, ale je právním aktem své doby opírajícím se i o mezinárodní konsens.

V těchto momentech tkví mimo jiné důvod, proč i za okupace byl československý stát a jeho právní řád mezinárodně uznáván a proč také zahraniční politické vedení stálo na pozici zdůrazňující kontinuitu československého práva. Vynuceným chováním československého státu, počínaje pohrůzkami útočné války ze strany Hitlera – což bylo v rozporu s v této době platným, i samotné Německo vázajícím, Briand-Kellogovým paktem – přijetím mnichovské dohody, přes vynucené odstoupení prezidenta Beneše až k cestě prezidenta Háchy do Berlína, ztrácel totiž tento stát svou věrohodnou demokratickou legiti-

maci, neboť jeho chování se zcela zřetelně rozcházelo s postojem ústavního suveréna, totiž lidu, který svou vůli žít v demokratickém státě dal jasně najevo, mimo jiné, v mobilizaci v roce 1938. Právě v tomto faktu lze spatřovat důvod, proč jakýkoliv z těchto neblahých aktů, byť byl skutečně při formálním dodržení ústavních procedur, nelze uznat za legitimní. Po rozbití Československé republiky a jejího ústavního zřízení znemožnily poměry po řadu let demokratickou formaci konstitutivní moci lidu na území republiky. V tomto směru jsme se nelišili od celé řady jiných evropských zemí, jejichž exilové reprezentace, i právní akty jimi vydávané, byly z uvedených důvodů v širokém měřítku mezinárodně uznávány, a to v souladu s obecně uznávanou právní zásadou, že akty vzniklé pod nátlakem se považují za nulitní.

Co ostatně lze v projednávané věci považovat za určující, je to, že v době, kdy již bylo vytvořeno a bylo také mezinárodně uznáno tzv. Prozatímní státní zřízení Československé republiky, zakotvené v ústavních dekretch prezidenta republiky č. 1, č. 2 a v dekretu č. 4 Úř. věst. čsl. z roku 1940 – představovaly je prezident, vláda a Státní rada – vydala československá vláda usnesení ze dne 3. 12. 1942 „O další platnosti prezidentského úřadu prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše“ s následujícím obsahem: „Ve své schůzi ministerské rady ze dne 3. prosince 1942 předseda vlády Msgre dr. Jan Šrámek ohlásil: Dne 18. prosince 1942 uplyne sedmileté volební období dosavadního prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše, jenž byl řádně zvolen prezidentem republiky ve schůzi Národního shromáždění dne 18. prosince 1935. Prezident dr. Edvard Beneš se vzdal své prezidentské funkce dne 5. října 1938, avšak vláda československá ve shodě s věrnými občany československého státu nikdy nepokládala tuto rezignaci za platnou, neboť byla protiprávně vynucena. Proto prezident republiky dr. Edvard Beneš zůstal hlavou československého státu nepřetržitě od 18. prosince 1935 a je vládami Spojených národů, jakož i vládami států jiných, za hlavu státu uznáván. Předseda vlády dále prohlásil, že podle § 1 zákona č. 161/1920 svolává schůzi Národního shromáždění k volbě prezidenta republiky předseda vlády, a že tudíž zákon jemu ukládá, aby pečoval o včasnou volbu nového prezidenta. Hledíc k odstavci 3 § 58 ústavní listiny a § 2 zákona č. 161/1920 má být volební schůze Národního shromáždění svolána nejdříve 4 neděle a nejpozději 14 dní před koncem volebního období prezidentova. Poněvadž tato schůze

za daných poměrů svolána být nemůže, předseda vlády navrhl, aby se vláda usnesla takto: Podle odstavce 5 § 58 ústavní listiny, který zní: „Dřívější prezident zůstává ve své funkci, pokud nebyl zvolen prezident nový“, zůstává dosavadní prezident republiky dr. Edvard Beneš, řádně zvolený Národním shromážděním dne 18. prosince 1935, ve svém prezidentském úřadě až do doby, kdy bude možno provést volbu nového prezidenta. Vláda se takto usnesla všemi hlasy a zároveň uložila předsedovi vlády, aby její usnesení oznámil prezidentu republiky, lidu československému, Státní radě, jakož i mezinárodní veřejnosti.“ (Úř. věst. čsl., ročník III, 1942, str. 17).

K uvedenému usnesení československé vlády možno dodat, že k abdikaci prezidenta dr. Edvarda Beneše došlo v „době nesvobody“, kterou se rozumí doba od 30. 9. 1938 do 4. 5. 1945 (ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 3. 8. 1944 č. 11/1944 Úř. věst. čsl., příloha k vyhlášce ministra vnitra č. 30/1945 Sb., vládní nařízení č. 31/1945 Sb.), v období po mnichovské dohodě ze dne 29. 9. 1938, jež ve Smlouvě o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německa, publikované vyhláškou č. 94/1974 Sb., byla ve svém článku 1 prohlášena za nulitní (nulita mnichovské dohody z 29. září 1938 byla také potvrzena Smlouvou mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci, publikovanou pod č. 521/1992 Sb., v níž je současně uznávána skutečnost, že československý stát od roku 1918 nikdy nepřestal existovat). Prozatímnímu státnímu zřízení Československé republiky, představovanému prezidentem, vládou a od 21. 7. 1940 také Státní radou, se vedle mezinárodního uznání dostalo podpory také ze strany domácího a zahraničního odboje a všeobecně ze strany československého lidu. Pokud jde o mezinárodní uznání, třeba na prvním místě uvést dopis britského ministra zahraničních věcí Halifaxe prezidentu Benešovi ze dne 21. 7. 1940, v němž mu sděluje, že „v odpověď na žádost Československého národního výboru vláda Jeho veličenstva ve Spojeném království s radostí uznává prozatímní československou vládu, utvořenou Československým národním výborem v této zemi, a navazuje s ní styky“ (Úř. věst. čsl., roč. I, č. 10, str. 4). V dopise A. Edena ze dne 18. 7. 1941, určeném ministru Janu Masarykovi, se uvádí, že král rozhodl pověřit mimořádného vyslance u dr. Beneše jako prezidenta ČSR, a že britská vláda považuje právní

postavení prezidenta a vlády ČSR za totožné s postavením státních spojeneckých hlav států a vlád. V dopise F. D. Roosevelta dr. Benešovi ze dne 30. 6. 1941 je jako „adresát“ uveden dr. Edvard Beneš, prezident prozatímní vlády československé. Dne 26. 10. 1942 sdělily Spojené státy americké oficiálně ministru Janu Masarykovi, že uznání Spojenými státy je třeba považovat mezinárodně právně za plné a definitivní. Také Sovětský svaz plně uznal československou prozatímní vládu v červenci 1941. Kromě Velké Británie uznalo tak Československou republiku, zastupovanou prozatímní vládou v Londýně, de iure buď výslovným uznáním, nebo navázáním diplomatických styků, 27 států. Československá republika, i když její orgány nemohly vykonávat státní moc na okupovaném území, měla své vlastní zahraniční vojsko, vyhlásila válku mocnostem Osy a stala se jedním ze zakladatelů OSN.

Tendenci zachovat právní kontinuitu s československým právním řádem vyjádřil dr. Beneš zejména ve svém projevu ze dne 24. 7. 1940, tedy tři dny po uznání prozatímní československé vlády britskou vládou, v němž doslovně uvedl: „Neuznavše Mnichova a všeho toho, co přivodil, hájili jsme a hájíme zásadu, že Československá republika, republika Masarykova, žila a existovala i po Mnichově dál. Celá naše právní soustava mezinárodně – právně a politicky – tudíž pokračuje, pro nás právně není mého odchodu z úřadu a vlasti, pro nás není rozbití republiky, právně a politicky neexistuje pro nás nic, co provedl násilnický nacismus u nás po 15. březnu 1939. Prohlašuji slavnostně tyto naše politické a právní zásady a zdůrazňuji, že platí pro nás všechny, příslušníky našeho státu i našeho národa, pro Čechy, Slováky, Němce i Karpatorusy, i ostatní u nás doma. Prohlašuji dále za neexistující a za bezprávné všechno to, k čemuž jsme byli od Mnichova nezákonně a neústavně přinuceni.“

S tímto Benešovým prohlášením je v plném souladu ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 21. 7. 1940, o ustavení Státní rady, jako poradního sboru Prozatímního státního zřízení Československé republiky (č. 1/1940 Úř. věst. čsl. ze dne 4. 12. 1940), jakož i ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 15. 10. 1940 č. 2/1940 Úř. věst. čsl. (publikovaný pod č. 20/1945 Sb.), jenž v ustanovení § 1 konstatuje technickou nemožnost zachovávat normotvorné řízení podle hlavy druhé ústavní listiny (dokud nebude možno prováděti ustanovení hlavy druhé ústavní listiny z 29. února 1920 o moci zákonodárné,

bude prezident republiky úkony, které mu ukládá § 64 č. 1 a č. 3 ústavní listiny, pokud k nim je zapotřebí souhlasu Národního shromáždění, vykonávati se souhlasem vlády) a současně v ustanovení § 2 deklaruje, že jen pro tuto dobu předpisy, jimiž se mění, ruší nebo nově vydávají zákony, budou vydávány po dobu platnosti zatímního státního zřízení v nezbytných případech prezidentem republiky k návrhu vlády ve formě dekretů, které spolupodepíše předseda vlády, resp. členové vlády pověřeni jejich výkony. Tento dokument nasvědčuje zřetelnému úmyslu navrátit se, jakmile to bude jen možné, i pokud jde o zákonodárný proces, k postupu uvedenému v ústavní listině z roku 1920 a vychází tedy z platnosti ústavní listiny z roku 1920 s tím, že zákonodárná moc podle této ústavní listiny bude po osvobození republiky vytvořena podle ustanovení její druhé hlavy. Platnost ustanovení § 2 ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 15. 10. 1940 č. 2/1940 Úř. věst. čsl. byla prodloužena ústavním dekretem prezidenta republiky ze dne 22. 2. 1945 č. 3/1945 Úř. věst. čsl., o výkonu moci zákonodárné v přechodném období, a to až do doby, kdy se ustaví prozatímní zákonodárný sbor Československé republiky.

Pokud jde o samotný legislativní proces, vztahující se k dekretům prezidenta republiky, nutno uvést, že dekrety připravovala vláda a zpravidla je projednávala také Státní rada. Podle ustanovení článku 3 ústavního dekretu ze dne 27. 10. 1942 č. 12/1942 Úř. věst. čsl. prezident republiky byl povinen při výkonu zákonodárné moci „vyžádat si poradní zprávu od Státní rady, neučinila-li tak již vláda“ v rámci přípravy příslušného návrhu. Po zrušení Státní rady ke dni 4. 4. 1945 (vyhláška předsedy vlády ze dne 4. 4. 1945 č. 2/1945 Sb.) byly dekrety – podle povahy věci a územního rozsahu jejich platnosti – projednávány také ve Slovenské národní radě. V souladu s těmito pravidly byly dekrety uváděny vždy poukazem na to, že jsou vydávány „k návrhu vlády“, „po slyšení Státní rady“ nebo „po dohodě se Slovenskou národní radou“. Stejně jako zákony, byly rovněž spolupodepisovány předsedou vlády a členy vlády, pověřenými jejich výkony, v případě ústavního dekretu všemi členy vlády (§ 2 ústavního dekretu č. 2/1940 Úř. věst. čsl.). Jejich specifický charakter byl dán pouze mimořádnou situací, jaká nastala znemožněním výkonu veškeré státní moci, včetně moci zákonodárné, německou okupací. V dané historické situaci a souvislosti tak dekrety představovaly jedinou možnost, jak přijímat rozhodnutí s právní silou

a mocí zákona. Obdobně se s legislativním procesem v období německé okupace vypořádaly také jiné okupované země. Zde není bez významu poukázat i na sám zákon ze dne 28. 10. 1918 č. 11/1918 Sb. z. a n., jenž byl vydán Národním výborem a jenž se přesto stal základem právního řádu Československé republiky.

Tendence vrátit se k zákonodárnému procesu podle hlavy druhé ústavní listiny je zřetelně vyjádřena i v ustanovení § 1 dekretu prezidenta republiky ze dne 26. 10. 1940 č. 4/1940 Úř. věst. čsl., o úpravě veřejného prohlášení nově vydaných právních ustanovení československé vlády, v němž se stanoví, že k veřejnému vyhlášení nově vydávaných právních ustanovení československé vlády až do obnovení pravidelného ústavního života Československé republiky je určen vedle Sbírky zákonů a nařízení Úřední věstník československý. Princip formální právní kontinuity s předmnichovským právním řádem je obsažen i v prezidentově prohlášení podle § 64 odst. 1 č. 3 ústavní listiny, o válečném stavu mezi Československou republikou a státy, které jsou ve válce s Velkou Británií, Svazem sovětských socialistických republik a Spojenými státy americkými (Úř. věst. čsl., ročník III, č. 1, str. 7), stejně jako v aktech amnestie a abolice, které prezident republiky udělil dne 24. prosince 1941 na základě práva daného mu ustanovením § 64 odst. 1 č. 11 ústavní listiny v oblasti vojenského soudnictví a vojenského kárného a kázeňského řízení, resp. v oboru vojenského trestního práva (viz rovněž Úř. věst. čsl., ročník III, č. 1, str. 7 a 8). Zjevný kontinuitní prvek lze zaznamenat i v již uvedeném usnesení vlády ze dne 3. 12. 1942, jež se zabývalo problematikou vzniklou tím, že dne 18. 12. 1942 uplynulo sedmileté volební období prezidenta republiky. V tomto usnesení potvrzujícím dr. Edvarda Beneše jako hlavu státu až do doby, kdy podle Ústavy a zákona č. 161/1920 Sb. z. a n., o volbě prezidenta republiky, bude možno provést volbu nového prezidenta, je totiž obsažen poukaz na § 58 odst. 5 ústavní listiny upravující právě takový případ. Z hlediska formální právní kontinuity, tj. návaznosti na předmnichovský právní řád, měl pak zásadní význam také ústavní dekret ze dne 3. 8. 1944 č. 11/1944 Úř. věst. čsl. (publikovaný pod č. 30/1945 Sb.), o obnovení právního pořádku, jenž se týkal jednak „předpisů domácích“, jednak „předpisů státního zřízení zahraničního“. Tento dekret rozlišuje tři druhy právních předpisů, totiž ústavní a jiné právní předpisy československé vydané do dne 29. 9. 1938 (právo předmnichovské), dále

předpisy vydané v oblasti právního řádu československého (tj. na území ČSR) v době nesvobody (tedy od 30. 9. 1938 do 4. 5. 1945) orgány druhé republiky, Říše německé, Protektorátu a Slovenské republiky (právo z doby nesvobody) a konečně předpisy vydané ve formě dekretů prezidenta republiky podle Londýnské ústavy (právo státního zřízení zahraničního). Zatímco o předpisech vydaných do 29. 9. 1938 se v článku 1 odst. 1 citovaného dekretu deklaruje, že pocházejí ze svobodné vůle československého lidu, a jsou proto československým právním řádem, konstatuje se v článku 2 dekretu o předpisech vydaných v době nesvobody, že nejsou součástí československého právního řádu, že však jest je i nadále „na zcela přechodnou dobu“ používat, s výjimkami stanovenými v článku 2 odst. 1. O tom, zda jde o takovou výjimku, rozhoduje aplikující soud nebo správní úřad (článek 3). Důležité z hlediska projednávané věci je však to, co stanoví tento dekret v článku 2 o předpisech „státního zřízení zahraničního“: pokud tyto předpisy mají moc zákona, tvoří součást právního řádu československého, podléhají však ratihabici, tj. schválení příslušnými ústavními činiteli. Této ratihabici podléhaly i samotné ústavní dekry tvořící Londýnskou ústavu (č. 1/1940 a č. 2/1940 Úř. věst. čsl.). U ostatních dekretů vydaných podle této ústavy (tj. podle § 2 ústavního dekretu č. 2/1940 Úř. věst. čsl.) se pak praví, že pozbývají platnosti šest měsíců po dni, kdy se sejde Národní shromáždění, nebudou-li jako zákony znovu usneseny a vyhlášeny (článek 5 odst. 2 dekretu), přičemž mohou být zrušeny a měněny pouhým zákonem i dekry prezidenta republiky označené za ústavní. Tímto předpisem však nemělo být nikterak dotčeno ustanovení článku I zákona, kterým se uvozuje ústavní listina č. 121/1920 Sb. z. a n., pokud jde o ústavní zákony vydané do 29. 9. 1938 (článek 5 odst. 3 dekretu). O tom, že zde prezident i vláda stále sledovali princip právní kontinuity s předmnichovským právem, svědčí i ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 23. 6. 1945, publikovaný pod č. 22/1945 Sb., o vyhlášení právních předpisů, vydaných mimo území republiky Československé. V ustanovení § 1 tohoto dekretu byla vláda zmocněna, aby určila, které ústavní dekry prezidenta republiky (vyjímaje ústavní dekret ze dne 15. 10. 1940 č. 2/1940 Úř. věst. čsl. a ústavní dekret ze dne 22. 2. 1945 č. 3/1945 Úř. věst. čsl.), dále dekry prezidenta republiky, vládní nařízení a jiné právní předpisy, které byly vyhlášeny v Úředním věstníku československém, zůstávají v platnosti, měnila počátek jejich účinnosti a územní platnost a dala je vyhlásit ve Sbírce

zákonů a nařízení. Podstatné je však to, že ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 3. 8. 1944 č. 11/1944 Úř. věst. čsl. podroboval ratihabici i ústavní dekrety tvořící tzv. Londýnskou ústavu, což ve svých důsledcích znamenalo, že základem československého právního řádu i po vydání tohoto dekretu stále zůstával zákon ze dne 28. října 1918 č. 11/1918 Sb. z. a n., stejně jako Ústava z roku 1920. To plyne i z vládní důvodové zprávy k osnově zmíněného dekretu, v níž se uvádí, že dodatečným schválením zahraničního zákonodárství domácím zákonodárcem bude uskutečněna právní zásada, o kterou se opírá osvobozovací boj československého státu, totiž zásada právní kontinuity.

Také ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 4. 12. 1944 č. 18/1944 Úř. věst. čsl., o národních výborech a Prozatímním Národním shromáždění, publikovaný pod č. 43/1945 Sb., se v úvodním prohlášení dovolává platné ústavní listiny Československé republiky a konstatuje v článku 2 následující: „Z národních výborů na základě voleb vzejde Prozatímní Národní shromáždění, jakožto prozatímní orgán zákonodárný, jemuž bude odpovědná vláda. Jeho složení, způsob jeho vzniku a jeho působnost stanoví zvláštní ústavní dekret.“ Tak se také stalo ústavním dekretem prezidenta republiky ze dne 25. 8. 1945 o Prozatímním Národním shromáždění, publikovaným pod č. 47/1945 Sb., jímž ve vztahu k ústavní listině z roku 1920 byl vytvořen této listině sice neznámý zákonodárný orgán a pověřen působností Národního shromáždění podle uvedené listiny a jiných zákonů, včetně oprávnění měnit ústavu, nicméně s podmínkou, že tak smí činit, jen „pokud je toho nezbytně zapotřebí“ (článek 2 č. 2 dekretu). Podstatným však zůstává to, že i tento dekret respektuje kontinuitní bázi v jejím obsahovém či materiálním smyslu. Ústavní dekret č. 47/1945 Sb. reflektuje totiž na straně jedné to, že vzhledem k poválečné situaci a měnícím se hospodářským a sociálním poměrům nebylo již možno ratihabici zákonodárství zahraničního státního zřízení realizovat zcela na bázi ústavní listiny z roku 1920, na straně druhé však nepředstavuje z hlediska této listiny, kladoucí, jak již bylo uvedeno, eminentní důraz na princip demokratické legitimacy, uvedené listině cizí prvek. Nasvědčuje tomu i článek 2 č. 1 tohoto dekretu zmocňující Prozatímní Národní shromáždění potvrdit prezidenta republiky v jeho funkci až do nové volby prezidenta republiky, což se také stalo jednomyslným usnesením Prozatímního Národního shro-

máždění ze dne 28. 10. 1945. Byl to právě prezident Beneš, který ještě ve své promoční řeči dne 15. 12. 1945 poukázal na důraz, jaký naše zahraniční politické vedení vždy kladlo na kontinuitu československého práva. Potvrzuje to však také zákon č. 12/1946 Sb., jímž se schvalují, doplňují a mění předpisy o obnovení právního pořádku, a v němž Prozatímní Národní shromáždění schvaluje a znovu usnáší jako zákon dekret prezidenta republiky ze dne 3. 8. 1944 č. 11/1944 Úř. věst. čsl., se změnami a doplňky v tomto zákoně uvedenými. Konečnou tečku, pokud jde o dekrety prezidenta republiky, představuje ústavní zákon č. 57/1946 Sb., kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekrety prezidenta republiky. Podle článku I odst. 1 citovaného ústavního zákona Prozatímní Národní shromáždění schvaluje a prohlašuje za zákon ústavní dekrety a dekrety prezidenta republiky, vydané na základě § 2 ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 15. října 1940 č. 2/1940 Úř. věst. čsl. (č. 20/1945 Sb.), a to včetně právě uvedeného ústavního dekretu, pokud se tak již nestalo. Jak je dále uvedeno v článku I odst. 2 citovaného ústavního zákona, všechny dekrety prezidenta republiky je nutno považovat od jejich počátku za zákon, ústavní dekrety za zákon ústavní. I když zde již nemohlo jít o ratihabici podle ustanovení článku 5 odst. 1 ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3. 8. 1944 č. 11/1944 Úř. věst. čsl., neboť ústavním činitelem v něm bylo rozuměno Národní shromáždění podle ústavní listiny z roku 1920, bylo požadavku právní kontinuity učiněno zadost tím, že schválením a prohlášením za zákon, pokud jde o dekrety prezidenta republiky, bylo umožněno se vypořádat s podmínkou uvedenou v článku 5 odst. 2 ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3. 8. 1944 č. 11/1944 Úř. věst. čsl., časově omezující platnost dekretů prezidenta republiky. Navíc ustanovení článku I odst. 1 ústavního zákona č. 57/1946 Sb. se vztahuje i na sám ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 15. 10. 1940 č. 2/1940 Úř. věst. čsl. a v odstavci 2 tohoto článku se zdůrazňuje platnost všech dekretů prezidenta republiky již od jejich počátku. K tomu třeba dodat, že podle článku 112 odst. 1 a 3 Ústavy České republiky mají citované ústavní zákony platné na území České republiky ke dni účinnosti této Ústavy jen sílu zákona.

Pro kontinuitu právních předpisů obsažených v dekretech prezidenta republiky s předmnichovským právním řádem svědčí však zejména i to, co představuje jednu ze základních podmínek této konti-

nulty, totiž konsens českého národa s hodnotovou i právní návazností na Masarykovu republiku. Zatímco nacistické Německo usilovalo narušit a zničit základní principy československého právního a politického řádu, potvrdil náš domácí a zahraniční odboj, navazující na odkaz našich legií v první světové válce, stejně jako negativní postoj celého národa vůči okupantům, s výjimkou skupiny zrádců a kolaborantů, že náš lid si přeje žít v demokratickém a právním státu, jehož významnou vývojovou etapu představovala právě předmnichovská republika. V tomto postoji bylo obsaženo vědomí, že demokratické hodnoty si udržují svou povahu a kvalitu pouze na bázi kontinuity, na bázi jakéhosi společného jazyka, obecného souhlasu s těmito hodnotami a principy. Platilo-li, že principy právního státu byly českým národem akceptovány na základě všeobecného konsensu, platilo současně, že mohly být opuštěny a zaměněny jinými opět jen na bázi platného společenského konsensu, nikoli cestou násilí a teroru.

Všechny tyto úvahy a skutečnosti vedly proto Ústavní soud k závěru, že na Prozatímní státní zřízení Československé republiky, ustanovené ve Velké Británii, je nutno nahlížet jako na mezinárodně uznávaný legitimní ústavní orgán československého státu, na jehož území okupovaném říšskou brannou mocí byl nepřítelem znemožněn výkon svrchované státní moci československé, pramenící z ústavní listiny ČSR, uvozené ústavním zákonem č. 121/1920 Sb., jakož i z celého právního řádu československého. V důsledku toho všechny normativní akty prozatímního státního zřízení ČSR, tedy i dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. – také v důsledku jejich ratihabice Prozatímním Národním shromážděním (ústavní zákon ze dne 28. 3. 1946 č. 57/1946 Sb.) – jsou výrazem legální československé (české) zákonodárné moci a bylo jimi dovršeno úsilí národů Československa za obnovu ústavního a právního řádu republiky. Dovolávat se tedy nepodmíněně, tedy i pokud jde o zákonodárný proces, ústavní listiny ČSR z roku 1920 pro dobu, kdy československý stát byl zprvu násilně okleštěn a později zcela okupován a kdy postupně ztrácel svou politickou reprezentaci, je zcela absurdní. Ve svých důsledcích by takové posuzování totiž znamenalo odepřít porobenému národu jeho přirozené právo na boj proti okupujícímu agresorovi, včetně odporu branného. K tomu, co okupující agresor již stačil uskutečnit nebo co uskutečnit zamýšlel, zcela dostačuje uvést okupaci zbytku československého státu formou Protektorátu Čechy a Morava říšskoněmeckou

brannou mocí, uzavření českých vysokých škol a plánované „Endlösung“ budoucnosti českého národa. Také vyhlazení Lidic a další násilné akty stačily dostatečně ozřejmit, že přes „veškeré právní zásady civilizovaných společností Evropy, platné v tomto století“ stál nejen československý stát, ale i samotné jeho národy, před vážnou otázkou své fyzické existence vůbec.

V odpovědi na další navrhovatelovo tvrzení, že totiž dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., stejně jako další dekrety vydané dr. Edvardem Benešem, odporovaly právním zásadám civilizovaných společností Evropy, a že proto je třeba je považovati za akty nikoli práva, ale násilí, jinými slovy, že postrádají povahu práva vůbec, třeba, a to i ve všeobecném smyslu, zdůraznit základní moment vztahující se k jakémukoliv hodnocení minulosti; to, co přichází z minulosti, musí sice i tvářit v tvář přítomnosti v principu hodnotově obstát, toto hodnocení minulého nemůže však být soudem přítomnosti nad minulostí. Jinými slovy, řád minulosti nemůže být postaven před soud řádu přítomnosti, jenž je již poučen dalšími zkušenostmi, z těchto zkušeností čerpá a na mnohé jevy pohlíží a hodnotí je s časovým odstupem. Z tohoto zorného úhlu a v kontextu všech souvislostí a událostí v době nacistické okupace a v období na ni úzce navazujícím třeba hodnotit i sám dekret prezidenta republiky ze dne 25. 10. 1945 č. 108/1945 Sb., jehož vydání nebylo ničím jiným než opatřením, v této historické situaci a na bázi tehdy platného právního řádu, reagujícím na předchozí likvidaci státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti a demokraticko-republikánské státní formy Československé republiky, likvidaci principů demokratického, právního státu, zahrnutých v Ústavní listině Československé republiky z roku 1920, a to nacistickým režimem, jenž se svou ideologií světovlády panské rasy a na tuto ideologii navazujícím terorem pustošícím miliony lidských životů, představuje jeden z nejničivějších totalitních systémů v dějinách lidstva. Je proto třeba považovat za zcela konsekventní i legitimní, že každý demokratický politický systém, jak zdůraznil již T. G. Masaryk, má nejen potřebu, ale i povinnost obrany základů, na nichž je postaven, jak se v předmnichovském Československu skutečně také stalo, kupříkladu vydáním zákona č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky, a celou řadou dalších opatření, počítaje mezi ně i vojenskou mobilizaci v roce 1938. Vzhledem ke znění ustanovení § 1 odst. 1 dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb.

není pochyb o tom, že tento dekret jako svůj cíl sledoval utvrzení zmíněných základních demokratických a právních principů, neboť je namířen právě proti jejich nepřátelům. Toto odhodlání bránit a rozvíjet Českou republiku je ostatně explicitně vyjádřeno i v preambuli k Ústavě České republiky, zachovávající a rozvíjející tímto i v této oblasti důležitý prvek kontinuity.

Jako další ze základních otázek se zde ukazuje otázka, zda mezi tímto cílem, totiž vybudováním demokratického právního státu, a použitým prostředkem, v našem případě konfiskací nepřátelského majetku, existuje nezbytný funkční, vzájemně podmiňovaný vztah, jinými slovy, zda použitý prostředek odpovídá sledovanému cíli, či zda mezi nimi naopak vznikl takový rozdíl, kdy použitý prostředek se ukazuje ve vztahu k cíli již jako neadekvátní. Otázka přiměřenosti zvoleného prostředku je otázkou hranice, za kterou žádný prostředek v relaci prostředek – cíl již nemůže jít, nechce-li zpochybnit sám cíl. Pro zachování funkčního vztahu cíle a prostředku je proto nezbytné, aby i použitý prostředek byl stejného druhu či rodu, jako cíl, jinými slovy, aby i ve svých taktizujících prvcích byl obrácen a umožňoval vývoj, k cíli, v našem případě k demokracii. Nahlíženo z tohoto pohledu, také dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. může proto, jako normativní právní akt, obstát pouze tehdy, neodporuje-li ve své podstatě intencím demokratického právního státu.

Pokud jde o výše uvedenou otázku, třeba zdůraznit, co naznačuje již sám název dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. (o konfiskaci nepřátelského majetku ...), že určujícím hlediskem při vymezení subjektů konfiskovaného majetku je jejich nepřátelství k Československé republice nebo českému a slovenskému národu, fakt, jenž v případě subjektů uvedených v ustanovení § 1 odst. 1 č. 1 dekretu – tj. Německé říše, Království maďarského, osob veřejného práva podle německého nebo maďarského práva, německé strany nacistické, politických stran maďarských a jiných útvarů, organizací, podniků, zařízení, osobních sdružení, fondů a účelových jmění těchto režimů nebo s nimi souvisejících, jakož i jiných německých nebo maďarských osob právnických – má nevyvratitelnou povahu, zatímco u subjektů uvedených v ustanovení § 1 odst. 1 č. 2 dekretu, tj. osob fyzických národností německé nebo maďarské, povahu vyvratitelnou, a sice v tom směru, že majetek těchto osob se nekonziskuje, jestliže prokáží, že zůstaly věrné Československé republice, nikdy se neprovinily proti ná-

rodům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem. Přitom vzhledem k ustanovení § 1 odst. 1 č. 3 dekretu se konfiskuje majetek, bez ohledu na národnost, i těch fyzických a právnických osob, které vyvíjely činnost proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svěsti hleděly, záměrně podporovaly jakýmkoliv způsobem německé nebo maďarské okupanty nebo které v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu prezidenta republiky ze dne 19. června 1945 č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) nadržovaly germanizaci nebo maďarizaci na území Československé republiky nebo se chovaly nepřátelsky k Československé republice nebo k českému nebo slovenskému národu, jakož i fyzických nebo právnických osob, které strpěly takovou činnost u osob spravujících jejich majetek (§ 1 odst. 1 č. 3 dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., ve znění zákona č. 84/1949 Sb.). Vztah nepřátelství není tedy v dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. koncipován na národnostní bázi, neboť za nepřítel zde na prvním místě platí nacistický či fašistický systém, a to, jak již uvedeno, nevyvratitelně, a také objektem ochrany je zde především demokraticko-republikánská státní forma. I když tedy v dekretu je v první řadě řeč o Německé říši a osobách německé národnosti, ve skutečnosti má tento dekret obecnější rozměr a lze jej považovat za jeden z dokumentů reflektujících odvěký zápas mezi demokracií a totalitarismem. Dělicí čarou je zde to, na které straně kdo stál; proto za nepřítel není považován ten, byť kupříkladu německé národnosti, kdo aktivně vystoupil na obranu demokracie a nebo byl postižen totalitním režimem, na druhé straně je jako nepřítel kvalifikován ten, kdo, bez ohledu na příslušnost k jakémukoliv národu, aktivně vystoupil proti demokracii.

V této souvislosti je dále třeba posoudit otázku, zda namítaný rozpor s „právními zásadami civilizovaných společností Evropy“ nelze spatřovat v tom, že dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. je zjevně založen na presumpci odpovědnosti osob německé (a také maďarské) národnosti, zatímco u osob jiných národností je důkazní břemeno naopak na straně orgánu rozhodujícího o tom, zda jsou či

nejsou splněny podmínky pro konfiskaci jejich majetku. Již v úvodu zde třeba položit důraz na to, že ani u osob německé národnosti zde nejde o presumpci „viny“, ale presumpci „odpovědnosti“. Kategorie „odpovědnosti“ směřuje totiž zcela zjevně za hranice „viny“ a v tomto směru má tedy mnohem širší, hodnotový, sociální, historický a také právní rozměr. Pro vymezení kategorie odpovědnosti je určující vědomí, že jednotlivec sám je odpověden za své životní postoje, za svá sociální a hodnotová rozhodnutí a že nikdo nemůže za něj tuto odpovědnost převzít, ani sama společnost či dějiny. K osudu každého člověka náleží, že je zapředen do mocenských poměrů a z této jeho pozice vyplývá jeho odpovědnost zasazovat se o moc, která uskutečňuje lidská práva. Důvodem zakládajícím sociální, politickou, mravní, v některých případech i právní odpovědnost je tedy právě i zanedbávání spolupráce při strukturování mocenských poměrů, nečinnost v boji o moc ve smyslu služby právu. Proto také v demokracii je politický systém založen na institucionálně konkretizované představě o společné odpovědnosti všech lidí za osud celé lidské společnosti, proto aspekt odpovědnosti zde prolíná ve větší či menší míře všemi sférami, osobním životem jednotlivce, právem i politikou. Imanentním rysem řádu povinnosti a odpovědnosti v demokracii je nejen jeho obecný charakter, ale také jeho vnitřní jistění vyplývající z interního vztahu subjektu k sociálnímu jednání a jeho následkům. Jen za normy, k jejichž vytvoření jednotlivec přispívá spontaneitou svého myšlení a jednání, se může cítit v pravém smyslu odpověden. Naproti tomu v totalitním systému, jaký představovalo nacistické Německo, byla odpovědnost institucionálně přenášena na vládnoucí elitu, ačkoli ta ve skutečnosti se cítila jakékoliv odpovědnosti zbavena.

Právě na tomto místě je třeba si položit otázku: v jaké míře a v jakém smyslu odpovídají za plynové komory, koncentrační tábory, masové vyhlazování, ponižování, ubíjení a odlidštění milionů jen představitelé nacistického hnutí, nebo jsou za tyto jevy spoluodpovědní i všichni ti, kteří z těchto hnutí mlčky profitovali, plnili jeho příkazy a nekladli jim odpor. Černobílé schéma výlučné odpovědnosti představitelů nacismu a nedostatku odpovědnosti všech ostatních sotva existuje. Tak jako na vzniku a vývoji nacismu se podílely i další evropské státy a jejich vlády, neschopné a neochotné čelit již od počátku nacistické expanzi, odpovídá za něj v první řadě sám německý

národ, byť i v jeho řadách se našlo nemálo těch, kteří aktivně a statečně proti němu vystoupili. Mezi odpovědností „zbytku světa“ a odpovědností německého národa, mezi mlčením a pasivitou jedněch a mlčením a spíše aktivitou druhých zdá se však přece jen existovat podstatný rozdíl, jenž hraje významnou roli i v otázce důkazního břemene. Byla to totiž podstatná část německého národa, která v mnoha směrech bezprostředně a vědomě participovala na vytváření mocenských struktur v nacistickém Německu, na expanzi nacistického Německa vůči Československu a všeobecně na nacistických záměrech a aktech, vedoucích k tomu, že v sázce byl osud celého světa. Ani život v politické temnotě nelegitimuje totiž k naprosté sociální rezignaci a apatii: jestliže nějaká společnost je ovládána tyranem, bývá to nejčastěji proto, že nemá odvalu ani schopnost se spravovat sama. Lidský svět může být zachován jen tehdy, jestliže v něm každý ponese svůj díl odpovědnosti, díl, který za něj nikdo nemůže převzít. V třicátých, pro Československou republiku osudových, letech mohlo či spíše mělo být každému jejímu občanu zjevnou, že zde pod rouškou propagandy a lží ze strany nacistického Německa dochází k jednomu z historicky významných střetů mezi demokracií a totalitarismem, ke střetu, v němž každý spoluodpovídá za to, jakou pozici zaujme a jakou sociální a politickou roli převezme, totiž roli obránce demokracie či aktéra její destrukce. Jak případně poznamenal již Emerson, „... člověk by sice slunečním žářem pravdy byl zcela oslněn, ba oslepen, nicméně nemůže se vyhybat jejímu světlu natolik, aby již raději vůbec neviděl“. To platí i o německých občanech v předválečném Československu, a zejména o nich, neboť požár, který rozpoutal nacismus, byl dílem valné části jejich národa a jeho vůdců. Tím spíše měli projevovat svou věrnost vůči Československé republice, jejímiž byli občany, věrnost vůči, snad poslednímu, demokratickému systému ve střední Evropě a tuto věrnost povýšit na základní politický princip.

Jak tomu bylo ve skutečnosti? Již na tomto místě třeba zdůraznit, že úkolem Ústavního soudu zde není zkoumat a hodnotit česko-německé vztahy, jak vznikaly, utvářely se a měnily po celá staletí. Ústavní soud byl postaven před otázkou, jaký postoj zaujali občané Československa německé národnosti v krizových třicátých letech a zda dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. představuje adekvátní, ústavněprávně a hodnotově odůvodněnou reakci na tento postoj, adekvátní potud, že ob stojí i z hlediska právních zásad uznáva-

ných v této době civilizovanými národy. Na tomto místě třeba zdůraznit, že česko-německý konflikt, v této době obsahově již konflikt demokracie a totalitarismu, vyústil pro Československou republiku katastroficky teprve mnichovskou dohodou, jejímž důsledkem byl, mimo jiné, nucený odchod zhruba půl milionu Čechů z pohraničních oblastí do zbytku republiky. Stala-li se Československá republika pouhým objektem této dohody, nelze totéž konstatovat o občanech Československa německé národnosti, kteří působili při odtržení pohraničních oblastí od Československa a jejich začlenění do Německé říše jako významní aktéři, významní proto, že svými politickými postoji poskytli Hitlerovi Západem akceptovatelný argument pro nezbytnost okleštění Československa. Československá republika byla i v tomto kritickém období státem, o jehož demokratických základech nemohlo být pochyb. Jakkoliv mnohým našim občanům německé národnosti se mohla i v tomto období stále jevit jako cizí prvek, poskytovala jim strukturou svého politického systému dostatečný a účinný ústavní prostor pro to, aby své vůdce odmítli a zřetelně vyjádřili od jejich stanovisek odlišné stanovisko, totiž, že nechťejí do Německé říše a nepřejí si být k ní přiřčlenění právě pro její, v této době již zjevný, násilím a brutalitou se vyznačující totalitní charakter. Vývoj po roce 1938 však šel jiným směrem. Zatímco v někdejších pohraničních oblastech projevovalo tamní německé obyvatelstvo naprostou loajalitu vůči nacistickému Německu, v Protektorátu Čechy a Morava zavládly persekuce a teror, k nimž nemalou měrou přispěl K. H. Frank, oceněný dokonce i funkcí státního ministra pro celé okupované území. S jeho jménem je také spojena tragedie Lidic a Ležáků a represálie následující po atentátu na Heydricha.

Etablování totalitního systému představuje vždy masivní útok na lidstvo i samu historii. Ve zkoumané věci tímto útočníkem bylo Německo a převážná část jeho lidu; bez široké podpory převážné části německého lidu, jaké se mu dostalo, by Hitler i se svou nacistickou stranou zůstal pouhým okrajovým jevem. V této jeho mimořádně nebezpečné povaze, v tom, že se stává sociálním jevem ohrožujícím „osud veškerého života na zemi“ (preambule k Listině základních práv a svobod), tkví také důvod, proč úsilí o likvidaci všech zdrojů totalitarismu si vyžaduje i mimořádných legislativních opatření. Jinými slovy, v takových situacích jde následně vždy i o odstranění příčin vzniku totalitarismu, o odstranění jeho ohnisek, jež by mohla

vést k recidivě se všemi jeho hrůznými znaky. Tato mimořádná legislativní opatření musí přirozeně rozlišovat mezi „vinou“ a „odpovědností“; tak se v československém zákonodárství také stalo rozlišením retribučních dekretů, vyžadujících důkaz individuální viny a konfiskačních dekretů, spočívajících, pokud jde o fyzické osoby, na vyvratitelné domněnce individuální odpovědnosti. To, že dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. vychází z presumpce odpovědnosti osob německé národnosti, nemá tedy, vzhledem k uvedeným skutečnostem, diskriminační povahu, nepředstavuje nějakou nacionální pomstu, ale je pouhou adekvátní reakcí na agresi nacistického Německa, reakcí, jež si kladla za cíl politicky i ekonomicky alespoň zmírnit následky okupace, předejít možným novým nástupům totalitarismu a posílit společenské a mravní vědomí dotvrzením toho, že s porušením jakékoliv odpovědnosti má být vždy spojena sankce. Používá-li dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. vůbec pojmu německá národnost, je nutno tuto skutečnost vztáhnout také k poválečným poměrům, kdy poražené Německo bylo pod správou vítězných mocností a později rozděleno do zón, a kdy tedy užívání pojmu německé občanství za situace, kdy německý stát neexistoval, bylo problematické. Posun k pojmu „německá národnost“ nebyl tedy v dekretu nějakým „genetickým“ odsudkem, nýbrž reakcí na poválečné poměry, zejména na problematičnost německého občanství. Právě z tohoto důvodu nelze na dekret pohlížet jako na jakousi genocidní normu, neboť byl namířen proti těm, kteří svým chováním, ať již mělo jakékoliv formy, podporovali nacistický stát. Tímto posunem z roviny národnostní do roviny státoobčanské mizí, pokud jde o presumpci odpovědnosti osob německé národnosti, i zdánlivá nerovnost mezi „Čechy“ a „Němci“. Jako podstatné zůstává to, že Němcům vyplývala jejich povinnost napomáhat intencím totalitního státu již z jejich státního občanství, jež takové loajální chování vůči Německé říši nepodmíněně vyžadovalo, zatímco Češi a příslušníci jiných národností, ústavně vázání věrností demokracii, museli jednat proti československé státnosti a demokracii o své vlastní vůli. Tato vyvratitelná domněnka odpovědnosti není ostatně v právu cizím prvkem, neboť ji lze zaznamenat i v jiných oblastech, s politickou oblastí jistě stěžejí srovnatelných, podržujících si však určitý společný rys v tom, že v nich vzniká zdroj určitého druhu zvláště kvalifikovaného nebezpečí (vyvratitelná domněnka odpovědnosti se vyskytuje v mezinárodním

i vnitrostátním právu, např. v oblasti úpravy zvláštního druhu odpovědnosti za škody). Existuje-li presumpce odpovědnosti i v takových oblastech, tím spíše je na místě tam, kde je ve hře, sociálně a historicky, osud lidstva. Jakkoli jde tedy o oblasti stěží srovnatelné, nelze pochybovat o tom, že právo v sobě tendenci k presumpci odpovědnosti v takových mimořádných případech obsahuje.

S kategorií odpovědnosti bývá spojena sankce, jež je základní podmínkou toho, aby tato kategorie mohla plnit svou sociální funkci. Odpovědnost bez sankce by se promítla v existenci společenského vědomí natolik negativně, že by patrně znamenala, alespoň v určitých oblastech, jeho destrukci. Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. takovou sankcí nepochybně je; i když na první pohled se zdá být pouze „majetkové“ povahy, obsahuje bezpochyby i důležitý sociální a etický podtext. Vzhledem k povaze, v tomto případě analyzované, odpovědnosti, nelze však na dekret nahlížet jako na trestní normu či trestní sankci, byť ke konfiskaci majetku došlo podle něj bez náhrady. Takovou trestní normou byl bezesporu dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., ve znění pozdějších předpisů (viz vyhláška ministra spravedlnosti č. 9/1947 Sb., o plném znění dekretu prezidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech a dekretu prezidenta republiky o Národním soudu, přílohy I, II k této vyhlášce), který ukládal soudu v souvislosti s odsouzením pro zločin v tomto dekretu uvedený vyslovit propadnutí celého jmění odsouzeného nebo části jeho jmění ve prospěch státu [§ 14 písm. c)]. Tento dekret tedy sledoval potrestání osob v něm uvedených s tím, že s odsouzením pro zločiny v tomto dekretu uvedené byly spojeny, pro odsouzeného nepříznivé, další následky (např. též ztráta občanské cti), zatímco dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. pouze konfiskaci tohoto majetku, konfiskaci, jež zjevně souvisela se škodami způsobenými Československé republice nacistickou agresí a okupací (viz Postupimská dohoda ze dne 2. 8. 1945, Dohoda o reparacích od Německa, o založení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata, publikovaná pod č. 150/1947 Sb.).

Další ze základních otázek tedy je: mohou vůbec takové sankce v principu být v rozporu s právy a svobodami těch, kteří je sami evidentně porušují a kteří proto sami za to nesou odpovědnost? Jinými slovy: může se kupříkladu právo na svobodu domáhat ten, kdo svým

chováním ji sám destruuje? Byla to krutost nacistického režimu a události 2. světové války i všechny zkušenosti z této doby čerpané, jež si vyžádaly odpověď na tuto otázku již v článku 30 Všeobecné deklarace lidských práv a v na tento článek navazujícím a s ním identickým článku 5 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech i Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, jakož i článku 17 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění protokolů č. 3, 5, 8, v němž je uvedeno: „nic v této úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na zničení kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví“. Právě v této rovině možno spatřovat východisko pro závěry obecnější povahy i v projednávané věci; podíleli-li se také někdejší českoslovenští občané německé národnosti na destrukci práv a svobod ostatních občanů Československé republiky, potom je jen zcela konsekvantní, že v tomto směru nemohla být v probíhajícím konfliktu zcela šetřena ani jejich práva a svobody, přirozeně při zachování relace cíl a prostředek, neboť taková sociální a také destruktivní „naivita“ by nutně vyústila katastroficky. K „právním zásadám civilizovaných společností Evropy platným v tomto století“, jichž se dovolává návrhově, náleží tedy i právo vyvodit z útoku na demokracii a na lidská práva a svobody nezbytné sankce.

K tomu třeba dodat, že majetková sankce, jakou je konfiskace nepřátelského majetku nacházejícího se na území Československé republiky, má svůj historický kontext především v tom směru, že Postupimskou dohodou ze dne 2. 8. 1945 bylo rozhodnuto o odsunu německého obyvatelstva nebo jeho části z Polska, Československa a Maďarska do Německa (hlava XIII) a že touto dohodou bylo současně rozhodnuto i o německých reparacích v duchu usnesení jaltské konference, stanovícího, že Německo bude nuceno nahradit, v pokud možno největší míře, škody a útrapy, které způsobilo Spojeným národům, a za něž se německý lid nemůže vyhnout odpovědnosti (hlava IV). Na tyto body Postupimské dohody navazuje Dohoda o reparacích od Německa, o zřízení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata, sjednaná dne 21. 12. 1945 v Paříži mezi 18 státy, a to i za účasti Československa, jež byla publikována pod č. 150/1947 Sb. V části I článku 6 A této pařížské dohody se stanoví,

že „každá signatární vláda si ponechá formou, již si sama zvolí, německý nepřátelský majetek v její pravomoci, nebo bude jím disponovat takovým způsobem, aby se nemohl vrátit do německého vlastnictví nebo pod německou kontrolu, a odečte tento majetek od svého podílu na reparacích...“. Podle části I článku 6 D této dohody „při provádění ustanovení A shora nebude se majetek, který byl vlastnictvím země, jež jest členem Spojených národů, nebo jejích příslušníků, kteří nebyli příslušníky Německa v době anexe této země nebo její okupace Německem nebo jejího vstupu do války, odpočítávat od jejích reparací...“. V projednávané věci má tedy konfiskace nepřátelského majetku nejen vnitrostátní zákonný podklad v dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., připouštějícím vyvratitelnost domněnky odpovědnosti, a navíc sice působícím ex lege, ale jen vůči těm osobám, ohledně nichž bylo pravomocně rozhodnuto, že jsou splněny podmínky pro konfiskaci podle tohoto dekretu (§ 1 odst. 4), ale je založena i na mezinárodním konsensu vyjádřeném v již citovaných dokumentech postupimské konference a pařížského ujednání. Nešlo tedy o svévolné zbavení majetku, jehož nepřípustnost byla stanovena až v článku 17 Všeobecné deklarace lidských práv. Také uvedený moment svévole sehrává při úvahách o oprávněnosti konfiskace majetku nepřátel důležitou roli; poukazuje totiž na legitimitu zbavení majetku tehdy, nelze-li, vedle splnění dalších podmínek, takový akt považovat za svévolný. O tom, že na straně Československa v kontextu válečných událostí i postojů vítězných mocností nešlo o takovou svévoli, o pouhé „zahalení se“ do roucha obecného zájmu, porušujícího však ve skutečnosti základní práva jednotlivce, lze sotva pochybovat.

Ani demokracie se totiž neobejde bez použití moci, neboť ta jí poskytuje jednu z významných šancí, totiž šanci, jak čelit „zlu“, infiltraci, nástupu totalitních prvků a posléze umožnit jejich odstranění. Také demokracie představuje jednu z forem politické vlády – jinak by totiž nemohla vůbec fungovat jako politický systém – tato forma je však od totalitní formy natolik rozdílná, že obě lze sotva uvést na společného jmenovatele. Demokracie směřuje totiž k vládě všech – i když tohoto cíle nebude nikdy dosaženo – sleduje umožnit přístup k mocenským pozicím všem sociálním jednotkám. Otevření tohoto přístupu nemůže však představovat stav bezvládní. Státní moc je nucena i v demokracii, má-li zachovat pozitivní prvky spojené s elementem moci, reagovat na ambivalenci sociálních procesů a právně postihovat jednání a akty

destruktivních sil, směřující nad rámec vymezený zákonem. Představuje-li totalitarismus útok na lidstvo a historii, je právě demokracie povinna přiměřeným způsobem na takový útok reagovat. Pozitivní povaha takové odpovědi je v první řadě závislá na etablování hodnot, o nichž ve společnosti panuje určitý konsens.

Ve střetu demokratického a totalitního politického systému, jaký představoval konflikt Československa s nacistickým Německem, nemohla se proto státní moc demokratického Československa již nadále obejít bez následného právního opatření, jaké představuje také zmíněný dekret. Po dobu 20 let svého trvání ponechávala tato demokracie mocenský proces otevřen konfliktu a sociálnímu vyrovnávání a institucionálně zabezpečovala politickou bázi i nejrůznorodějším projevům. Tato otevřenost se v principu projevovala i ve vztahu k občanům německé národnosti. Po období násilného obsazení nacistickým Německem a v důsledku ztrát a ran, které tím Československo utrpělo, nezbyvala československé státní moci jiná cesta, než se s následky nacistické okupace a válečných událostí, alespoň do jisté míry, vypořádat. Způsob, jakým tak učinila, byl zcela v souladu s hodnotovým nazíráním vyjádřeným již v preambuli ústavní listiny z roku 1920 („zabezpečit požehnání svobody příštím pokolením“) a byl také podpořen mezinárodním souhlasem, zejména ze strany západních demokracií, jednoznačně vyjádřeným v rozhodnutích postupimské konference.

Vyjádřeno z jiného pohledu, hodnotový řád, jak byl v historickém vývoji stále více manifestován v první řadě chápáním a zabezpečováním lidských práv a svobod, plní ve společnosti významné sociální funkce, regulativní, klasifikační, programovou a kontrolní, funkce natolik významné, že jej kvalifikují k jedné ze základních podmínek sociálního dění; zabezpečuje totiž kontinuitu historického a sociálního vývoje, a tím i samotnou nosnou konstrukci společnosti. Význam uvedených sociálních funkcí hodnot poskytuje také vysvětlení, proč jedním z uzlových míst konfliktu mezi demokracií a totalitarismem je právě oblast hodnot, a proč zejména tímto směrem se koncentrují masivní totalitní tendence. Usiluje-li totalitarismus o ovládnutí celé společnosti, nemůže tohoto cíle dosáhnout, aniž by současně konstitoval inverzní hodnotový systém, směřující nejen nad historii, ale i nad samu lidskou společnost. Z tohoto hlediska ukazuje se boj o hodnoty jako boj nejen o demokracii, ale i podstatu a kontinuitu člověka. Také

německý nacismus sáhl v tomto boji hluboko do svého arzenálu a v jeho teorii i praxi lze zaznamenat již Platónem tak geniálně zpodobněnou ničivost „touhy po krvi“, jež došla svého uspokojení nejen v nelidskostech koncentračních táborů, ale i v krutostech vyhlazovací války. Pojmy, jako Führertum, Volkstum, Volksgemeinschaft představují zde jen některé ze znaků ideologie, deklarující manifestním způsobem právo nordické rasy na světovládu. Za rituály, doprovázejícími nacistický „hodnotový řád“, byla skryta tendence destruovat a z kořenů vyvrátit všechno skutečně hodnotné, vše co umožňuje jednotlivci jeho sebeuvědomění a sociální orientaci, vše, co mu brání v tom, aby se stal pouhým objektem. V likvidaci lidské autonomie lze také spatřovat smysl a účel nacistické propagandy vytvářející svět pouhého zdání i v prostředí obětí nacismu v koncentračních táborech prezentovaných mezinárodní veřejnosti jako zařízení převýchovy a práce.

V systému sociálních hodnot přísluší významné místo právě svobodě, která se nám ukazuje jako provokující element a současně i podmínka sociálního vývoje; její nedostatek či dokonce úplná absence implikuje vždy zpomalení, popř. i zastavení sociálního pohybu. Ve svém nejhlubším základu spoluvytváří svoboda i vědomí povinnosti a odpovědnosti; inspiruje člověka k dosahování nejvyšších cílů, současně mu však nechává poznat, že ve svém principu klade meze především sama sobě. Pod tímto zorným úhlem nazírá Ústavní soud i otázku mezi lidských práv a svobod a šetření jejich podstaty a smyslu, jak se historicky vynořila také v době vydání napadeného dekretu. Jakkoli totiž v každé demokratické společnosti je stanovení mezi základních práv a svobod záležitostí „otevřeného“ sociálního dění, v němž i menšině je přiznáváno právo na vlastní politický postoj, nelze toto právo menšiny spojovat s každým libovolným postojem postrádajícím pozitivní sociální podtext. Demokracie by sama sebe přivedla ke zkáze, jestliže by se názory a jednáním menšiny cítila zavázána k opatřením, jež by již odporovala její základní hodnotové orientaci. Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. není tedy ani z tohoto pohledu svévolným aktem, ale sankcí směřující k zabezpečení funkcí a smyslu lidských práv a svobod, jejich konstruktivního sociálního přínosu a prohloubení smyslu pro odpovědnost. Práva někdejších občanů Československa bylo nutno po ukončení nacistické okupace omezit ne proto, že zastávali odlišné postoje, ale z toho důvodu, že tyto jejich postoje byly v celkovém kontextu nepřátelské vůči

samé podstatě demokracie a jejímu hodnotovému řádu a ve svých důsledcích představovaly podporu útočné válce. Tato omezení platí v daném případě stejně pro všechny případy splňující stanovenou podmínku, totiž vztah nepřátelství k Československé republice a její demokratické státní formě, bez ohledu na národnostní příslušnost. Pokud některé sociální skupiny v používání lidských práv a svobod si nekladou žádné meze a destruují tím práva a svobody ostatních, nezbyvá než takové chování právně i sociálně sankcionovat. Také dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. sledoval tedy zájem politické a ekonomické stabilizace demokratické země, zbídačené válkou a okupací, stejně jako zájem odstranění dalších možných recidiv obdobné historické situace, i zájem ochrany práv a svobod jejich občanů, kteří toto břemeno nesli a jejichž společenské a mravní vědomí – nezbytné pro výkon těchto práv – by v případě absence takové sankce utrpělo nedorozumitelné trhliny, i když v poválečných poměrech ve sledování tohoto účelu byly skryty již i záměry a praktiky politických sil usilujících o nastolení tzv. „lidové demokracie“ jako cesty k pozdějšímu totalitnímu režimu.

K tomu, co již bylo uvedeno, přiřazuje se v projednávané věci rovněž určující skutečnost, že exilové zákonodárství, jakož i bezprostředně poválečné zákonodárství osvobozeného československého státu, představuje ve své podstatě dnes již uzavřený okruh problémů a otázek úzce souvisejících s válečnými událostmi a hospodářskou obnovou země. Normativní akty z této doby splnily tak svůj účel ve zmíněné bezprostředně poválečné době, z hlediska současnosti jsou již vesměs bez aktuálního významu a postrádají již nadále konstitutivní charakter (článek 5 odst. 2 ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 13. 8. 1944 č. 11/1944 Úř. věst. čsl., ve znění zákona č. 12/1946 Sb.). Právní vztahy těmito akty založené jsou tak nejen důsledkem válečných událostí, ale jsou současně i výsledkem legálně projevené československé (české) zákonodárné moci sledující odstranění škod vzniklých důsledkem mimořádných poměrů z doby nesvobody, a proto jim přísluší ochrana vyplývající z předpisů československého (českého) právního řádu.

Na základě všech uvedených zjištění a úvah dospěl proto Ústavní soud k závěru, že dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. byl v době svého vydání nejen legálním, ale také legitimním aktem. Vzhledem k tomu, že tento normativní akt již splnil svůj účel a po

dobu více než čtyř desetiletí již nezakládá právní vztahy, a nemá tedy již nadále konstitutivní charakter, nelze dnes, za uvedené situace, zkoumat jeho rozpor s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle článku 10 Ústavy [čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky], neboť takový postup by postrádal jakoukoli právní funkci. Opačný postup by ostatně zpochybnil princip právní jistoty, jenž je jednou ze základních náležitostí současných demokratických právních systémů.

Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud proto návrh R. D. na zrušení dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, podle ustanovení § 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zamítl.

Vedlejší účastníci R. B. a JUDr. J. S. odkazují se na toto rozhodnutí.

*Předseda Ústavního soudu České republiky
JUDr. Kessler v. r.*

VÁCLAV KLAUS:

EVROPA POHLEDEM POLITIKA, POHLEDEM EKONOMA

Vydal CEP, červen 2001, 224 stran

Knihla Evropa pohledem politika, pohledem ekonoma je souhrnem názorů Václava Klause k problematice evropské integrace. Texty obsažené v knize byly publikovány v tisku nebo předneseny na konferencích během posledních osmi let – od vzniku samostatné České republiky do současnosti. Texty jsou v knize řazeny chronologicky a čtenář tak může posoudit konzistenci autorových názorů vyjadřujících „euro-realistický“ postoj k procesu našeho přidružení k Evropské unii a k problematice Evropy vůbec. V knize čtenář najde jak autorovy názory na otázky národní suverenity a identity, tak i texty dotýkající se takových složitých ekonomických aspektů, jako je teorie optimální měnové oblasti či vztah monetární a fiskální integrace.

Jako červená nit se knihou táhne autorova nedůvěra k sociálně inženýrským projektům a naopak víra v úspěch spontánních procesů; víra v suverenitu občana-voliče a nedůvěra k intelektuálům a byrokratům snažícím se obcházet vůli občanů a dychtivým budovat velké projekty za každou cenu.

Knihla může být cenným zdrojem inspirace nejen pro politology a ekonomy, ale i pro všechny občany, kteří jsou ochotni vnímat problémy v celé jejich šíři, realisticky. Koneckonců, evropská integrace je problém, který se všech našich občanů bytostně dotýká, a jsou to právě občane-voliči, kteří svojí politickou volbou rozhodují o procesu našeho přidružení k Evropské unii a kteří také nakonec v referendu budou rozhodovat o našem případném vstupu do této nadnárodní organizace.

Knihu lze objednat na

tel./fax: 02-21596451

email: cep@iol.cz

www.cepin.cz

Dejmek, upoutávku na knihu nemám.

CEP je českým institutem pro ekonomická a politická studia založeným na podzim roku 1998 jako občanské sdružení.

Cílem CEPu je šíření idejí svobodné společnosti a tržního hospodářství a podpora myšlenek velkých osobností liberálního myšlení.

V čele CEPu stojí správní rada, kterou tvoří profesor ekonomie Václav Klaus, profesor medicíny Vratislav Schreiber a právník Richard Salzman.

Centrum pro ekonomiku a politiku je subjektem nezávislým na politických stranách a nehodlá být od politických stran přímo či nepřímo podporováno.

Kontakt:

Centrum pro ekonomiku a politiku

Nám. Míru 9
120 53 Praha 2

tel. a fax: (02) 21596451
e-mail: cep@iol.cz
www.cepin.cz

č. účtu: 19-2304260257/0100
IČO: 68402091